

Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України

Тернопільський національний економічний університет

Івано-Франківський інститут менеджменту

Кафедра обліку та фінансів

Лилак Василь Васильович

**ФІНАНСОВА СТІЙКІСТЬ КОМЕРЦІЙНОГО БАНКУ,
ТА ШЛЯХИ ЇЇ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ**

Спеціальність – 7.03050801 – фінанси і кредит

Дипломна робота за освітньо-кваліфікаційним рівнем «спеціаліст»

Студент групи Фіс-51
Лилак В.В.

(підпис)

Науковий керівник
к.е.н., доцент В.І. Данилишин

(підпис)

Дипломну роботу допущено
до захисту

«___» _____ 20__ р.
Зав. кафедри

(прізвище, ініціали)

(підпис)

Івано-Франківськ – 2012

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ БАНКУ	6
1.1. Економічна сутність фінансової стійкості сучасної стійкості банківської установи та її основні елементи.....	6
1.2. Методи оцінювання фінансової стійкості банку.....	17
1.3. Фактори впливу на фінансову стійкість банку в умовах фінансової нестабільності	35
Висновки до розділу 1.....	44
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ БАНКУ (НА ПРИКЛАДІ ПАТ «РАЙФФАЙЗЕН БАНК АВАЛЬ»)	45
2.1. Фінансово-економічна характеристика діяльності банківської установи.....	45
2.2. Оцінка забезпечення фінансової стійкості банку.....	56
2.3. Аналіз впливу рівня ліквідності та прибутковості на фінансову стійкість банку.....	72
Висновки до розділу 2.....	87
РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ РІВНЯ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ БАНКІВ УКРАЇНИ	88
3.1. Вплив мінімізації банківських ризиків на забезпечення фінансової стійкості банківських установ.....	88
3.2. Роль грошово-кредитної політики НБУ на фінансову стійкість банківської системи	98
3.3. Напрямки фінансової стабілізації банків.....	110
Висновки до розділу 3.....	121
ВИСНОВКИ	122
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	126
ДОДАТКИ	133

ВСТУП

Актуальність дослідження: Банківська система - важлива складова національної економіки. На нинішньому етапі становлення ринкової економіки в Україні, зміцнення фінансової стійкості банків, їх динамічний розвиток забезпечують зростання довіри до них, а відтак і посилення позитивного впливу банківської системи на процеси економічного розвитку.

У сучасній економіці українські банки переймаються проблемою дедалі зростаючої конкуренції, пов'язаної із перерозподілом капіталів та клієнтів, розширенням асортименту банківських послуг, впровадженням сучасних інформаційних технологій в управління банківською діяльністю. Це зумовлює необхідність удосконалення банківського менеджменту таким чином, щоб задовольнити попит на банківські продукти і послуги з боку суб'єктів ринкового середовища, забезпечивши при цьому прибутковість банківського бізнесу та захист від ризиків.

За 2010-2011 роки умови і становище комерційних банків істотно змінилися. Відносна стабілізація курсу національної грошової одиниці, зниження інфляції спонукають банки забезпечувати прибутковість за рахунок розширення обсягу банківських операцій та послуг. Разом з тим вони не мають можливості ефективно вкладати кредитні ресурси у сферу реального виробництва у зв'язку з його низькою рентабельністю. Тому банківська діяльність продовжує залишатися ризиковою.

Загальний капітал банківської системи країни, за нашими розрахунками, становить 4,9% офіційного валового внутрішнього продукту (для порівняння: у країнах Центральної та Східної Європи цей показник становить близько 40%). Загальні депозити на душу населення в Україні дорівнюють 48 дол. США (в Росії — 306, Естонії — 796, Польщі — 1318, Чехії - 3198 дол. США). Лише приблизно 75% банків функціонують у відносно нормальному режимі, спостерігається стійка тенденція до зниження прибутковості робочих активів у цілому по банківській системі. Питома вага проблемних (прострочених та сумнівних) кредитів і сьогодні залишається значною і складає приблизно 8-10% [40].

Забезпечення фінансової стійкості банків — це необхідна умова ефективного функціонування економіки України. Але банк, як комерційне підприємство, зацікавлений у найбільш прибутковому вкладенні наявних грошових ресурсів. Прагнення до максимізації прибутків зумовлює вкладення коштів в операції, що мають підвищений ступінь ризику. Отже, банк, здійснюючи певні операції, може зазнати ризику втрат та банкрутства. Класичне поняття про банківську систему впливає з трьох існуючих головних критеріїв: ліквідність, рентабельність та безпечність. Ці критерії необхідно враховувати банкам при вивченні проблеми ризику. Зважаючи на це, проблеми ефективного управління банківською діяльністю необхідно досліджувати з позицій можливості досягнення банками динамічного стану фінансової стійкості та підтримання оптимальної позиції на шкалі "прибуток-ризик". Такий підхід не є традиційним для вітчизняної школи фінансового управління банком, у розвинутих країнах він також недостатньо відпрацьований.

Сучасному банку в процесі діяльності постійно потрібно вирішувати дилему "прибутковість - ліквідність", від успішного вирішення якої багато в чому залежить його функціонування. Існування цієї проблеми зумовлене ризиковим характером здійснення багатьох банківських операцій. Суб'єктивні та об'єктивні чинники ринкового механізму суттєво впливають на банківську сферу, здійснюючи прямий чи непрямий вплив як на самі банківські установи, так і на клієнтів банку та його ділових партнерів. Надзвичайно високе значення банків в ефективно функціонуючій ринковій системі зумовлює такий стан справ, коли суспільство не ставитиме під сумнів платоспроможність та стабільність банківської системи, а депоненти та акціонери будуть впевнені у фінансовій стійкості свого банку.

Об'єкт дипломного проекту — фінансова діяльність ПАТ "Райффайзен банк Аваль".

Предмет дослідження – особливості фінансової стійкості банку та шляхи її забезпечення.

Метою дослідження є визначення особливостей фінансової стійкості банку та її забезпечення.

Відповідно до мети було поставлено такі завдання:

- Визначити теоретичні аспекти забезпечення фінансової стійкості банку;
- Проаналізувати фінансову стійкість банку на прикладі ПАТ «Райффайзен банк Аваль»;
- Дослідити шляхи підвищення рівня фінансової стійкості банків України.

Структура роботи складається з змісту, вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків.

У першому розділі розглянута економічна сутність, основні методи оцінювання фінансової стійкості та її основні елементи. А також розглянуто фактори впливу на фінансову стійкість в умовах фінансової нестабільності.

В розділі два проведено фінансово-економічну характеристику діяльності ПАТ Райффайзен Банк Аваль, а також проведена оцінка його фінансової стійкості.

У третьому розділі описано вплив мінімізації банківських ризиків на забезпечення фінансової стійкості банківських установ, та роль грошово кредитної політики НБУ у фінансовій стабілізації банків.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ БАНКУ

1.1. Економічна сутність фінансової стійкості сучасної банківської установи та її основні елементи

Ключовою ланкою з фінансових інституцій є банки. Їм належить пріоритетна роль у спрямуванні необхідних обсягів грошових капіталів у найприбутковіші галузі економіки, мобілізації тимчасово вільних коштів суб'єктів господарювання, що в результаті приводить до підвищення матеріального добробуту населення країни. Про активність діяльності банків свідчить загальний стан економіки країни.

Проблема забезпечення та зміцнення фінансової стійкості банків – складна та до кінця не розв'язана. Вона є у розвинутих країнах ринкового типу, набула загальнонаціонального значення і для України, що значною мірою зумовлено специфікою розвитку вітчизняних банків.

Термін «стійкість», часто трактується залежно від рівня систем, що розглядаються та контексту, використання аналітичних методів. Цей підхід характеризується відсутністю чіткості визначень та строгої обґрунтованості і досить часто стає причиною змішання понять і невизначеності категорій.[12,с.162]

В економічній літературі немає єдиного підходу до визначення поняття фінансової стійкості банку. Його ототожнюють з такими економічними поняттями, як ліквідність, надійність, платоспроможність. Деякі автори стверджують, що фінансова стійкість банку визначається рівнем його ліквідності та платоспроможності. Варто сказати, що ліквідність комерційного банку характеризує механізм перетворення фінансових чи матеріальних активів у грошові кошти для своєчасного виконання зобов'язань, в свою чергу платоспроможність визначається здатністю банку своєчасно і повністю виконати свої платіжні зобов'язання. Це важливі складові, але врахування тільки їх під час

визначення фінансової стійкості банку, на думку В. Кочеткова недостатньо. Інші фахівці стверджують, що стійкість банку залежить від збалансованості його пасивів і активів, кількості клієнтів і якості кредитно-інвестиційного портфеля.

Такий підхід викликає зауваження: по-перше, в ньому не враховуються такі важливі складові фінансової стійкості, як прибутковість, платоспроможність та ліквідність банку; по-друге, твердження, що фінансова стійкість банку залежить від кількості клієнтів, є недостатнім для пояснення цієї взаємозалежності (не враховується їх фінансовий стан). В. Пантелеєв і С. Халява визначають фінансову стійкість як своєрідне перевищення доходів над витратами. Твердження, що фінансова стійкість банку визначається рівнем його прибутку і сумою сплачуваних дивідендів, досить спірні. Рівень прибутку — це важливий узагальнюючий показник банківської діяльності, проте для визначення фінансової стійкості потрібно знати джерела, за рахунок яких його отримано і як він був розподілений. Ознака фінансової стійкості насамперед — це стабільність джерел доходу банку. Рівень дивідендів, що сплачуються, також не може бути показником високоефективної діяльності банку, незважаючи на його привабливість для акціонерів. Ю. Масленченков ставить фінансову стійкість у залежність від відповідальності діяльності банку нормативним узагальнюючим показником, які синтезують характеристики економічних складових стійкості: структура і обсяг власних коштів, ліквідність, рівень доходів і прибутку, достатність капіталу, мультиплікативна ефективність власного капіталу, норма прибутку на власний капітал, створення доданої вартості банком. [15,с.324]

Вважаємо що фінансова стійкість не може визначатись тільки відповідністю діяльності банку нормативним узагальнюючим показникам, тому що останні слугують лише орієнтиром і нерідко неправильно розраховуються. Врахування обмеженої групи показників фінансової стійкості банку також недостатньо і потребує розширення.

Н. Шелудько пропонує таке визначення фінансової стійкості: “Це динамічна інтегральна характеристика спроможності банку як системи трансформування ресурсів та ризиків повноцінно (з максимальною ефективністю та мінімальним ризиком) виконувати свої функції, витримуючи вплив факторів

зовнішнього та внутрішнього середовища”. У цьому твердженні дається дуже вузьке визначення банку як системи.

Деякі автори роблять спробу визначити фінансову стійкість у межах певних показників. Вони формують групу коефіцієнтів для оцінки фінансової стійкості банку на основі аналізу джерел його коштів, розміру власних коштів відносно залучених, залежності від кредитів, та ін. Такий підхід викликає кілька зауважень. По перше, вибір показників обмежується показниками, ще характеризують переважно пасиви балансу банку без урахувань змін в активі. По-друге, автори на свій розсуд формують перелік показників та їх пріоритетність за відсутності єдиних нормативних критеріїв, які характеризують фінансову стійкість банку.

Основні напрямки вдосконалення методологічних то теоретичних принципів визначення й аналізу фінансової стійкості банку визначаються, передусім, розглянутими вище підходами і загальними напрямами удосконалення діяльності банків в умовах трансформації економічного розвитку країни.

Основна проблема стійкості банків пов'язана з нестабільною економікою України. Ця проблема визначається насамперед стабільністю економічного середовища, яке оточує банк. Отже, ринкова категорія “фінансова стійкість банку” відображає фінансовий стан банківської установи в існуючому середовищі. Можна виділити основні параметри фінансової стійкості банку: її загальноекономічний стан, соціально-політична ситуація в країні, стан фінансового ринку, внутрішня стійкість банківської установи.[18,с.47-49]

Фінансова стійкість - принципове поняття, яке сьогодні постійно впливає при обговоренні тих чи інших аспектів функціонування банків і фінансової системи країни в цілому. Проте попри очевидну актуальність і практичну потребу у здійсненні аналізу фінансової стійкості вітчизняних банків, досвід такого аналізу залишається досить скромним, а наукові підходи з цієї тематики в Україні практично відсутні.

Зусиллями вчених обґрунтовані роль та місце фінансової стійкості у банківському менеджменті, її показники та критерії, способи та форми

управління, зв'язок із загрозою банкрутства банку тощо. Проте результати досліджень зарубіжних вчених були сформульовані з урахуванням особливостей фінансової звітності комерційних банків, стану конкурентного ринку, існуючого правового поля, методів його регулювання, властивих для ринково розвинутих економік. Українські економічні реалії у цьому колі питань істотно відрізняються від зарубіжних: для банківської системи України характерні нестабільність та високий рівень ризиків, які поширюються на фінансові ринки, складною залишається також політична та соціально-економічна ситуація. Тому розроблені вченими підходи у своїй більшості є малоприматними для вітчизняної практики, оскільки потребують адаптації та коригування.

Вагомий доробок у напрямі дослідження фінансової стійкості банків має місце у Російській Федерації, де за останні роки видруковано низку робіт із зазначеної проблеми. До цього, що, вона аналізується у рамках російських норм податкового законодавства, обліку банківських операцій, методів регулювання банківської діяльності, які у своїй більшості відрізняються від вітчизняної практики.

Силами вчених РФ виявлені особливості управління фінансами комерційного банку, місце фінансової стійкості у збереженні конкурентних позицій комерційного банку на ринку, методи її оцінки, зроблені спроби дослідити зовнішні та внутрішні фактори, що впливають на фінансову стійкість комерційного банку, способи їх врахування у діяльності банку.

Російськими науковцями також обґрунтовані цінні у теоретичному і практичному відношенні підходи до з'ясування методів аналізу фінансового стану комерційного банку як основи встановлення його фінансової стійкості.

Українськими науковцями розглядались лише окремі аспекти фінансової стійкості комерційних банків. Зокрема, А. Герасимовичем, О. Зарубою, А. Морозом, М. Савлуком, - при дослідженні загальних питань фінансового аналізу банківської діяльності; Д. Гладких, М. Ковалем, В. Науменком, Л. Примосткою, К. Раєвським, С. Святком, Р. Тиркалом, С. Халявою, Р. Шіллером, - при обґрунтуванні підходів у аналізі балансової звітності та фінансових результатів діяльності комерційних банків; В. Вітлінським, М. Власюком, А. Мазаракі, Л.

Свистун - при розробці методологічних основ побудови банківських рейтингів.

Дякуючи цим науковцям виявлені особливості управління фінансами - комерційного банку, обґрунтовані методи оцінки фінансової стійкості банків, зроблені спроби дослідити зовнішні та внутрішні фактори, що впливають на фінансову стійкість банків.

Проте до цього часу у вітчизняній економічній літературі немає єдиного підходу до визначення сутності поняття фінансової стійкості комерційного банку. Відсутність чіткого визначення поняття фінансової стійкості комерційного банку призвела, з одного боку, до ототожнення фінансової стійкості з іншими поняттями (ліквідністю, платоспроможністю, надійністю), а з іншого - зумовила суттєві розмежування по лінії методологічних засад у підходах щодо оцінки факторів і складових фінансової стійкості банків, встановлення її критеріїв.

Процес трансформування банківських ресурсів в системі фінансового менеджменту проходить через управління фінансовими операціями банку, що відбивається на його стійкості і надійності.

Виділяють п'ять блоків стійкості банку:

- 1) фінансова стійкість;
- 2) організаційна стійкість;
- 3) функціональна стійкість;
- 4) комерційна стійкість;
- 5) капітальна стійкість.

Схожий підхід також запропонований Р. Шіллером, який виділяє такі самі елементи стійкості банку. Зазначені підходи досить нечіткі відносно взаємозв'язку елементів стійкості банку, як певного стану і цілеспрямованості руху. Тому щодо забезпечення фінансової стійкості банку доцільно виділити такі взаємопов'язані напрями: стійкість капітальної бази; стійкість ресурсної бази; організаційно-структурна стійкість банку; комерційна стійкість банку. Розглянемо послідовно складові фінансової стійкості банку, до яких відносяться:

Стійкість капітальної бази – це сукупність внесених засновниками та акціонерами власних коштів становить капітал банку. Обсяг зазначених коштів

зростає у результаті ефективної банківської діяльності в процесі капіталізації прибутку, а також за рахунок додаткових внесків учасників банку. Треба відзначити, що провідна роль капіталу в забезпеченні фінансової стійкості банку зумовлена його функціями. По-перше, розміри капіталу гарантують довіру клієнтів до банку, переконують вкладників у можливості відшкодування своїх коштів, що забезпечує уникнення ризику під час їх розміщення. Це також гарантує потенційним позичальникам спроможність установи забезпечити попит на кредитні ресурси. По-друге, на першому етапі в ролі стартових коштів, необхідним для будівництва чи оренди приміщень, установки банківського обладнання, наймання кваліфікованого персоналу є власний капітал у частині статутного фонду, сформованого засновниками банку. Без таких витрат банківська установа не може розпочати свою діяльність. Для розроблення і розвитку нових перспективних напрямів діяльності банку, пов'язаних із розширенням обсягу послуг, впровадженням сучасних технологій тощо, які завжди супроводжують період зростання банку, виникає потреба у додатковому капіталі. Залучення додаткового капіталу дає банку змогу забезпечувати клієнтів банківськими послугами на сучасному рівні, посилити власні позиції на ринку. По-третє, капітал — це своєрідний буфер, який поглинає негативні результати, у тому числі збитки від поточної неефективної діяльності банку до вирішення його керівництвом поточних проблем. Таким чином, резервний капітал захищає банк від банкрутства у разі несприятливої ситуації та непередбачених витрат.[20,с.312]

Органи державного регулювання використовують капітал як принциповий регулятор діяльності банку в довгостроковій перспективі, за допомогою якого банку диктуються норми економічної поведінки. Органи нагляду зменшують потенційну необхідність регулюючого втручання у діяльність банків, встановлюючи кваліфікаційні розміри капіталу для різних банківських операцій. Резерви на покриття витрат за активними операціями банків належать до елементів власного капіталу. Збитки за кредитами — це нормальне явище у банківській справі, а зменшення валового доходу на величину, необхідну для створення і підтримання резервів на покриття безнадійних боргів, є засобом

урівноваження доходів та витрат. Не зовсім доречно ототожнювати збільшення резервів на випадок непогашення позик із зростанням банківського капіталу. Наявність достатнього резервного капіталу має важливе значення для діяльності банку. На сьогодні вітчизняна практика формування резервів перебуває у процесі становлення.

Стійкість ресурсної бази — це важлива складова фінансової стійкості банку. Вона охоплює такі аспекти:

1. Залежність діяльності банку від стану економіки країни в цілому;
2. Контроль галузевих (відомчих) фінансових потоків;
3. Ступінь інтегрованості у систему міжбанківських відносин;
4. Зміст і рівень співробітництва банку із суб'єктами ринкової інфраструктури (банками, клієнтами тощо);
5. Стабільність поповнення ресурсної бази банку;
6. Концентрація вкладів фізичних осіб у загальному обсязі пасивів банку;
7. Обслуговування коштів бюджету тощо.

Можливості формування ресурсної бази банку під впливом зрушень на макроекономічному та мікроекономічному рівнях, ситуації на грошово-кредитному ринку, структурних коливань у доходах юридичних та фізичних осіб і, як наслідок, змін у регулюванні банківської діяльності не залишаються стабільними. Функції управління активами та пасивами на практиці безпосередньо пов'язані між собою. Структура джерел фінансування при цьому має бути адекватною структурі банківських активів, тобто певні види зобов'язань (пасиви) за розмірами та строками залучення повинні відповідати також за строками та обсягами елементам активів. Таким чином, збільшення затрат на покриття боргів та збитків за рахунок власного капіталу може бути наслідком зневажання цього важливого правила.

Залучення найдорожчих ресурсів для банку (міжбанківських кредитів) повинно мати цільовий характер й бути спрямованим лише під уже визначену програму кредитування чи інвестування. Ситуація, що веде до зростання витрат та ставить під загрозу короткострокову ліквідність банку, виникає, коли міжбанківські кредити для виконання зобов'язань перед клієнтами

використовуються для поповнення кореспондентських рахунків. Водночас деякі вітчизняні банки свій прибуток збільшують саме таким шляхом, тобто наданням короткострокових міжбанківських кредитів. І все ж таки, цей спосіб підвищення доходності може використовуватися лише за умов стабільної тенденції до зростання залишків коштів на поточних рахунках клієнтів та розширення депозитної бази банку. Отже, важлива умова забезпечення фінансової стійкості банку — це підтримання постійного балансу між потребами в ресурсах і можливостями їх придбання за принципом достатності. Тобто обсяг коштів, мобілізованих на грошово-кредитному ринку, має бути не меншим, але й не більшим, ніж потрібно для розміщення коштів у найприбутковіших операціях.[28,с.19]

Варто розглянути ще один напрям оптимізації структури пасивів балансу банку. Він пов'язаний із якісним удосконаленням уже існуючих видів обслуговування і пошуком варіантів модифікацій продуктів та послуг, які б не тільки задовольняли потреби клієнтів, а й сприяли б освоєнню нових сегментів ринку банківських продуктів і послуг. Управління зобов'язаннями ускладнюється обмеженим розміром і вибором боргових інструментів, які банк може успішно розмістити серед вкладників у будь-який час. Вимоги щодо ліквідності та кредитного ризику, а також цінова конкуренція з боку інших банків обмежують управління активами і встановлення плати за користування ресурсами. Спрямованість менеджменту на підтриманні структури коштів має велике практичне значення. Вона забезпечує таке співвідношення власних та залучених джерел коштів, яке дає змогу збільшити прибуток банку та підвищити його фінансову стійкість.

Організаційно-структурна стійкість банку, — це адекватність структури банку обраній стратегії розвитку та ринковій кон'юнктурі. Організаційна структура, банківські операції та інші аспекти діяльності банку регламентуються структурно-функціональними нормами, які, у свою чергу, визначають організаційно-структурну стійкість банку. За результатами аналізу очевидної структурної суперечності між спеціалізацією та універсалізацією, проведеного фахівцями, можна робити висновок про накопичення пов'язаних між собою

явищ, обумовлених унікальністю такого складного соціально-економічного об'єкта, як банк. Тому далі сучасний банк доцільно розглядати як систему. Поняття "система" використовується практично в усіх наукових дисциплінах і має багато визначень. У цій роботі під "системою" ми розуміємо цілісну та обмежену середовищем сукупність взаємопов'язаних елементів. Доречно зауважити, що це поняття поширюється також на всі складові фінансової стійкості.[19,с.476]

Це можна пояснити так по-перше, саме в аспекті організаційно-структурної стійкості поняття системи щодо банку проявляється найвиразніше, по-друге, поняття системи в частині організаційно-структурної стійкості банку охоплює ширше коло взаємозв'язків між її факторами.

Банк можна розглядати як систему управління, що трансформує ресурси та ризики зовнішнього середовища. У діяльності банку проявляється його подвійна соціально-економічна природа. З одного боку, це самостійний фінансово-господарський суб'єкт, діяльність якого спрямована на отримання прибутку від послуг, що надаються. З іншого боку, це кредитна інституція, ключовий елемент інфраструктури фінансово-кредитного сектору економіки. Роль банку як соціальної інституції слід и з позиції його соціально-вартісного виміру на відміну від інших комерційних структур.

Визначаючи складові такої системи, як банк, можна характеризувати його за видами ресурсів, за організаційними підрозділами банку, за видами операцій, за центром прийняття рішень із відповідних питань, за регіонами, за складом учасників банку. Отже, склад банку може визначатись залежно від аспекту розгляду його функціонування. Банк — це специфічна складна система, елементи якої тісно пов'язані структурними взаємозв'язками. При цьому між складовими системи може існувати кілька взаємозв'язків. Але все це внутрішні, суто банківські складові. Характеризуючи зовнішнє середовище банку, можна сказати, що це динамічна система, яка має органи, норми, відносини, що взаємодіють між собою.

На сьогодні значна частина вітчизняної економіки та її складова — фінансовий сектор і банківська система охоплені ринковим механізмом

господарювання. При цьому частина економіки країни продовжує діяти за адміністративно-господарськими принципами. Отже, ринкові відносини, адміністративно-командний вплив, інституційне оточення (як результат взаємодії банків, підприємств, державних органів тощо) можна виділити як складові зовнішнього середовища. І все таки, зовнішнє середовище банку, яке існує на сьогодні, неможливо однозначно віднести до конкретного типу. Відомо, що процес послаблення характерних особливостей адміністративно-командного впливу та посилення ролі альтернативних ринкових елементів дав певні позитивні результати. Однак виникли і негативні його результати: зростання нестабільності, ризиків у діяльності, імовірності банкрутства тощо. В Україні зберігається імперативний характер впливу держави та її органів на діяльність банків. Лише великі банки, їх керівництво здатні впливати на економічну політику уряду.

Малі та середні за розмірами банки не в змозі впливати на економічне оточення. Отже, держава та її органи цілеспрямовано впливають на банк у частині його взаємовідносин із зовнішнім середовищем, ухвалюючи закони і встановлюючи нормативи, обов'язкові для виконання банком, що істотно впливає на його діяльність. Банк як суб'єкт взаємовідносин із зовнішнім економічним середовищем є об'єктом як цілеспрямованого впливу з боку держави, так і випадкового впливу за наявності у нього можливості самостійно визначити пріоритетність своїх дій і рішень на основі власних цілей діяльності. Таким чином, центральній проблемі функціонування банку можна дати таке визначення: це проблема забезпечення стійкості діяльності банку, тобто здатність виконувати свої функції з максимальною ефективністю та мінімальним ризиком, витримуючи при цьому зовнішній вплив.[24,с.174]

В основі комерційної стійкості банку лежить розвиненість його зв'язків з іншими суб'єктами ринкової інфраструктури (рівень взаємовідносин з державою, з іншими банками, з клієнтами, з дебіторами та кредиторами). Вона залежить від розмірів власного капіталу банку, інтенсивності зв'язків із ринком, потужності і стабільності кредитно-інвестиційного портфеля, характеру банківської експансії щодо розширення ринку банківських продуктів, широти міжбанківських зв'язків

і довіри банків-партнерів.

Проведений аналіз підходів до з'ясування сутності поняття фінансової стійкості комерційних банків дає підстави для висновків:

1. Фінансова стійкість комерційного банку не може характеризуватися лише набором певних показників (ліквідність, платоспроможність, прибутковість і т.д.), це результат, більш охоплюючого та детальнішого аналізу;

2. Численність і різноманітність аргументів, які числяться у спробах дати визначення поняттю фінансової стійкості комерційних банків, показує, що існує проблема формалізації фінансової стійкості, інакше достовірність отримуваної оціночної інформації виявиться суттєво заниженою;

3. Фінансова стійкість банку - це не конкретний числовий показник його діяльності, це - якісна характеристика спроможності комерційного банку стабільно функціонувати під впливом внутрішніх і зовнішніх факторів.[25,с.599]

Поняття «фінансова стійкість комерційного банку» об'єктивно обумовлена середовищем його функціонувань комерційний банк - це система трансформації ресурсів і ризиків. І його складові повинні діяти скоординовано і синхронно як єдина система заходів у сфері грошей та кредиту, спрямованих на повноцінне виконання банком своїх функцій, з урахуванням існуючого балансу економічних інтересів і вирішення завдань близької та далекої перспективи.

1.2. Методи оцінювання фінансової стійкості банку

Банківські установи України проводять фінансовий аналіз своєї діяльності на підставі вимог "Інструкції про порядок регулювання та аналізу діяльності банків України", затвердженої постановою Правління Національного банку України від 28.08.2001 року № 368 і зареєстрованою в Міністерстві юстиції України 26.09.2001 року за № 841/6032, із змінами встановлені економічні нормативи регулювання діяльності банків, порядок їх розрахунку та їх нормативні значення, що є обов'язковими для виконання всіма банками.

Відповідно до Закону України «Про банки і банківську діяльність» з метою захисту інтересів клієнтів та забезпечення фінансової надійності банків Національний банк України встановлює для всіх комерційних банків економічні

нормативи. До них відносяться: [39]

- нормативи капіталу. Вони відображаються регулятивним капіталом, адекватністю регулятивного капіталу мінімальним розміром статутного капіталу; платоспроможністю та достатністю капіталу банку.

- нормативи ліквідності, які характеризуються миттєвою ліквідністю; загальною ліквідністю; співвідношенням високоліквідних активів до робочих активів банку;

- окрім того, згідно чинного законодавства відслідковуються ще й нормативи ризику, які охоплюють: максимальний розмір ризику на одного позичальника; норматив "великих" кредитних ризиків; максимальний розмір кредитів, гарантій та поручительств, наданих одному інсайдеру; максимальний сукупний розмір кредитів, гарантій та поручительств, наданих інсайдерам; максимальний розмір наданих міжбанківських позик; максимальний розмір отриманих міжбанківських позик; інвестування; загальна відкрита валютна позиція банку; довга (коротка) відкрита валютна позиція у вільно конвертованій валюті; довга (коротка) відкрита валютна позиція в неконвертованій валюті; довга (коротка) відкрита валютна позиція в усіх банківських металах.

Методика розрахунку економічних нормативів регулювання діяльності банків в Україні та їх нормативні значення встановлені Інструкцією.

Нижче наведемо загальні та формалізовані методики їх розрахунку.

1. Норматив регулятивного капіталу банку (Н1) - складається із суми основного капіталу (капітал 1-го рівня) за мінусом недосформованих резервів за активними операціями комерційних банків, додаткового капіталу (капітал 2-го рівня), субординованого капіталу (капітал 3-го рівня) та за мінусом відвернень з урахуванням розміру основних засобів.

При розрахунку загальної суми капіталу, невідкоригованого на основні засоби (К1), загальна сума додаткового капіталу та субординованого капіталу не має перевищувати розмір основного капіталу.

Основний капітал (ОК) складається із фактично сплаченого зареєстрованого статутного капіталу, дивідендів, які направлені на збільшення статутного капіталу, емісійних різниць, резервних фондів, прибутків минулих

років, збитків поточного року та зменшується на суму нематеріальних активів та недосформованих резервів за активними операціями комерційних банків.

Регулятивний капітал банку, невідкоригований на основні засоби, розраховується за такою формулою:

$$PK1 = OK + ДК - В, \quad (1.1)$$

де PK1 – регулятивний капітал банку, невідкоригований на основні засоби;

OK – основний капітал (капітал 1-го рівня);

ДК – додатковий капітал (капітал 2-го рівня);

В – відвернення.

Регулятивний капітал банку розраховується за такою формулою:

$$PK = PK1 - (OЗ - PK1), \quad (1.2)$$

де PK – регулятивний капітал банку;

OЗ – основні засоби:

$$OЗ = (4400 - 4409) + 4430 + 4431 + (4500 - 4509) + 4530, \quad (1.3)$$

(OЗ – PK1) – розмір перевищення OЗ над K1 (якщо OЗ > K1, до розрахунку приймається різниця OЗ – K1, якщо OЗ < K1, до розрахунку приймається 0).

Розмір регулятивного капіталу банку (PK) не повинен бути менше встановленого Національним банком значення нормативу мінімального розміру регулятивного капіталу банку (H1) згідно з Інструкції.

2. Норматив адекватності регулятивного капіталу (H2) – це відношення регулятивного капіталу банку до активів, зменшених на суму створених відповідних резервів за активними операціями, на суму забезпечення за відповідним активом, безумовним зобов'язанням або грошовим покриттям у вигляді застави майнових прав на суму дооцінки та зважені на відповідний коефіцієнт ризику залежно від групи ризику, до якої віднесено актив

Норматив адекватності регулятивного капіталу розраховується за такою формулою:

$$H2 = \frac{PK}{Ap} \times 100 \%, \quad (1.4)$$

де PK – регулятивний капітал банку;

Ap – активи, зменшені на суму створених відповідних резервів за активними операціями, на суму забезпечення (але не більше ніж сума основного боргу за окремою операцією) за відповідним активом безумовним зобов'язанням або грошовим покриттям у вигляді застави майнових прав на суму дооцінки та зважені на відповідний коефіцієнт ризику залежно від групи ризику, до якої віднесено актив.

3. Норматив адекватності основного капіталу (H3) – відношення основного капіталу до загальних активів, що говорить про те, скільки загальних активів приходить на основний капітал.

Норматив адекватності основного капіталу розраховується за такою формулою:

$$H3 = \frac{OK}{ЗА} \times 100\%, \quad (1.5)$$

де ОК – основний капітал;

ЗА – загальні активи;

4. Норматив миттєвої ліквідності (H4) – це відношення суми коштів в касі та коштів на кореспондентському рахунку до поточних рахунків для розрахунку нормативу миттєвої ліквідності.

Норматив миттєвої ліквідності розраховується за такою формулою:

$$H4 = \frac{K_{кр} + K_a}{P_{п}} \times 100 \%, \quad (1.6)$$

де K_{кр} – кошти на кореспондентському рахунку;

Ка – кошти в касі;

Рп – поточні рахунки для розрахунку нормативу миттєвої ліквідності.

5. Норматив поточної ліквідності (Н5) – це відношення активів первинної та вторинної ліквідності до суми поточних рахунків для розрахунку нормативу поточної ліквідності та зобов'язань банку. (з кінцевим строком погашення до 31 дня)

Норматив поточної ліквідності розраховується за такою формулою:

$$H5 = \frac{A_{пв}}{R_{п} + Z} \times 100 \%, \quad (1.7)$$

де $A_{пв}$ – активи первинної та вторинної ліквідності;

$R_{п}$ – поточні рахунки для розрахунку нормативу поточної ліквідності;

Z – зобов'язання банку.

6. Норматив короткострокової ліквідності (Н6) – це відношення ліквідних активів до суми поточних рахунків для розрахунку нормативу короткострокової ліквідності та короткострокових зобов'язань.

(з початковим строком погашення до 1 року)

Норматив короткострокової ліквідності розраховується за такою формулою:

$$H6 = \frac{A_{л}}{R_{п} + Z_{к}} \times 100 \%, \quad (1.8)$$

де $A_{л}$ – ліквідні активи;

$R_{п}$ – поточні рахунки для розрахунку нормативу короткострокової ліквідності;

$Z_{к}$ – короткострокові зобов'язання.

7. Норматив максимального розміру кредитного ризику на одного контрагента (Н7) – це відношення сукупної заборгованості за строковими депозитами, кредитами, факторингом і фінансовим лізингом, векселями, борговими цінними паперами, акціями, дебіторською заборгованістю,

простроченими/сумнівними нарахованими доходами, 100 відсотків суми позабалансових зобов'язань, виданих щодо одного контрагента (або групи пов'язаних контрагентів) до регулятивного капіталу банку.

Норматив максимального розміру кредитного ризику на одного контрагента розраховується за такою формулою:

$$H7 = \frac{Zc}{PK} \times 100 \%, \quad (1.9)$$

де Zc – сукупна заборгованість за строковими депозитами, кредитами, факторингом і фінансовим лізингом, векселями, борговими цінними паперами, акціями, дебіторською заборгованістю, простроченими/ сумнівними нарахованими доходами, 100 відсотків суми позабалансових зобов'язань, виданих щодо одного контрагента (або групи пов'язаних контрагентів);

PK – регулятивний капітал банку.

8. Норматив великих кредитних ризиків ($H8$) – відношення сукупної заборгованості за строковими депозитами, кредитами, факторингом і фінансовим лізингом, векселями, борговими цінними паперами, акціями, дебіторською заборгованістю, простроченими/сумнівними нарахованими доходами, 100 відсотків суми позабалансових зобов'язань, що враховуються в банку за великими кредитами за всіма контрагентами (або групою пов'язаних контрагентів) до регулятивного капіталу банку.

Норматив великих кредитних ризиків розраховується за такою формулою:

$$H8 = \frac{Zv}{PK}, \quad (1.10)$$

де Zv – сукупна заборгованість за строковими депозитами, кредитами, факторингом і фінансовим лізингом, векселями, борговими цінними паперами, акціями, дебіторською заборгованістю, простроченими/ сумнівними нарахованими доходами, 100 відсотків суми позабалансових зобов'язань, що враховуються в банку за великими кредитами за всіма контрагентами (або групою пов'язаних контрагентів);

РК – регулятивний капітал банку.

9. Норматив максимального розміру кредитів, гарантій та поручительств, наданих одному інсайдеру (Н9) – це відношення сукупної заборгованості за строковими депозитами, кредитами, факторингом та фінансовим лізингом, векселями, борговими цінними паперами, акціями, дебіторською заборгованістю, простроченими/сумнівними нарахованими доходами, 100 відсотків суми позабалансових зобов'язань щодо одного інсайдера до регулятивного капіталу банку.

Норматив максимального розміру кредитів, гарантій та поручительств, наданих одному інсайдеру, розраховується за такою формулою:

$$Н9 = \frac{Зін}{РК} \times 100\%, \quad (1.11)$$

де Зін – сукупна заборгованість за строковими депозитами, кредитами, факторингом та фінансовим лізингом, векселями, борговими цінними паперами, акціями, дебіторською заборгованістю, простроченими/ сумнівними нарахованими доходами, 100 відсотків суми позабалансових зобов'язань щодо одного інсайдера;

РК – регулятивний капітал банку.

10. Норматив максимального сукупного розміру кредитів, гарантій та поручительств, наданих інсайдерам (Н10) – це відношення сукупної заборгованості за строковими депозитами, кредитами, факторингом та фінансовим лізингом, векселями, борговими цінними паперами, акціями, дебіторською заборгованістю, простроченими/сумнівними нарахованими доходами, 100 відсотків суми позабалансових зобов'язань щодо всіх інсайдерів до регулятивного капіталу банку.

Норматив максимального сукупного розміру кредитів, гарантій та поручительств, наданих інсайдерам, розраховується за такою формулою:

$$Н10 = \frac{СЗін}{РК} \times 100\%, \quad (1.12)$$

де СЗін – сукупна заборгованість за строковими депозитами, кредитами, факторингом та фінансовим лізингом, вексями, борговими цінними паперами, акціями, дебіторською заборгованістю, простроченими/сумнівними нарахованими доходами, 100 відсотків суми позабалансових зобов'язань щодо всіх інсайдерів;

РК – регулятивний капітал банку.

11. Норматив інвестування в цінні папери окремо за кожною установою (Н11) – це відношення коштів банку, що інвестуються на придбання акцій (часток/паїв) окремо за кожною установою до суми цінних паперів в торговому портфелі банку та в портфелі банку на продаж, вкладень в капітал (що не консолідується) асоційованих та дочірніх установ, а також вкладення в капітал інших установ у розмірі 10 і більше відсотків їх статутного капіталу та регулятивного капіталу банку.

Норматив інвестування в цінні папери окремо за кожною установою розраховується за такою формулою:

$$Н11 = \frac{Кін}{РК + ЦП + Вак} \times 100 \%, \quad (1.13)$$

де Кін – кошти банку, що інвестуються на придбання акцій (часток/паїв) окремо за кожною установою;

ЦП – цінні папери в торговому портфелі банку та в портфелі банку на продаж;

Вак – вкладення в капітал (що не консолідується) асоційованих та дочірніх установ, а також вкладення в капітал інших установ у розмірі 10 і більше відсотків їх статутного капіталу;

РК – регулятивний капітал банку.

12. Норматив загальної суми інвестування (Н12) – характеризується як відношення коштів банку, що інвестуються на придбання акцій (часток/паїв) будь-яких юридичних осіб до суми цінних паперів в торговому портфелі банку

та в портфелі банку на продаж, вкладень в капітал (що не консолідується) асоційованих та дочірніх установ, а також вкладення в капітал інших установ у розмірі 10 і більше відсотків їх статутного капіталу та регулятивного капіталу.

Норматив загальної суми інвестування розраховується за такою формулою:

$$H12 = \frac{K_{ін}}{PK + ЦП + Вак} \times 100 \%, \quad (1.14)$$

де $K_{ін}$ – кошти банку, що інвестуються на придбання акцій (часток/паїв) будь-яких юридичних осіб;

ЦП – цінні папери в торговому портфелі банку та в портфелі банку на продаж;

Вак – вкладення в капітал (що не консолідується) асоційованих та дочірніх установ, а також вкладення в капітал інших установ у розмірі 10 і більше відсотків їх статутного капіталу;

PK – регулятивний капітал банку.

13. Норматив ризику загальної відкритої (довгої/короткої) валютної позиції (H13) – це відношення загальної відкритої валютної позиції за балансовими та позабалансовими активами і зобов'язаннями банку за всіма іноземними валютами у гривневому еквіваленті (розрахунок здійснюється за звітну дату), яка визначається як сума абсолютних величин усіх довгих і коротких відкритих валютних позицій у гривневому еквіваленті окремо за кожною іноземною валютою (без урахування знака) за всіма іноземними валютами до регулятивного капіталу.

Норматив ризику загальної відкритої (довгої/короткої) валютної позиції розраховується за такою формулою:

$$H13 = \frac{ВП}{PK} \times 100\%, \quad (1.15)$$

де ВП – загальна відкрита валютна позиція за балансовими та

позабалансовими активами і зобов'язаннями банку за всіма іноземними валютами у гривневому еквіваленті (розрахунок здійснюється за звітну дату), яка визначається як сума абсолютних величин усіх довгих і коротких відкритих валютних позицій у гривневому еквіваленті окремо за кожною іноземною валютою (без урахування знака) за всіма іноземними валютами;

РК – регулятивний капітал банку.

14. Алгоритм розрахунку щодо визначення співвідношення залишків за вкладами фізичних осіб до залишків пасивів банку.

Співвідношення залишків за вкладами фізичних осіб до залишків пасивів банку розраховується за такою формулою:

$$\text{Сп.б.} = \frac{\text{Вкл.ф.}}{\text{П}}, \quad (1.16)$$

де Вкл.ф. – залишки за вкладами фізичних осіб;

П – пасиви банку без урахування розрахунків між філіями та іншими підвідомчими установами банку та з урахуванням пасивного сальдо за кореспондентськими рахунками, міжбанківськими депозитами і кредитами.[27,с.316]

Контроль за дотриманням комерційними банками встановлених економічних нормативів здійснюється відповідними регіональними управліннями та Управлінням нагляду за великими банками Національного банку України щоденно та щомісячно (на підставі форм звітності за перше число місяця).

Щодо методів оцінювання фінансової стійкості. Банківська система займає домінуюче місце у фінансово-кредитній системі України. Тому забезпечення стабільності функціонування банківського сектору, мінімізація ризиків, які можуть загрожувати фінансовій стійкості як конкретної банківської установи, так і стійкості всієї фінансово-кредитної системи країни, є досить актуальною проблемою.

На сучасному етапі методологічні підходи до визначення оцінки фінансової стійкості банківської системи є недостатньо розробленими та потребують

визначення факторів, що на неї впливають. Крім того, зарубіжний досвід застосування методів і механізмів оцінки фінансової стійкості банківської системи в силу існування об'єктивних причин не завжди прийнятний у вітчизняних умовах і потребує певного коригування та врахування низки інших показників. При цьому особливої актуальності в сучасних умовах набувають питання розробки та впровадження методик комплексної оцінки ефективності функціонування банківського сектору в контексті реалізації інтеграційного курсу України у світове господарство.

Аналіз останніх публікацій та досліджень. У наукових працях вітчизняних та зарубіжних учених, нормативних актах України з питань забезпечення стійкості банківської системи визначено підхід, відповідно до якого стійкість усієї банківської системи детермінується як сукупність показників стійкості окремих банків другого рівня. Своєчасне виявлення проблемного банку є важливим завданням центрального банку кожної країни, адже банкрутство банківської установи, особливо якщо вона є системною, може викликати ланцюгову реакцію в банківській системі в цілому.

Деякі автори вважають, що стабільність є ширшим поняттям, а стійкість є основою стабілізації. І. В. Ларіонова трактує стабільність банківської системи як її здатність протистояти зовнішньому та внутрішньому впливу, зберігати стійку рівновагу та надійність протягом часу.

О. В. Крухмаль, стабільність і стійкість, як характеристики якості банківської системи, – досить близькі поняття. Але на відміну від стійкості, яка передбачає здатність системи протистояти силі, детермінація поняття стабільності передбачає акцентування уваги на здатності до постійного відтворення. При цьому стійкими банк і банківська система стають завдяки своїй стабільності. Одночасно стабільність являє собою постійну якісну характеристику, а стійкість – це те, що здобувається, змінюється в процесі функціонування. [41,с.198]

А. Ю. Юданова, ознакою стійкості є стабільність, яка демонструє здатність перебувати в привілейованому, відносно менш уразливому становищі під час криз та здатність їх переборювати.

В. Н. Живалов дає визначення стійкості банку як його здатності в динамічних умовах ринкового середовища чітко та оперативно виконувати свої функції, забезпечувати надійність вкладів юридичних і фізичних осіб та своїх зобов'язань з обслуговування клієнтів .

Отже, фінансова стабільність є більш широким поняттям і має на увазі, що система функціонує у стані рівноваги. У той же час під фінансовою стійкістю розуміють властивість системи повертатися до стану рівноваги після припинення впливу факторів, що вивели її з цього стану. Фінансова стабільність передбачає рівновагу фінансової системи, фінансова стійкість – лише прагнення до рівноваги, а рівновага можлива тільки за відсутності негативних впливів.

Науково-методичні підходи до визначення оцінки фінансової стійкості банків розробляють у своїх працях вітчизняні і зарубіжні вчені та економісти, зокрема В. В. Коваленко розглядає методи аналізу банківської установи на підставі реструктурованого балансу та критеріальних показників якості діяльності банку, підходи до управління банківською установою на основі розробки дерева сценаріїв проведення банківських операцій .

Л. Примостка пропонує розглянути методику аналізу фінансової стійкості банку за допомогою динамічного нормативу, за яким оцінюють властивості об'єкта досліджень. Аналіз можливостей методики формування динамічного нормативу дає підстави для висновку, що саме цей підхід найбільшою мірою відповідає критеріям комплексної методики аналізу динамічної фінансової стійкості банку.

У дослідженнях Г. Г. Фетисова визначається роль банківського нагляду в забезпеченні стійкості банківської системи країни та підходи до рейтингування фінансової стійкості.

Значна увага дослідженню фінансової стійкості банківських установ та банківської системи в цілому приділяється фахівцями Національного банку України [10,с.65-72].

Моєю метою є дослідження параметрів та факторів комплексної оцінки фінансової стійкості банківської системи, обґрунтування можливостей розробки методики комплексної оцінки фінансової стійкості банківського сектору.

Стійкість банківської системи, на мій погляд, слід оцінювати за певними параметрами, кількість яких для динамічної банківської системи України може з часом змінюватися залежно від їх важливості на даний момент часу. При цьому інформаційну базу фінансової стійкості банку необхідно класифікувати за ендогенними (визначаються діяльністю самого банку) та екзогенними (зовнішніми) факторами. Ендогенні фактори включають достатність капіталу, якість його активів, рівень управління, ліквідність балансу банку, платоспроможність і вважаються загальними для всіх банків й істотно впливають на досягнення ними стану фінансової стійкості. Екзогенні фактори відображають стан економіки, соціальну та політичну стабільність, стан грошового ринку, кредитну, процентну і валютну політику НБУ.

Отже, стійкість банківської установи залежить від усіх аспектів діяльності самого банку та визначається такими складовими стійкості, як економічна, політична, комерційна, організаційна, операційна, кадрова, технологічна і фінансова. [29,с.19]

Основою інформаційної бази банківської системи для визначення індикаторів фінансової стійкості є дані агрегованих фінансових звітів про прибутки та збитки і балансів банків, що відображають їх фінансовий стан та використовуються для визначення напрямів їх розвитку. При складанні зазначених вище аналітичних форм доцільно спиратися на запропонований МВФ підхід, пристосовуючи його до особливостей вітчизняного обліку та звітності, а також специфічних для України потреб аналізу, що враховуватиме стратегічні напрями розвитку банківського сектору.

Домінуючими при визначенні впливу на фінансову стійкість банку є стійкість бази капіталу та бази ресурсів, що забезпечують надійність, платоспроможність і ліквідність банківської установи. При цьому важливим виступає дотримання банками ряду нормативів, установлених НБУ.

Використовуючи інформаційну базу, формується система індикаторів фінансової стійкості – критичних точок, досягаючи яких, кількісні зміни породжують якісний стрибок, що змінює фінансову стійкість.

За дослідженнями фахівців МВФ, Світового банку та центральних банків окремих країн світу, індикатори фінансової стійкості поділяють на дві взаємодоповнювані групи: кількісні, які базуються на розрахунках, та якісні, що базуються на експертних оцінках.

Система індикаторів фінансової стійкості дає можливість оцінити якісний стан банківської системи, її чутливість до впливу зовнішніх і внутрішніх шоків. Відповідно до показників інформаційної бази, індикатори поділяють на макроекономічні, індикатори агрегованих фінансових звітів і балансів банків та мікроекономічні індикатори.

Моніторинг та аналіз індикаторів дозволяють сформулювати висновки про існуючі показники та ймовірність виникнення відхилень розвитку банківської системи, розробити пропозиції щодо застосування інструментів управління банківським сектором. Чутливість індикаторів фінансової стійкості до впливу зовнішніх і внутрішніх шоків визначається за допомогою стрес-тестування. Відповідно до підходу МВФ, під загальносистемним стрес-тестом розуміється комплекс аналітичних інструментів, що застосовуються з метою визначення ключових ризиків фінансово-економічної системи шляхом отримання цифрової оцінки впливу надзвичайних, але цілком вірогідних, макро- та мікроекономічних шоків як на фінансову систему загалом, так і на окремі сектори та ринки. Як зазначено Комітетом з проблем світової фінансової системи, тести оцінюють вплив певної надзвичайної ситуації на фінансову систему, а не вірогідність появи цієї ситуації. Таким чином, у результаті стрес-тестування можна отримати прогнозу інформацію щодо фінансових втрат банківської системи від шоків впливів.

Отже, фінансова стійкість банку – інтегральна категорія, яка має визначатися як кількісними, так і якісними показниками. Тому фінансову стійкість банку слід визначити як спроможність банку виконувати свої функції в ринковому середовищі з мінімальним ризиком і максимальною ефективністю, попри вплив ендогенних та екзогенних факторів[35,с.167-170].

Відомі такі методичні підходи до побудови системи оцінки банківської діяльності: рейтингова оцінка, яка заснована на фінансових показниках і даних

балансу банку; індексний метод; номерна система; бальний підхід; регресійна методика.

За допомогою індексного методу можна оцінити стійкість банку, тенденції його розвитку, а також спроможність адекватно реагувати на зміни, що відбуваються в економіці країни. Цей метод припускає розрахунок індексу кожного з оцінюваних показників фінансового стану банку та комбінованих індексів, виходячи з їхньої частки в сукупності. Діяльність банків оцінюють за допомогою таких якісних показників: капітальна база, якість активів, рівень ліквідності і прибутковості, стан менеджменту.

Номерна система (ренкінг) передбачає обчислення сукупності значень обсягових та інших показників фінансового стану банків і присвоєння всім банкам певного місця в рейтингу за кожним з оцінюваних показників. Номерні методики є слабодеталізованими, не враховують усіх факторів, що впливають на фінансовий стан банків, тому фактично не здатні оцінити рівень фінансової стійкості банків.

Відповідно до бального підходу, фінансовий стан банку оцінюють у балах за кожним аналізованим показником. На підставі зведеної бальної оцінки визначають місце банку в тій чи іншій групі банків. Загальновизнаним бальним підходом у визначенні оцінки фінансового стану банку є система CAMEL, яка містить такі суттєві складові стійкості банків, як: достатність капіталу, якість активів, менеджмент, рентабельність і ліквідність. Національний банк України оцінює фінансовий стан і стабільність банківської установи за рейтинговою системою CAMELS, яка враховує також показник чутливості до ринкового ризику[33,с.26].

Регресійна методика визначає певну сукупність банків, розраховує значення факторних показників у кожному банку та середніх за сукупністю. Перевагою цієї методики є отримання об'єктивної оцінки, що ґрунтується на аналізі взаємозв'язків з ефектом, і можливість оновлення оцінки відповідно до змін впливу факторів на результати діяльності.

Серед банків країн СНД поширеним є метод синтетичного коефіцієнта (як суми фінансових коефіцієнтів: надійності, ліквідності, якості активів, прибут-

ковості, помножених на вагові коефіцієнти, що визначаються експертним методом), який заснований на методиці В. Кромона та О. Ширинської. У результаті їх застосування одержують розрахункове значення синтетичного коефіцієнта, який і є відображенням позиції банку. Ця методика має певні недоліки: коефіцієнти характеризують стан банку тільки з позиції «витратних» показників; питома вага коефіцієнтів устанавлюється суб'єктивно; механічний підсумок коефіцієнтів ускладнює інтерпретацію результатів розрахунків. Крім того, рейтинги, отримані подібним чином, не мають строгого економічного «змісту» і є інструментом для класифікації банків за принципом «краще – гірше».

У світовій практиці, поряд із традиційними методами аналізу фінансового стану банку, широко застосовуються економіко-математичні методи. Одним із найбільш перспективних підходів до аналізу та оцінки надійності і фінансової стійкості вітчизняних банків є підхід із використанням методів багатовимірного статистичного аналізу, зокрема методів розпізнавання образів та кластерного аналізу. Це дає змогу значно розширити та вдосконалити методологічні можливості і принципи рейтингової оцінки стану фінансової стійкості банків, оскільки слугує додатковим інструментом нагляду за банківською системою, насамперед пруденційного, а також може використовуватися банківськими аналітиками для «експресоцінки» роботи власного банку, аналізу фінансової стійкості банків-контрагентів та незалежними рейтинговими агенціями для складання рейтингу вітчизняних банків.

Аналізовані методики мають свої переваги і недоліки: вони базуються на здійсненні кількісного аналізу фактів і подій, що вже відбулися, тобто констатують статичну фінансову стійкість; більшість з них не забезпечує об'єктивної оцінки через недостатність урахування реальних причин фінансової нестабільності вітчизняних банків. Тому існує необхідність удосконалення методик оцінки фінансової стійкості банків на основі прогнозування та економікоматематичного моделювання з більш широким переліком показників фінансової стійкості банківського сектору.

Обґрунтування отриманих наукових результатів. Кількісну оцінку фінансової стійкості окремої банківської установи та банківської системи в цілому може бути визначено за допомогою економікоматематичної моделі з використанням методу PATTERN¹ на основі порівняння оптимальних (виходячи зі світового досвіду), фактичних та критичних значень індикаторів фінансової стійкості. У загальному вигляді порівняння за цим методом здійснюється в такому порядку:

1. Подаються у формі матриці показники для всіх порівнюваних об'єктів:

$$\begin{array}{cccccc}
 x_{11} & x_{12} & \dots & x_{1j} & \dots & x_{1m} \\
 x_{21} & x_{22} & \dots & x_{2j} & \dots & x_{2m} \\
 \dots & \dots & \dots & \dots & \dots & \dots \\
 x_{i1} & x_{i2} & \dots & x_{ij} & \dots & x_{im} \\
 \dots & \dots & \dots & \dots & \dots & \dots \\
 x_{ni} & x_{n2} & \dots & x_{nj} & \dots & x_{nm}
 \end{array}$$

2. Підраховуються суми по лінійках:

$$\sum_{j=1}^m x_{i,j}$$

3. Значення всіх показників перетворюються в часткові величини:

$$x'_{i,j} = \frac{x_{i,j}}{\sum_{j=1}^m x_{i,j}}$$

4. Часткові величини x' домножуються на вагові множники q_i :

$$x^*_{i,j} = x'_{i,j} \times q_i$$

5. Зважені часткові величини x^* сумуються для кожного об'єкта:

$$R_j = \sum_{i=1}^n x^*_{i,j}$$

Отримані значення R_j , названі рангами, розглядаються як характеристики фінансової стійкості кожного об'єкта в загальній сукупності.

Для критерію порівняння доцільно обрати систе

му показників, розподіливши їх на такі групи: стійкість капітальної бази; стійкість ресурсної бази; організаційно-структурна стійкість; комерційна стійкість банку.

Різні показники для такого порівняння мають неоднакове значення при оцінці ефективності діяльності. Одні відіграють вирішальну роль, інші – другорядну. Диференціація впливу кожного показника на оцінку ефективності досягається шляхом його зваженого агрегування. Важливість для оцінки ефективності того чи іншого показника та його вагова частка в системі показників визначається фахівцями керівного органу або залученими експертами. [37]

До основних переваг методу PATTERN можна віднести необмеженість кількості суб'єктів та критеріїв порівняння, відсутність або зведення до мінімуму суб'єктивних оцінок, отримання цифрового кінцевого показника фінансової стійкості окремого суб'єкта чи системи в цілому.

1.3. Фактори впливу на фінансову стійкість банку в умовах фінансової нестабільності

На сучасному етапі в Україні рівень капіталізації комерційних банків досить низький. Згідно з Інструкцією НБУ "Про порядок регулювання та аналізу діяльності комерційних банків " мінімальний розмір капіталу комерційного банку з 1 січня 2008 року має складати не менш 5 млн. євро.

Проблеми банківської сфери є водночас проблемами фінансової безпеки держави. Низький рівень капіталізації посилює ризики у діяльності банків, зменшує їхню здатність до перерозподілу коштів у масштабах економіки. Частка інвестиційних кредитів комерційних банків у 2011 р. досягла 8,5%, від суми інвестицій в основний капітал. Ефективність банківської системи також залежить від фінансової політики держави (облікової ставки НБУ, рівня інфляції та ризиків, інвестиційного клімату).

За кожним комерційним банком стоїть велика кількість клієнтів , для яких неспроможність комерційного банку надавати їм певні види послуг означає нестабільність їхньої діяльності. Тому вилучення ліцензій у банків зумовлює

відплив клієнтів з банків, що у кінцевому підсумку за принципом "доміно" може призвести до загально банківської кризи. Тобто низький рівень капіталізації комерційних банків вносить елемент нестабільності в економіку держави в цілому.

Тому потреба у подальшому зростанні капіталу банків посилюється. Цьому сприяють:

- нестійкий характер економіки, що спонукає банки до значних ризиків, пов'язаних із прагненням мати стабільні прибутки;
- конкуренція між українськими банками (за надання широкого спектра послуг);
- збільшення обсягів угод з цінними паперами (зростання угод за такими операціями потребує наявності в банку значного капіталу);
- залучення коштів зовнішніх інвесторів (на ринку капіталів вони вважають банки найризикованішими установами).

При визначенні необхідного розміру капіталу банку, керівнику банку, в першу чергу, потрібно урахувати мінімально допустимі розміри його капіталу та нормативи достатності капіталу, що встановлені Національним банком України. У зв'язку з тим, що ці нормативи пов'язані з визначенням капіталу як бази проведення різних активних операцій банку і залучення коштів вкладників, з їх наявності впливає, що коли банк планує збільшити розмір активів, перерозподілити їх структуру з підвищенням частки більш ризикових активів або надавати більші кредити, то для дотримання встановленого нормативу достатності у нього може виникнути потреба збільшити розмір капіталу.

Аналогічна ситуація може виникнути, якщо банку несподівано запропонують великий депозит, суму якого можна було б вигідно розмістити, а розмір капіталу не буде відповідати припущеній сумі активів з урахуванням ризику або максимального розміру ризику на одного позичальника. Таким чином, ця ситуація є проявом ризику недостатності капіталу банку.

При прийнятті рішення про збільшення капіталу банку, необхідно вибирати доцільні шляхи. Капітал банку може збільшений за рахунок :

- внутрішніх джерел, тобто доходу від операцій, продажу частки активів,

переоцінки основних засобів;

- зовнішніх джерел, тобто випуску додаткових акцій.

Вибір способу збільшення капіталу банку залежить від:

- суми зростання капіталу;
- допустимих витрат на придбання додаткового капіталу;
- часу, на який банк розраховує.

У тих випадках, коли припускається повільне зростання капіталу банку з урахуванням росту активів, його збільшення може бути забезпечене за рахунок внутрішніх джерел. Якщо ж планується швидке зростання активів або необхідне несподіване суттєве збільшення капіталу відповідно до зміни вимог Національного банку України, то потребується залучення капіталів зовнішніх інвесторів за рахунок значної емісії акцій.

Але такий спосіб має свої переваги, так і недоліки. З одного боку, в цьому випадку капітал банку зростає на значну суму, з іншого боку акціонери банку можуть незадовільно поставитися до випуску додаткових акцій, тому що це приведе до зменшення прибутку на одну акцію і падіння курсової вартості акцій на ринку. Крім того, у цьому випадку виникає ризик придбання інвесторами великої кількості акцій, які потім можуть суттєво вплинути на політику банку та керівництво ним.

При збереженні суттєвого розміру дивідендів і значного збільшення кількості акцій можуть виникнути додаткові видатки. Таким чином, при визначенні необхідного розміру капіталу банку і виборі варіантів його збільшення необхідно враховувати всю сукупність розглянутих факторів і пов'язаних з ними можливих ризиків.

Національний банк України залежно від економічного становища країни, стану світових фінансово-кредитних і валютних ринків та відповідно до змін курсу національної валюти може переглядати значення нормативу капіталу за станом на кожне перше число нового року.

Для забезпечення реальної капіталізації банківської системи України встановлюється, що залежно від розміру капіталу банки поділяються на 3 категорії.

Умови віднесення банків за категорією капіталу:

До 1-ї категорії належать банки:

- які порушують (починаючи з дня введення в дію Інструкції) нормативи Н1, Н2;
- які порушили протягом кварталу хоча б один із нормативів Н3, Н4 (за розрахунком середньозваженої величини);
- які не дотримуються порядку і строків формування загального та спеціального резерву відповідно до Положення про порядок формування і використання резерву для відшкодування можливих втрат за кредитними операціями комерційних банків, затвердженого постановою Правління Національного банку України від 27.03.98 № 122, із змінами і доповненнями до нього.

До 2-ї категорії належать банки:

- які не віднесені до категорії 1;
- які мають від'ємну різницю між сумою доходів (6-й клас Плану рахунків бухгалтерського обліку комерційних банків) та витрат (7-й клас Плану рахунків бухгалтерського обліку комерційних банків) у поточному кварталі (від'ємне значення технічного рахунку № 5999).

До 3-ї категорії належать усі банки, які не віднесені до категорії 1 і 2.

При викупі власних акцій або часток комерційні банки зобов'язані повідомляти про кожний факт проведення такого викупу протягом 3 днів після прийняття відповідного рішення, а про виплату дивідендів або доходів від володіння частками статутного капіталу — за 30 днів та після 30 днів від проведення річних загальних зборів акціонерів (зборів учасників). Такі повідомлення мають бути надані за довільною формою, в якій комерційний банк має показати розподіл свого прибутку, схваленого в установленому порядку.

Категорія капіталу банку визначається щоквартально. Регіональні управління Національного банку України повинні раз на квартал проводити аналіз розподілу категорії капіталу згідно з установленими категоріями.

Відповідно до встановленої категорії капіталу Національний банк України рекомендує такі обмеження:

банкам, капітал яких віднесено до категорії 1, не рекомендується в будь-якій формі здійснювати виплату дивідендів (крім виплати дивідендів власними акціями) та викупати власні акції (частки учасників у статутному капіталі);

банкам, капітал яких віднесено до категорії 2, виплата дивідендів (крім виплати дивідендів власними акціями) не повинна перевищувати 50% понаднормативного капіталу;

банкам, капітал яких віднесено до категорії 3, виплату дивідендів можна здійснювати в межах понаднормативного капіталу.

При цьому банкам, капітал яких відноситься до категорій 2 і 3, рекомендується викуп власних акцій (часток учасників у статутному капіталі) здійснювати тільки в тому разі, якщо такий викуп не призведе до порушення банком нормативу капіталу (Н1), нормативів платоспроможності (Н3) і достатності капіталу (Н4).

З погляду антикризового управління банківською діяльністю викликають інтерес поточні дії НБУ та комерційних банків під час політичної кризи кінця 2011 р. Для усунення впливу кризових факторів НБУ вжив такі заходи (постанова НБУ від 30.11.2004 р. № 576 «Про тимчасові заходи стосовно діяльності банків»):

1. заборонено дострокову виплату по депозитах (крім відсотків);
2. обмежено операції з готівкою: власникам пластикових карток надана можливість одержати в банкоматах не більш ніж 1500 грн/день, а підприємствам зняти з рахунків не більш як 80 тис. грн/місяць (без урахування коштів, призначених для виплати зарплати, матеріальної допомоги, соціальних і прирівняних до них виплат);
3. знижено норми резервування по депозитах юридичних та фізичних осіб, щоб залишити у банківській системі близько 1,8 млрд грн. і підвищити її ліквідність.

Банки з низьким рівнем капіталу постійно вдаються до різноманітних заходів щодо збільшення власного капіталу. Національний банк з метою підвищення рівня капіталізації дозволив комерційним банкам, які діють не менше 1 року, залучати кошти юридичних та фізичних осіб на умовах

субординованого боргу в грошовій формі з подальшим включенням цих коштів у капітал банку. Але, на жаль, слід констатувати, що у більшості малих банків немає джерел для значного збільшення капіталу: прибутки цих банків незначні, а проводити додаткову емісію чи залучати субординований борг немає сенсу, оскільки немає потенційних інвесторів (як внутрішніх, так і зовнішніх).

Таким чином, проблема низької капіталізації банків є досить актуальною і потребує негайного розв'язання. Одним із реальних шляхів розв'язання цієї проблеми є об'єднання невеликих банків у велику фінансово-кредитну установу із значним обсягом капіталу. Новостворена установа зможе надавати клієнтам широкий спектр банківських послуг і стане гарантом збереження їхніх коштів. Розглянемо більш детально цей шлях розв'язаний проблеми низької капіталізації вітчизняних банків.

Взагалі об'єднання банків не є чимось новим у світовій практиці і досить часто проводиться в багатьох країнах. Яскравими прикладами об'єднань банків є злиття "Dziedzic Bank" та "National Bank de Paris", "Deutsche Bank" та "Bankers Trust Co.", утворення в Австрії "Райффайзенбанку" і т. ін. Об'єднуючись, банки ставлять різноманітні завдання: зниження витрат, диверсифікація вкладень, покращення менеджменту, створення розгалуженої мережі філіалів, покращення структури капіталу та ін. Інколи банки об'єднуються навіть для того, щоб зменшити сплату податків.

На перший погляд, приклад можливого об'єднання вітчизняних комерційних банків через низький рівень капіталізації ніяк не може порівнюватися з прикладом об'єднання світових фінансових гігантів. Однак економічна мета злиття як перших, так і других майже однакова: поєднання зусиль у напруженій конкурентній боротьбі, досягнення більшої ефективності шляхом скорочення непродуктивних витрат, у тому числі завдяки скороченню персоналу. Стратегічні ж завдання об'єднання у вітчизняних та зарубіжних банків справді різні: перші прагнуть отримати статус уже не "кишенькового", а більш-менш потужного банку та рівноправного партнера, другі — розширити власну експансію, вже маючи значний вплив.

Доцільність об'єднання банків підтверджується такими факторами: 1)

новостворена фінансово-кредитна установа мала б значний обсяг капіталу, що сприяло б підвищенню стабільності національної банківської системи; 2) у новоствореної установи виникли б широкі можливості зовнішнього залучення коштів, підвищилася б загальна спроможність кредитування вітчизняної економіки; 3) у результаті об'єднання знизилася б собівартість послуг банків-учасників об'єднання; 4) у новоствореної установи значно розширився б спектр послуг, що надаються клієнтам.

Злиття банків з юридичного погляду може проводитись двома способами: шляхом злиття капіталів банків-учасників об'єднання; шляхом поглинання дрібних банків найбільшим банком-учасником об'єднання. При об'єднанні банків проводиться розрахунок таких головних показників діяльності: доходи на акцію, ринкова ціна акції, операційний і фінансовий леверідж та ін. Можна виділити такі основні організаційні етапи об'єднання банків: 1) розраховуються нетто-капітали кожного банку — учасника об'єднання шляхом віднімання від фактичного обсягу капіталу банку сумнівних і безнадійних активів та позабалансових зобов'язань; 2) визначається загальний обсяг статутного фонду новостворюваної установи, який дорівнює сумі нетто-капіталів усіх банків-учасників об'єднання; 3) здійснюється обмін акцій новоствореної установи на акції банків-учасників. Для цього для кожного банку розраховується коефіцієнт обміну, який отримують шляхом ділення суми нетто-капіталу відповідного банку на суму статутного капіталу новостворюваної установи; 4) проводиться консолідація балансів банків-учасників об'єднання.

Створення об'єданого банку передбачає централізацію певних функцій банку в Центральному апараті новоствореної фінансово-кредитної установи. Враховуючи діючу практику, доцільно централізувати казначейські функції, управління активами та пасивами банку, аналіз кредитних ризиків, надання гарантій, ведення єдиного коррахунку в НБУ, випуск власних цінних паперів, надання загальних звітів НБУ. У той же час такі функції, як розрахунково-касове обслуговування клієнтів, визначення власної тарифної політики, кредитування в межах встановлених центральним апаратом лімітів та інші операції, безпосередньо пов'язані з обслуговуванням клієнтів, доцільно не централізувати,

а делегувати виконання їх філіалам новоствореного банку.

До основних перешкод, що можуть виникнути при об'єднанні дрібних банків. Це насамперед проблема поєднання інтересів акціонерів банків, які мають утворити нову фінансово-кредитну установу. Навряд чи хто-небудь із власників окремих банків захоче свідомо піти на втрату контролю над своєю власністю заради невеличкої частини акцій в об'єднаному банку. Тому на початковому етапі злиття банків слід значну увагу приділити саме питанням юридичної форми організації нової фінансово-кредитної установи, врахуванню інтересів головних акціонерів, що мають увійти до складу нового банку, утворенню його наглядової ради, розподілу владних повноважень з приводу обрання та ротації його керівних органів тощо.

Другим питанням, що потребує детального опрацювання, є визначення джерел фінансування перехідного періоду, порядку та напрямків використання їх. Досвід злиття іноземних банків показує, що подібні кампанії можуть дозволити собі лише достатньо фінансове потужні установи. Залучення значного кола спеціалістів з аудиту, юристів, незалежних експертів з питань злиття компаній для виконання всього комплексу організаційних процедур, емісія нових акцій (у разі якщо новоутворення буде мати форму акціонерного товариства), розподіл, облік та зберігання їх, синхронізація комп'ютерних мереж, уніфікація внутрішніх документів — лише частина статей витрат, що очікують нову об'єднану банківську установу.

При злитті банків значну увагу слід зосередити на тому, як це вплине на менеджмент об'єднаного банку, адже успіх фінансово-кредитної установи значною мірою залежить від її менеджменту. Якщо менеджери банків-учасників об'єднання не зможуть працювати у злагоді, то є небезпека втрати кращих управлінців.

Історія свідчить, що злиття банків мало різні наслідки — як позитивні, так і негативні. Та все ж загальна світова тенденція показує, що злиття банків відбуватиметься й надалі. Усе більше уваги приділяється меті об'єднання: максимізації доходів усіх учасників об'єднання. [27,с.304]

Зваживши всі плюси та мінуси злиття банків, можна зробити висновок, що

для сучасної банківської системи України і економіки України в цілому і перспектива створення нового об'єднаного банку є, безумовно, позитивною. За умови успішного об'єднання банків слід очікувати стабілізаційного ефекту, підвищення рівня капіталізації банківської системи та започаткування нового етапу в розвитку банківського середовища в Україні.

Висновки до розділу 1

Фінансова стійкість банку - це динамічна інтегральна характеристика спроможності банку як системи трансформування ресурсів та ризиків повноцінно виконувати свої функції з урахуванням наявного балансу економічних інтересів, витримуючи вплив факторів зовнішнього і внутрішнього середовища.

До основних параметрів фінансової стійкості банку: соціально політична ситуація в Україні, її загально економічний стан, стан фінансового ринку, внутрішня стійкість банківської установи.

Погоджуючись з таким твердженням фінансової стійкості комерційного банку, можна визначити напрями її оцінки, які обумовлені сучасними соціально економічними реаліями, що склалися у теперішній час. Доних слід віднести:

- оперативний моніторинг макроекономічної ситуації, а також тенденцій розвитку банківського сектору;
- оперативний моніторинг діяльності комерційного банку (зміна клієнтської бази, умов залучення грошових коштів та надання кредитів);
- аналіз банківської звітності й вивчення динаміки зміни ключових показників діяльності банків (перевірка відповідності нормативам НБУ, побудова діаграм і моделей ліквідності, формування стратегії розвитку банку).

До умов забезпечення фінансової стійкості сучасної банківської установи можна віднести:

- по-перше, достатній, а не надлишковий обсяг власного капіталу;
- по-друге, підтримку збалансованої структури активів і пасивів за строками й сумами;
- по-третє, підтримку відповідного рівня рентабельності діяльності банку.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ БАНКУ (НА ПРИКЛАДІ «РАЙФФАЙЗЕН БВНК АВАЛЬ»)

2.1. Фінансово-економічна характеристика діяльності банківської установи.

Публічне акціонерне товариство «Райффайзен Банк Аваль» (скорочена назва — ПАТ «Райффайзен Банк Аваль») — один з найбільших банків України.

Публічне акціонерне товариство «Райффайзен Банк Аваль» зареєстровано 27 березня 1992 року (до 25 вересня 2006 року — Акціонерний поштово-пенсійний банк «Аваль»). Із жовтня 2005 року банк став частиною банківської групи Райффайзен Інтернаціональ Банк-Холдинг АГ, Австрія (із жовтня 2010 р. — Райффайзен Банк Інтернаціональ АГ. Станом на 1 січня 2011 року володів 96,18% акцій українського банку).

Райффайзен Банк Аваль є провідним банком України, що пропонує приватним клієнтам широкий перелік банківських послуг, зокрема — розміщення коштів на поточних і депозитних рахунках, платіжні картки міжнародних систем MasterCard International та Visa International (у т.ч. — кредитні), грошові перекази в національній та іноземній валютах, споживче кредитування та багато інших.

Банк активно співпрацює з представниками малого та середнього бізнесу (річний обсяг реалізації до 5 млн. євро), надаючи їм повний перелік послуг для максимально ефективного розвитку бізнесу. Райффайзен Банк Аваль станом на 1 липня 2011 року обслуговував більш ніж 230 тис. юридичних осіб, у т.ч. понад 14 тис. підприємств, що за європейськими стандартами відносяться до великого бізнесу (річний дохід кожного з них — більш ніж 5 млн. євро). Загальна кількість клієнтів банку на початок липня 2011 року — понад 3,9 млн./чол

Банк має ефективну структуру управління, побудовану на чіткому розподілі на бізнес-лінії та вертикалі підтримки (інформаційні технології та операційна підтримка, контролінг, безпека та інші), створені на рівні Центрального офісу та в регіонах. Як і всі міжнародні банки, Райффайзен Банк Аваль має чітке розмежування функцій фронт-офісу та бек-офісу, що підвищує якість обслуговування клієнтів та сприяє зменшенню ризиків.

Широкий перелік стандартних та новітніх банківських послуг надаються

клієнтам Райффайзен Банку Аваль через загальнонаціональну мережу, до якої станом на 1 січня 2011 року входили 931 - відділення, 450 - центрів самообслуговування, 2905 - банкоматів у великих містах, обласних та районних центрах, окремих селищах у всіх регіонах України.

Переважна більшість відділень Райффайзен Банку Аваль є повнофункціональними, тобто вони надають повний перелік стандартних банківських послуг приватним та корпоративним клієнтам, а також малому та мікробізнесу. Окрім того, у мережі банку працюють комісійні відділення на території Державної митної служби України та у представництвах/магазинах компанії «МТС Україна» – корпоративного клієнта банку.

У своїй діяльності банк прагне й надалі підвищувати якість обслуговування клієнтів, використовуючи свій досвід та досвід банків— членів групи Райффайзен Банк Інтернаціональ, а також новітні технології.

Щодо історії діяльності банку:

1992 р. - НБУ зареєстрував АКБ «Аваль».

1993 р. - 12 регіональних підрозділів банку почали свою роботу.

1994 р. - НБУ зареєстрував банк як АППБ «Аваль».

1995 р. - Банк отримав акредитацію для реалізації проектів Європейського банку реконструкції та розвитку.

1996 р. - Розпочав роботу власний процесінговий центр банку – Український процесінговий центр. Банк став членом міжнародних платіжних систем Visa та Europay.

1997 р. - Компанія Western Union визнала «Аваль» найкращим партнером у Східній Європі.

1999 р. - Банк став учасником Фонду гарантування вкладів фізичних осіб.

2000 р. - Western Union визнала банк «Аваль» найбільш творчо орієнтованим агентом системи.

2001 р. - Банк першим в Україні запровадив виплату пенсій із використанням пластикової картки «Онікс-Пенсійний». Впроваджено власну систему термінових грошових переказів по Україні «Аваль-Експрес».

2002 р. - Статутний капітал досяг рекордної для української банківської системи

позначки – 500 млн. грн. Банк увійшов до TOP-100 банків ЦСЄ за рейтингом Standard & Poor's.

2003 р. - Журнал Euromoney назвав «Аваль» найкращим банком України. Банк розмістив власний випуск облігацій на суму 80 млн. грн.

2004 р. - Статутний капітал банку досяг рекордної суми в 1 млрд. грн. ЄБРР визнав «Аваль» одним із найбільших і динамічних банків у ЦСЄ. Банк очолив рейтинг TOP-100 «Інвестгазети» в номінації «Найбільші банки за розміром чистих активів за 2003 рік».

2005 р. - ЄБРР визнав «Аваль» одним із найактивніших банків у регіоні Південно-Східної Європи та країнах колишнього СРСР. 93,5% акцій банку придбано групою Райффайзен Інтернаціональ.

2006 р. - АППБ «Аваль» перейменовано на ВАТ «Райффайзен Банк Аваль». Журнал Euromoney визнав банк «Найкращим банком в Україні», ЄБРР – «Найактивнішим банком у сфері торгового фінансування в Україні в 2006 році» в рамках програми сприяння торгівлі «ТФР».

2007 р. - Активи банку перевищили 40 млрд. грн. Власний капітал банку збільшено на 1,5 млрд. грн. шляхом розміщення 23-ї емісії акцій. Журнал The Banker назвав Райффайзен Банк Аваль «Банком року» в Україні. Бренд банку в рамках Всеукраїнської рейтингової програми «Гвардія брендів» визнано найдорожчим серед усіх банків України.

2008 р. - Власний капітал банку збільшено на 1,4 млрд. грн. за результатами розміщення акцій 24-ї емісії.

2009 р. - Юридичну назву банку змінено на Публічне акціонерне товариство «Райффайзен Банк Аваль» (скорочено – АТ «Райффайзен Банк Аваль»). Вкотре став найдорожчим банківським брендом в Україні – в рамках рейтингу BrandFinance Global Banking 500, опублікованого виданням The Banker. «Кращий банк в Україні» за версією Euromoney.

2010 р. - За результатами 25-ї емісії акцій банку, його капітал збільшено на 932,54 млн. грн., у т.ч. статутний капітал – на 582,84 млн. грн., до понад 3 млрд. грн. Банк відзначено як «Кращий банк в Україні», за версією журналу Euromoney.

До складу акціонерів Публічного акціонерного товариства «Райффайзен Банк Аваль» входить 384 юридичні особи та 109 830 фізичних осіб. Юридичним особам – акціонерам банку належить 99,8% статутного капіталу, а фізичним – 0,2%. Власником істотної участі у банку є Група Райффайзен (Австрія), до складу якої входять Райффайзен Банк Інтернаціональ АГ із часткою в статутному капіталі – 96,18% (письмовий дозвіл Національного банку України від 14 жовтня 2005 р. №377 – 93,5% у розподілі голосів) та Райффайзен Центральбанк Остеррайх АГ (Австрія) – 0,2%.

Станом на кінець четвертого кварталу 2011 року статутний капітал публічного акціонерного товариства «Райффайзен Банк Аваль» становив 3 002 775 000 гривень.

У 2010 році банк успішно зареєстрував випуск простих іменних акцій 25-ї емісії в обсязі 5 828 400 000 штук номінальною вартістю 0,10 грн. кожна.

Середньозважений біржовий курс простих акцій банку за 2010 рік на Українській біржі становив 0,3985 грн.

Головою правління публічного акціонерного товариства «Райффайзен Банк Аваль» із жовтня 2005р. є Лавренчук Володимир Миколайович.

Впродовж своєї діяльності ПАТ «Райффайзен Банк Аваль» отримував різного роду визнання та нагороди:

«Best bank in Ukraine — 2010» («Кращий банк в Україні -2010») в рейтингу Awards for Excellence 2010 міжнародного журналу фінансових ринків Euromoney (Великобританія).

«Найкращий банк в Україні — 2010» в рейтингу «Найкращий банк у Центральній та Східній Європі/СНД у 2010 році» міжнародного видання Business New Europe (bne).

«Кращі банківські послуги» за підсумками 2010 року у межах щорічної премії Best of Kyiv за результатами опитування читачів тижневика Kyiv Post.

«Найкраща депозитна програма для фізичних осіб» в рамках Міжнародного фестивалю-конкурсу «Вибір року – 2010».

Райффайзен Банк Аваль відзначено в двох номінаціях II Національного конкурсу «Банк року – 2010» журналу «Банкирь»: як «Банк з високим рівнем

відкритості та прозорості бізнесу» та «Найкращий банк для студентства».

Інформаційний центр Райффайзен Банку Аваль став кращим call-центром середніх розмірів на теренах СНД за підсумками конкурсу «CCG CallCenter Awards «Кришталева Гарнітура-2010».

Репутація банку отримала найвищу оцінку у 2010 році за результатами регулярного дослідження іміджу найбільших українських фінансових установ, яке здійснює компанія GfK Ukraine.

Найбільшою довірою серед українців користується Райффайзен Банк Аваль і за результатами онлайн-голосування, проведеного серед відвідувачів інтернет-порталу delo.ua.

Як і кожна комерційна організація, Райффайзен Банк Аваль прагне досягти максимальної ефективності, отримувати прибутки, виплачувати дивіденди акціонерам тощо. Разом із тим, його діяльність має і соціальну складову, яка визначається належною якістю його продуктів і послуг, прозорістю діяльності, високим рівнем безпеки, хорошими умовами праці для персоналу, благодійною та спонсорською діяльністю. Бізнес банку є соціально відповідальним перед споживачами, персоналом, партнерами та суспільством.

Материнська компанія банку в Австрії – Райффайзен Банк Інтернаціональ АГ – впроваджує свої стандарти ведення соціально відповідального бізнесу в усіх дочірніх банках у Центральній та Східній Європі, у тому числі й у Райффайзен Банку Аваль. Ділові стосунки та бізнес-етика регламентуються у банку власним Кодексом поведінки працівників.

Основний акцент у благодійній діяльності банку – це підтримка дитячих закладів для сиріт та дітей із проблемних сімей, а також дитячих лікувальних закладів. Крім того, банк активно підтримує проекти, спрямовані на розвиток культури та духовності українців.

Інвестуючи в соціальні проекти, Райффайзен Банк Аваль робить свій посильний внесок у підвищення добробуту українських громадян, впровадження новітніх технологій, розвиток освіти, культури, мистецтва. Інвестиційна діяльність ПАТ «Райффайзен Банк Аваль» протягом 2010 року та першого кварталу 2011 року характеризувалася активною роботою,

спрямованою на подальше підвищення доходності, удосконалення структури інвестиційного портфеля, мінімізацію ризику, подальше підвищення стандартів банківських продуктів та послуг клієнтам, впровадження нових технологій.

Банк має багаторічний досвід роботи на ринку цінних паперів та здійснює повний спектр операцій з цінними паперами, передбачений чинним законодавством України, на підставі ліцензій Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку на здійснення брокерської діяльності, дилерської діяльності та андеррайтингу, а також депозитарної діяльності зберігача цінних паперів. За станом на 31.03.2011 року обсяг інвестицій у цінні папери склали понад 277 млн. грн.

Протягом 2010 року та першого кварталу 2011 року інвестиційна діяльність Банку відзначалася активним спрямуванням на подальше підвищення технологічного рівня банківських послуг, що надаються його клієнтам. Тому найбільша частка інвестицій, здійснених у даному напрямку – це інвестиції, здійснені в необоротні активи, інформаційні технології, які покликані якісно підвищити рівень якості банківських послуг, максимально адаптувати технологічні можливості Банку до вимог клієнта та врахувати його потреби, а також на навчання персоналу.

Таблиця 2.1.

ПАТ «Райффайзен Банк Аваль» володіє більше ніж 10% статутного капіталу у наступних юридичних особах:

№ П/П	Повне найменування юридичної особи	Ідентифікаційний код юридичної особи	Символ учасника ринку цінних паперів (для юридичних осіб)	Місцезнаходження юридичної особи	Частка заявника у статутному фонді (капіталі) юридичної особи (грн.)	Частка заявника у статутному фонді (капіталі) юридичної особи (%)
1	ТОВ «Монтекс»	30838284	О	49055, м. Дніпропетровськ, вул. Будівельників, 34 корп. 124	50 000,00	10,00
1	ПАТ «Луцька взуттєва фабрика»	05468268	О	43026, Волинська обл., м. Луцьк, вул. Єршова, 11	553 572,50	13,44
3	ПАТ	00232822	О	14031, м. Чернігів,	11 900	15,41

	«Чернігівавто-деталь»			Деснянський р-н, пр-т. Миру, 312	648,00	
4	ЗАТ «Оцетно - Дріжджовий Завод»	22206877	О	09161, Київська обл., Білоцерківський р-н, м. Узин, вул. Маяковського, 2	3 198 000,00	33,84
5	ЗАТ «Черкаситара»	22805494	О	19635, с. Білозір'я, Черкаський р-н, Черкаської області, вул. Леніна, буд.112 оф.9,10	1 522 400,00	34,60
6	ЗАТ «Ніжинське пиво»	30941896	О	16600, Чернігівська обл., м. Ніжин, вул. Синявська, 79	1 832 410,00	55,53
7	ТОВ «Райффайзен Лізинг Аваль»	34480657	О	01133, Україна, м. Київ, бульвар Леси Українки, 28А	7 054 855,05	60,00
8	ЗАТ «Перша національна миловарна компанія»	31731657	О	03055, м. Київ, вул. Старокиївська, 14	25 459 050,00	75,00
9	ЗАТ «ВО «Лани України»	32958435	О	03037, м. Київ, пр-т Червонозоряний, 9/1	1 033 972,00	89,75
10	ТОВ «КУА «Райффайзен Аваль»	35427950	КУА	01011 м.Київ, вул.Лескова,9	5 583 280,00	100,00
11	ПАТ «Комсомольське СП «Агромаш»	00902369	О	22133 Вінницька обл., Козятинський р-н, с.Комсомольське, вул.Київська, 45	81 864,50	10,00

Отже головними досягнення ПАТ «Райффайзен Банк Аваль» у 2010р є:

* У 2010 році банк зафіксував прибуток 745 тис. грн. (згідно НСБО) в першу чергу завдяки значному скороченню відрахувань у резерви (зменшилися на 51% у річному вимірі).

* Також, чиста процентна маржа зростає з 7,4% до 7,8% у 2010 році на фоні

14% річного падіння обсягу процентних витрат.

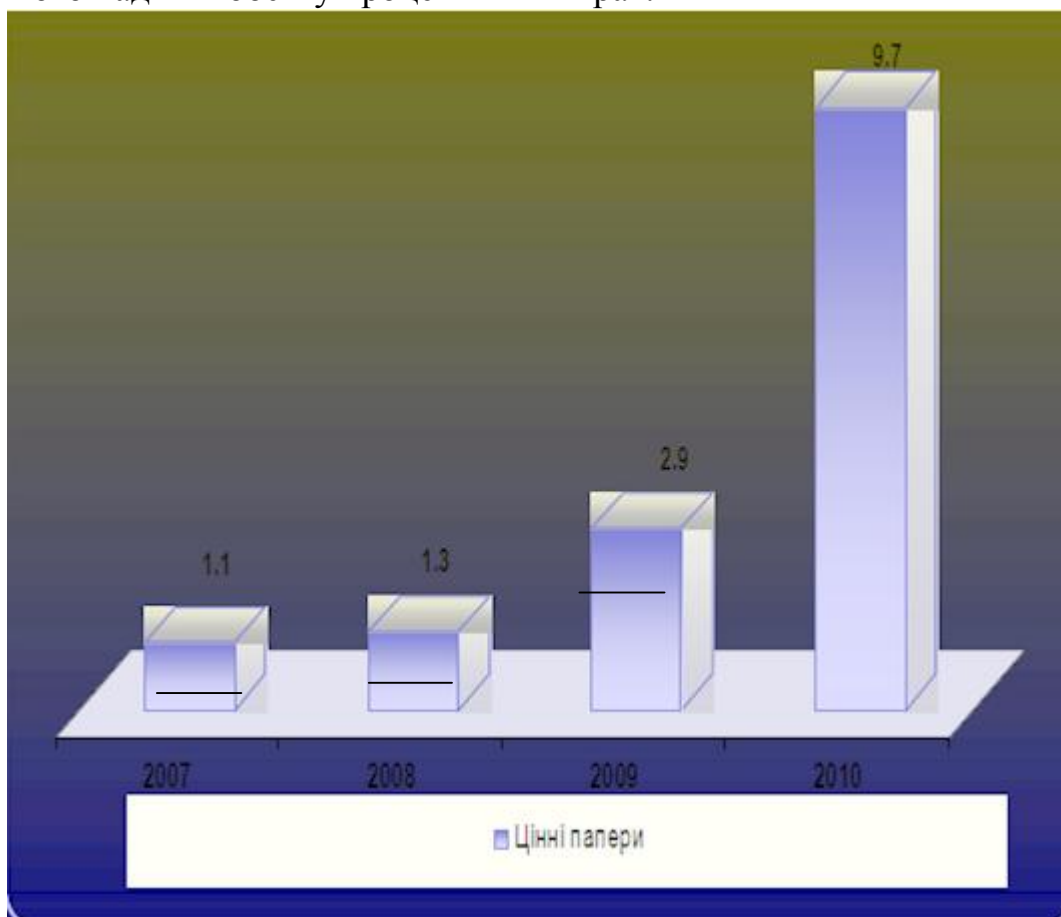

Рис 2.1 Динаміка портфелю цінних паперів, млрд.грн

* Торговий дохід зріс у 6 разів минулого року (порівняно з 2009) завдяки позитивному результату від переоцінки валюти та значно вищому доходу від торгівлі ЦП та склав 175 млн. грн.

* РБ Аваль наростив ринкову частку у сегменті депозитів ЮО- резидентів – вона зросла з 7,4% до 7,7% – 3-й результат на ринку.

Чисті активи банку протягом 2010 року зросли на 2%, в основному за рахунок росту портфелю цінних паперів на 6,78 млрд.грн.

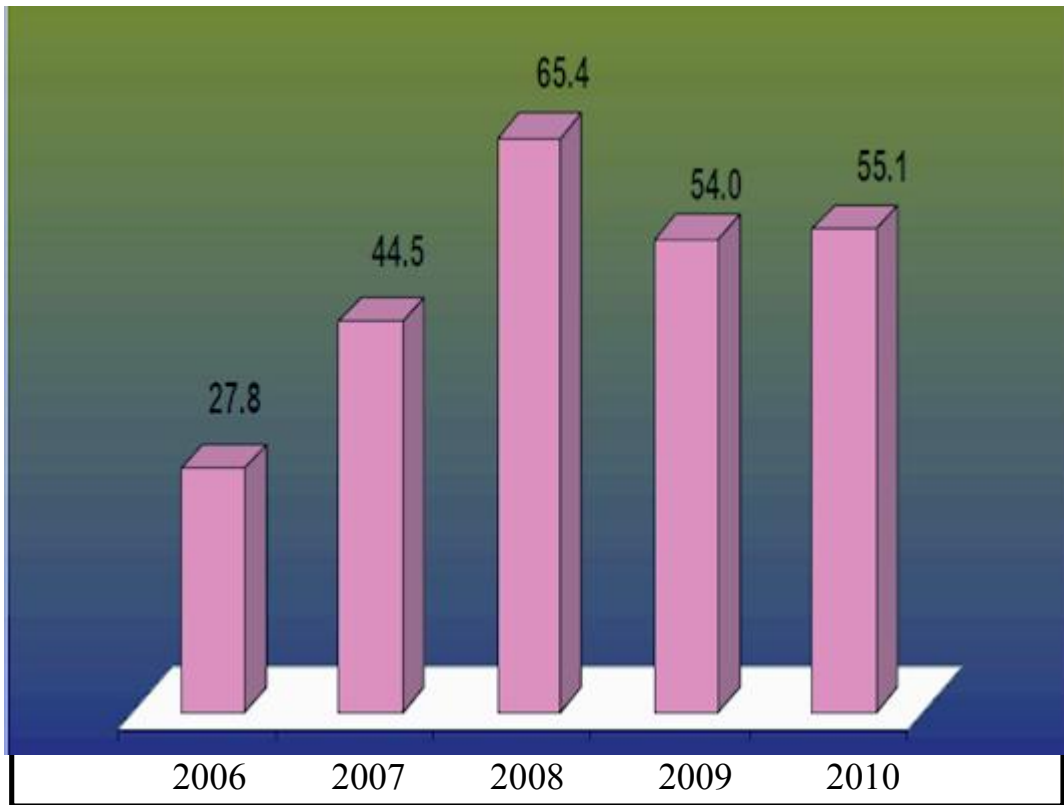

Рис 2.2. Чисті активи, млрд.грн

Робота по погашенню проблемних кредитів та відсутність значної кількості кредитоспроможних позичальників зумовила скорочення кредитного портфелю на 10 % (в іноземній валюті – на 11 %, в національній – на 8%) в 2010 році.

Рис.2.3. Кредити надані клієнтам, млрд.грн

Висока надійність банку дозволила збільшити депозитну базу на 674 млн.грн протягом 2010 року (в основному за рахунок коштів юридичних осіб) та одночасно знизити витрати за цими коштами.

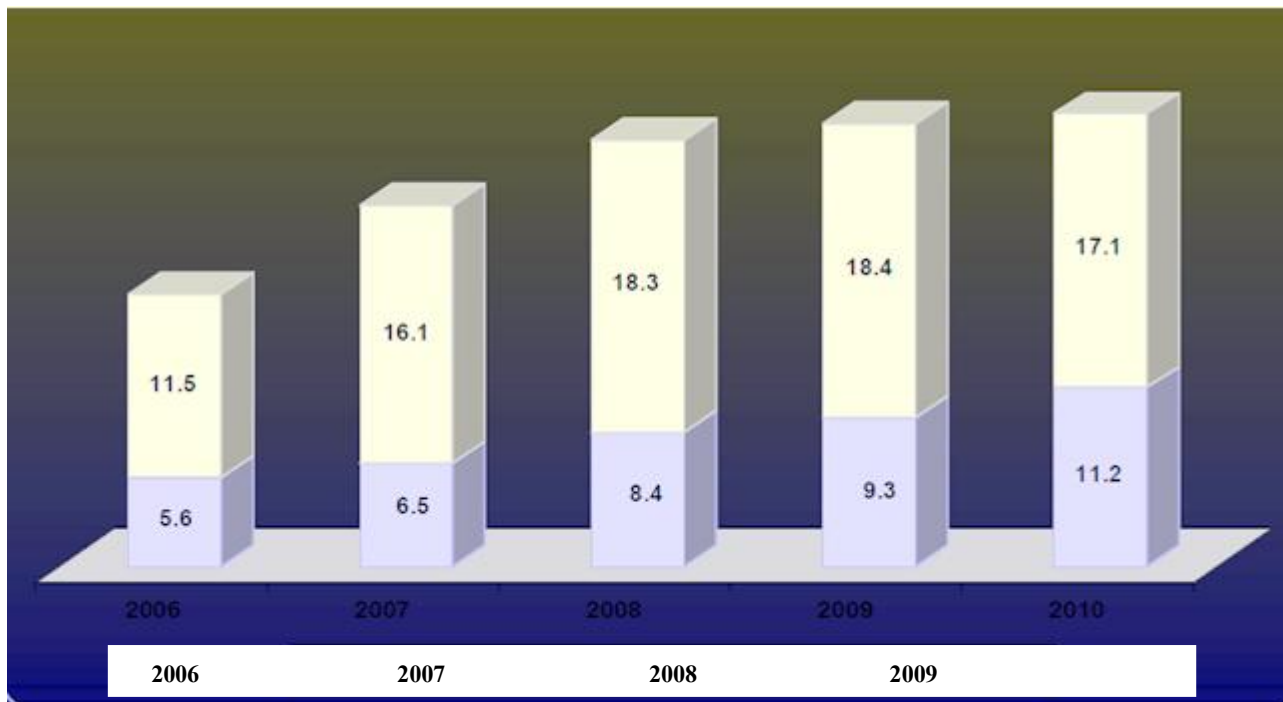

Рис. 2.4. Депозити клієнтів, млрд.грн

Капітал банку протягом 2010 року збільшився на 774 млн.грн (з врахуванням зареєстрованої емісії в 2010 році на суму 930 млн.грн).

Рівень адекватності капіталу на кінець року склав 16,92% (при нормативному значенні 10%), що свідчить про високий рівень фінансової стійкості банку.

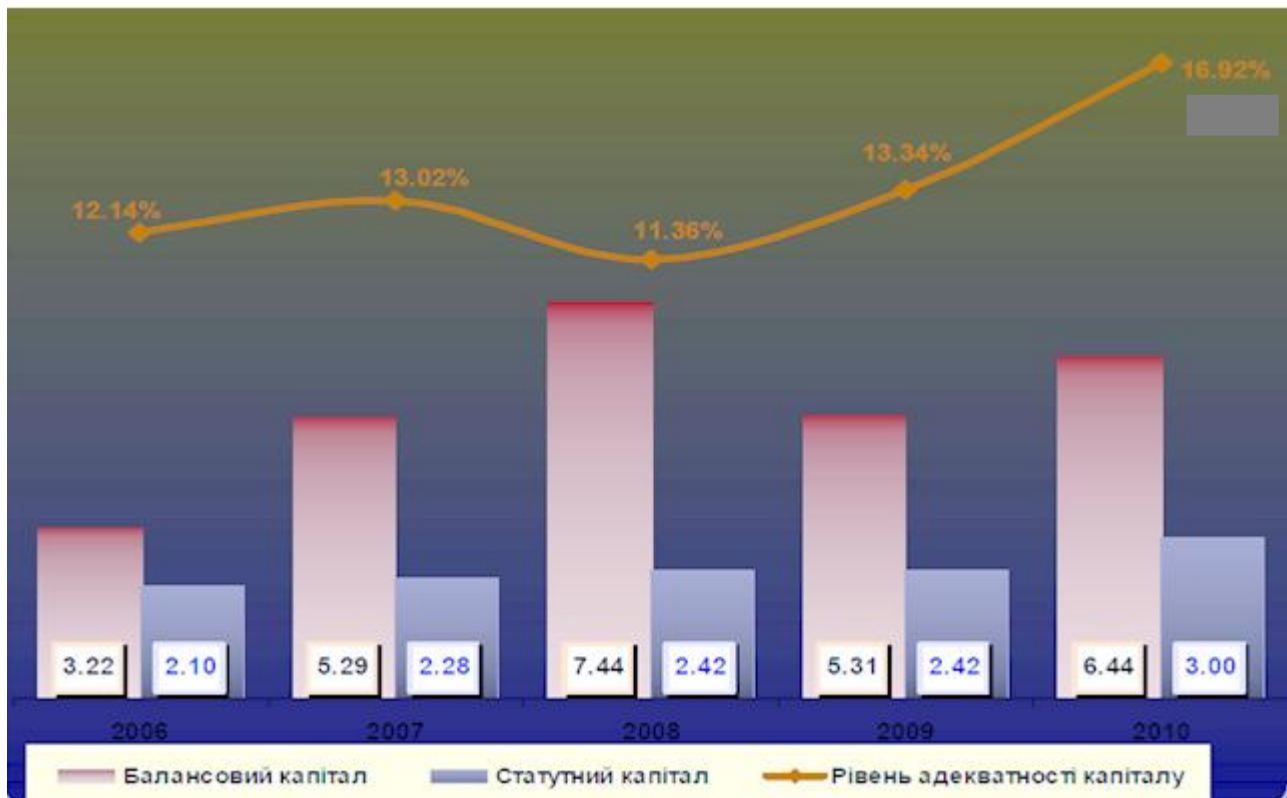

Рис.2.5. Капітал банку, млрд..грн

В 2010 році банк одержав прибуток в розмірі 745 тис.грн проти 2 млрд.грн збитку в 2009 р. Позитивний фінансовий результат 2010 року зумовлений скороченням витрат на формування резервів на 2,8 млрд.грн (51 %), ефективною політикою управління витратами. Приріст витрат склав лише 6 %, що значно менше середньорічного рівня інфляції (9,4 %).

Рис. 2.6. Прибуток від оподаткування млн..грн

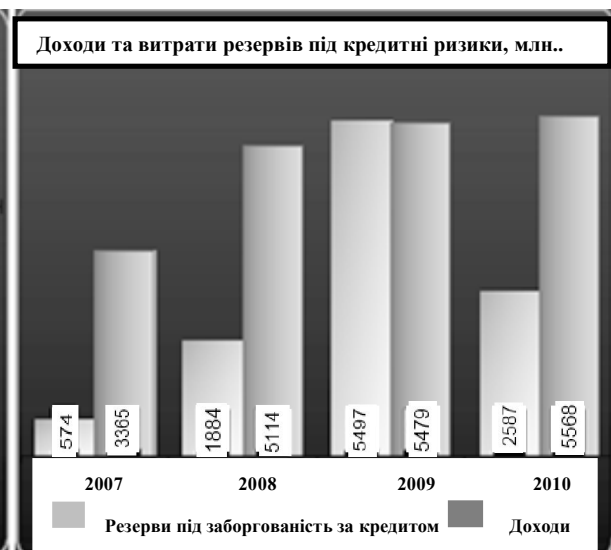

Рис 2.7 Доходи та витрати резервів під кредитні ризики млн. грн..

2.2. Оцінка забезпечення фінансової стійкості банку.

Управління діяльністю комерційних банків базується на попередньо отриманих даних аналітичної роботи. Аналіз балансу банку є одним з найважливіших напрямків економічної роботи.

Метою аналізу балансу банку є, з одного боку, оцінка раціональності фактичної структури активів і пасивів з погляду забезпечення прибутковості та стабільності роботи банку, а з іншого — визначення шляхів оптимізації структури банківських ресурсів та напрямків їх ефективного розміщення.

В даній дипломній роботі проведемо вертикальний та горизонтальний аналіз балансу комерційного банку «Райффайзен Банк Аваль» за 2010 -2011р.р (див. Таблиця 2.1).

Таблиця 2.1

Вертикальний та горизонтальний аналіз балансу комерційного банку «Райффайзен Банк Аваль»

Найменування статті	Попередній рік		Звітний рік		Відхилення		
	(тис.грн.)	%	(тис.грн.)	%	абс.	у %	в стр. %
1	2	3	4	5	6	7	8
АКТИВИ							
1 Грошові кошти та залишки в НБУ	2547415	5,721%	3679408	5,629%	1131993	144,4%	-0,1%
2 Казначейські та інші цінні папери, що рефінансуються НБУ, і цінні папери, емітовані НБУ	1054119	2,367%	1237602	1,893%	183483	117,4%	-0,5%
3 Кошти в інших банках, у т. ч.	1830014	4,110%	5112404	7,822%	3282390	279,4%	3,7%
3.1 - На коррахунках в інших банках	607456	1,364%		4,404%	2271000	473,9%	3,0%
3.2 - строкові депозити в інших банках	260658	0,585%	395608	0,605%	134950	151,8%	0,0%
3.3 - кредити, які надані іншим банкам	961900	2,160%	1838340	2,813%	876440	191,1%	0,7%
4 Цінні папери на продаж, у т. ч.	205531	0,462%	159732	0,244%	-45799	77,7%	-0,2%
4.1 - боргові цінні папери на продаж	127542	0,286%	94462	0,145%	-33080	74,1%	-0,1%
4.2 - акції на продаж	75125	0,169%	61052	0,093%	-14073	81,3%	-0,1%
4.3 - інші цінні папери на продаж	2864	0,006%	4218	0,006%	1354	147,3%	0,0%
5 Кредити та заборгованість клієнтів, у т. ч.	36052955	80,970%	51087980	78,162%	15035025	141,7%	-2,8%
5.2 - кредити суб'єктам господарювання	18390796	41,303%	25776708	39,437%	7385912	140,2%	-1,9%
5.3 - кредити фізичним	16822159	37,780%	24311272	37,195%	7489113	144,5%	-0,6%

особам							
5.4 - операції РЕПО	45678	0,103%	78100	0,119%	32422	171,0%	0,0%
5.5 - векселі враховані	758545	1,704%	894645	1,369%	136100	117,9%	-0,3%
5.6 - факторинг	454	0,001%	756	0,001%	302	166,5%	0,0%
5.8 - інші кредити	35323	0,079%	26499	0,041%	-8824	75,0%	0,0%
1	2	3	4	5	6	7	8
6 Інвестиційні цінні папери, у т. ч.	4038	0,009%	6551	0,010%	2513	162,2%	0,0%
6.1 - боргові цінні папери	2748	0,006%	4515	0,007%	1767	164,3%	0,0%
6.2 - акції	1207	0,003%	1907	0,003%	700	158,0%	0,0%
6.3 - інші цінні папери	83	0,000%	129	0,000%	46	155,4%	0,0%
7 Інвестиції в асоційовані та дочірні компанії	14437	0,032%	44833	0,069%	30396	310,5%	0,0%
8 Основні засоби та нематеріальні активи	2021460	4,540%	3153689	4,825%	1132229	156,0%	0,3%
9 Дебіторська заборгованість	192210	0,432%	348290	0,533%	156080	181,2%	0,1%
10 Інші активи	604362	1,357%	531065	0,813%	-73297	87,9%	-0,5%
11 БАЛАНС	44526541	100,0%	65361554	100,0%	20835013	146,8%	0,0%
ПАСИВИ							
ВЛАСНИЙ КАПІТАЛ	5291791	11,885%	7435906	11,377%	2144115	140,5%	-0,5%
12 Статутний капітал	2279935	5,120%	2419935	3,702%	140000	106,1%	-1,4%
13 Резерви та інші фонди банку	299694	0,673%	675082	1,033%	375388	225,3%	0,4%
15 Емісійні різниці	1423602	3,197%	2683602	4,106%	1260000	188,5%	0,9%
16 Нерозподілений прибуток минулих років	20819	0,047%	33481	0,051%	12662	160,8%	0,0%
17 Результати переоцінки основних засобів	611863	1,374%	1096411	1,677%	484548	179,2%	0,3%
18 Прибуток / Збиток поточного року	655878	1,473%	527395	0,807%	-128483	80,4%	-0,7%
ЗОБОВ'ЯЗАННЯ	39234750	88,115%	57925648	88,623%	18690898	147,6%	0,5%
19 Кошти інших банків, у т. ч.	13719681	30,812%	27825794	42,572%	14106113	202,8%	11,8%
19.1 - на коррахунках інших банків	9576159	21,507%	13789624	21,097%	4213465	144,0%	-0,4%
19.2 - строкові депозити інших банків	908066	2,039%	381381	0,583%	-526685	42,0%	-1,5%
19.3 - міжбанківські кредити, отримані банком	3235456	7,266%	13654789	20,891%	10419333	422,0%	13,6%
20 Кошти клієнтів, у т. ч.	23011462	51,680%	27240740	41,677%	4229278	118,4%	-10,0%
20.1 - кошти на поточних рахунках	9970124	22,391%	8029638	12,285%	-1940486	80,5%	-10,1%
20.2 - строкові депозити суб'єктів господарювання	2094965	4,705%	5159675	7,894%	3064710	246,3%	3,2%
20.3 - строкові вклади населення	10900763	24,481%	13975528	21,382%	3074765	128,2%	-3,1%
20.4 - кошти за трастовими операціями	45610	0,102%	75899	0,116%	30289	166,4%	0,0%
21 Боргові цінні папери, емітовані банком, у т. ч.	1304939	2,931%	680434	1,041%	-624505	52,1%	-1,9%
21.3 - облігації	1299297	2,918%	672580	1,029%	-626717	51,8%	-1,9%
21.5 - акцепти, надані за переказними векселями	5642	0,013%	7854	0,012%	2212	139,2%	0,0%
22 Субординований борг	354653	0,796%	1112231	1,702%	757578	313,6%	0,9%
23 Кредиторська заборгованість	446191	1,002%	523856	0,801%	77665	117,4%	-0,2%
24 Інші пасиви	397824	0,893%	542593	0,830%	144769	136,4%	-0,1%
25 БАЛАНС	44526541	100%	65361554	100%	20835013	146,8%	0,0%

Аналізуючи активи балансу бачимо, що загальна величина активів ПАТ «Райффайзен Банк Аваль» у звітному періоді у порівнянні з базовим періодом значно збільшилася. У порівнянні з кінцем груд. 2010 року активи й валюта балансу збільшилися на 46,8%, що в абсолютному вираженні склало 20835 млн.грн. Зростання валюти балансу є позитивним, але враховуючи те, що темп інфляції в 2011 році склав 25,2% (згідно даними Державного комітету статистики), та в кінці року відбулася девальвація національної грошової одиниці, внаслідок чого була здійснена переоцінка всіх валютних цінностей, то зростання валюти балансу не таке вже й значне, проте темпи нарощування обсягів основних банківських операцій ПАТ у 2011 році були на рівні темпів розвитку вітчизняної банківської системи. Загальна вартість активів банку на кінець грудня 2011 року складала 65361 млн.грн.

Зростання активів банку відбулося в основному за рахунок збільшення наданих кредитів (див. рис. 2.8).

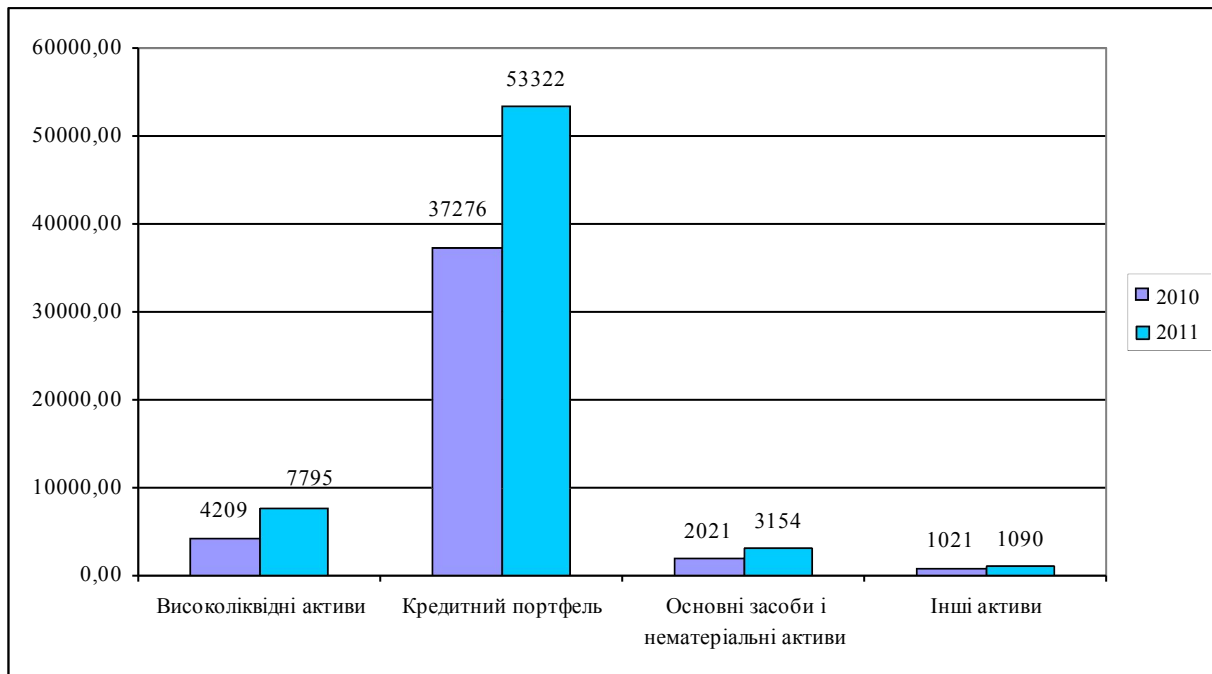

Рисунок 2.8 – Динаміка активів «Райффайзен Банк Аваль» у 2010-2011 році млн..грн.

Обсяг кредитів зберігав інтенсивний зріст протягом всього періоду: в 2009 році

приріст склав на 70,56% (9 млрд.), 71,77% (15,6 млрд.) в 2010 році, та в 2011 р. ,в зв'язку з поточною фінансовою ситуацією , дещо вповільнився до 41,7% (15 млрд.) і на 01.01.2011 портфель досяг 53,3 млрд. грн. Найбільш динамічний приріст в кредитному портфелі фізичних осіб, який за 3 роки збільшився в 5,8 раз і склав 24,3 млрд.грн. на 01.01.2012, в порівнянні з 4,4 млрд. на 01.01.2011. Портфель юридичних осіб виріс в 3,1 рази до 25,8 млрд.грн., в порівнянні з 8,4 млрд.грн. на 01.01.2011 .

Такий високий процент зростання викликаний лише зміною валютного курсу і не відображає реальної картини, так як частка валютних кредитів у портфелі Банку становить 85%. На даний момент проблема значної валютизації кредитного портфеля є найбільш болючою для банку, оскільки після девальвації національної грошової одиниці кредити в іноземній валюті подорожчали до 60-70% річних, що стало причиною зростання рівня проблемної заборгованості.

Значно зросли кошти в інших банках: на 179,4% або на 3282 млн. грн. Це було зумовлене в основному зростанням коштів на рахунках в інших банках, які зросли майже в 5 разів або на 2271 млн. грн. Це можна пояснити розширенням кореспондентських відносин з іншими банками. З іншого боку, таке розміщення коштів є неефективним, оскільки не приносить прибутку.

Великі темпи зростання мають інвестиції в асоційовані та дочірні компанії, їх приріст становить 30,4 млн. грн.. або 210,5%. Хоча їх питома вага невелика 0,03 % і 0,07 % відповідно у 2010 і 2011 роках, але стрімке їх зростання негативно впливає на розмір регулятивного капіталу, тому банку слід обережно нарощувати даний тип активів.

Темпи зростання вкладень в основні засоби становлять 156 %, вони перевищують темпи зростання валюти балансу (146,8%). Це свідчить, що банк реінвестує частину свого прибутку на покращення та збільшення основних фондів.

Що ж стосується дебіторської заборгованості, то слід відмітити, що вона збільшується на 156 млн. грн.(на 81,2%), що свідчать про те, що велика частка тимчасово вилучених з обороту коштів не повертається назад в оборот банку, що є негативним явищем.

Великі темпи спадання мають вкладення в цінні папери на продаж, їх зменшення становить 45,8 млн. грн.. або 26,3%. Це пояснюється тим, що протягом 2011 року спостерігалось падіння фондового ринку України, тому для «Райффайзен Банк Аваль», як і для більшості банків даний сегмент став збитковим і непривабливим.

Також спостерігається спад інших активів (73,3 млн. грн.. або 12,1%), що свідчить про зменшення неділових активів, що є позитивною тенденцією.

Виходячи з вищесказаного, динаміку зміни активу балансу загалом можна назвати позитивною, у першу чергу за рахунок збільшення валюти балансу за розглянутий період за рахунок прибуткових активів.

Аналізуючи ресурси «Райффайзен Банк Аваль», ми бачимо, що в пасивах збільшення валюти балансу відбулося за рахунок збільшення розміру зобов'язань (рис. 2.9), величина яких у загальній структурі пасивів на кінець грудня 2010 року складала 39235 млн.грн. За рік вони зросли на 18691 млн.грн. (темپ приросту склав 47,6%), і на кінець грудня 2011 року їх величина склала 457925 млн.грн. Найбільшою мірою ця зміна відбулася за рахунок зростання коштів інших банків, а саме міжбанківських кредитів, отриманих банком, величина яких зросла більше ніж в 4 рази і складала 13655 млн.грн. Також значно зросли кошти на коррахунках інших банків: на 4213 млн.грн. або на 44%, що свідчить про високу ступінь довіри інших банків до Райффайзен Банк Аваль», та ілюструє розширення його кореспондентських відносин. Якщо порівняти обсяг коштів на коррахунках в інших банках та на коррахунках інших банків, то ми бачимо, що останні в декілька разів перевищують активи, причиною чому є гарний імідж і добре розвинена філійна мережа.

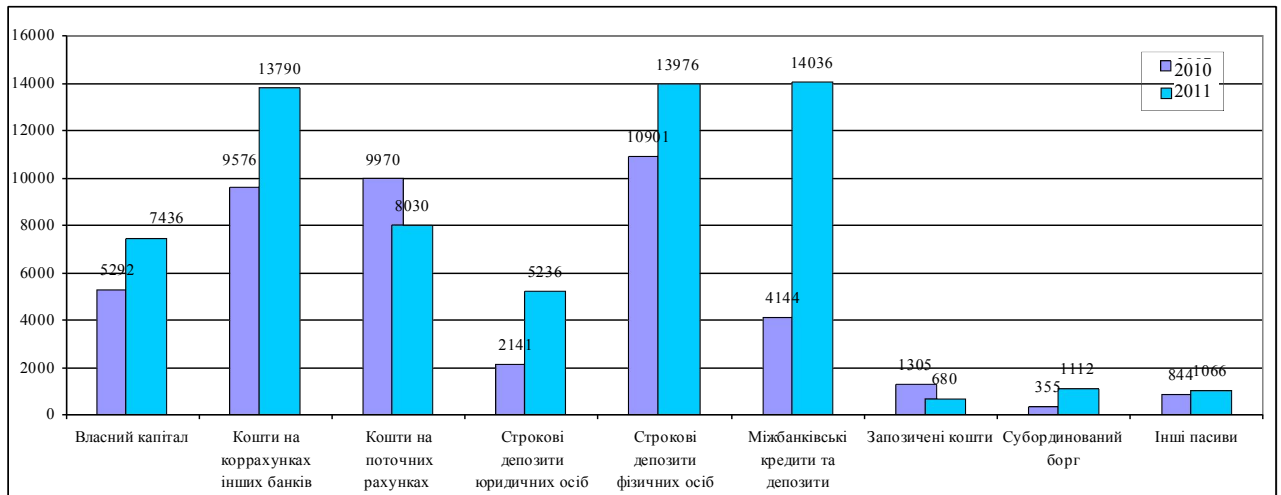

Рисунок 2.9 – Динаміка пасивів «Райффайзен Банк Аваль» у 2010-2011 році млн. грн.

Меншими темпами зросли кошти клієнтів: на 18,4% або на 4230 млн. грн. і на кінець року складала 27241 млн. грн. Це було зумовлене відповідними змінами величини депозитів: так, строкові депозити суб'єктів господарювання зросли на 3065 млн. грн. або на 146,3%, вклади населення – на 3075 млн. грн., або на 28,2%. Зменшення темпів вкладів населення пояснюється нижчими, ніж у інших банків ставками по депозитах. На 1940 млн. грн. зменшилися залишки коштів на поточних рахунках, що є результатом штучно спровокованої недовіри до банківської системи.

Зменшення спостерігалось в запозичених коштах: зобов'язання за облігаціями, емітованими банком зменшилися на 627 млн грн., причиною чому, стало неможливість подальшого рефінансування від НБУ.

Проте більш ніж втричі зріс субординований борг банку, що є результатом залучення коштів від міжнародних фінансових установ для регулювання ліквідності.

Власний капітал зріс на 40,5%, що в абсолютному вираженні складало 2144 млн. грн. і становив 7436 млн. грн. На ріст власного капіталу значно вплинуло зростання емісійних різниць, темп росту яких склав 225,3% і за рахунок яких власний капітал зріс на 1260 млн. грн. Це при тому, що статутний капітал зріс на 140 млн. грн., тобто на акції ПАТ «Райффайзен Банк Аваль» є дуже високий попит, що не випадково, адже вони входять до блакитних фішок і до індексу

ПФТС, головного фондового індикатора України.

Також спостерігалось зростання резервного та інших фондів банку, який зріс на 375 млн. грн. або на 125,3%. Це говорить про збільшення обсягів проведених активних операцій, що потребують резервних відрахувань, про що свідчить збільшення кредитного портфеля банку. Також на збільшення власного капіталу мало неабиякий вплив зростання на 485 млн.грн. або 79,2 % коштів від результатів переоцінки основних засобів.

Негативним є зменшення прибутку в поточному році на 128 млн. грн.. або на 19,6%. Загалом, на думку деяких аналітиків, майже весь прибуток банками був акумуляований за перші 8 місяців, останні ж 4 місяці для банків були збитковими, через відтік депозитів, проблеми з ліквідністю, фактичну заборону кредитування.

Темп приросту загальних активів 2011 року до 2010 року склав 46,8%, темп приросту загальних зобов'язань — 47,6% , а темп приросту власного капіталу — 40,5%. Як бачимо, темпи приросту активів та зобов'язань банку перевищують темпи приросту власного капіталу, що відповідно є характерною ознакою банківської системи в цілому. Проте на даний момент цей розрив суттєво скоротився, через проблеми банків з ліквідністю і платоспроможністю.

Власники інтенсивно капіталізують свої фінансові установи, а неспроможні – чекають на рекапіталізацію від держави.

Вертикальний аналіз використовується з метою вивчення складу і структури активів і пасивів банку, доходів і витрат, прибутку, капіталу та інших структурних елементів банківської діяльності. В його основу покладені розрахунки відносних величин, що характеризують питому вагу того чи іншого показника в загальному підсумку однорідних з ним показників за економічним змістом.

Аналіз структури активів дозволив зробити висновок про низьку диверсифікацію напрямків розміщення коштів, концентрацію кредитних ризиків: в активах банку: у активах найбільшу питому вагу займає кредитний портфель, щоправда, спростерігається позитивна тенденція до зниження його частки в сукупних активах: його частка знизилася з 83.7% у 2010 році до 81.6% у 2011

році.(див. рис. 2.10).

Як бачимо, кредитування є провідним напрямком розміщення коштів, що в принципі притаманне всій банківській системі України, частка кредитного портфеля у сукупних активах якої складає 81,4%, тобто частка кредитів в активах ПАТ «Райффайзен Банк Аваль» є середньоринковою.

У кредитному портфелі провідне місце займає кредитування юридичних осіб, хоча його обсяги і зменшуються 41,3% у 2010 році до 39,4% у 2011 році, частка кредитів фізичним особам знизилася всього на 0,6% і складала 37,2%.

З Рис. 2.10 видно, що в активах протягом 2010-2011 років відбулися незначні структурні зрушення: частка високоліквідних активів зросла з 9,5% до 11,9%, що є вищим за середньоринковий рівень(8,2% у 2010 році), і в умовах кризи ліквідності у банківській системі є досить позитивним явищем. Зростання частки основних засобів та нематеріальних активів з одного боку є негативним, оскільки в активах збільшується частка неприбуткових активів, проте, з іншого боку, це позитивно, оскільки в нашому випадку кошти спрямовувались на придбання програмного забезпечення і розширення філійної мережі банку, які в майбутньому окупляться.

ПАТ «Райффайзен Банк Аваль» майже не використовує такий напрям розміщення коштів, як цінні папери, на відміну від банків США, де активи банківської системи на 75% сформовані з цінних паперів, які обезцінилися і стали причиною кризи. Частка вкладень в цінні папери протягом 2010-2011 років знизилася з 0,5% до 0,2%. Непопулярність фондових інструментів серед відчизняних банків, обумовлена, по-перше, нерозвиненості фондового ринку, а по-друге, політикою НБУ, який зобов'язує формувати 100% відсоткові резерви під операції з цінними паперами.

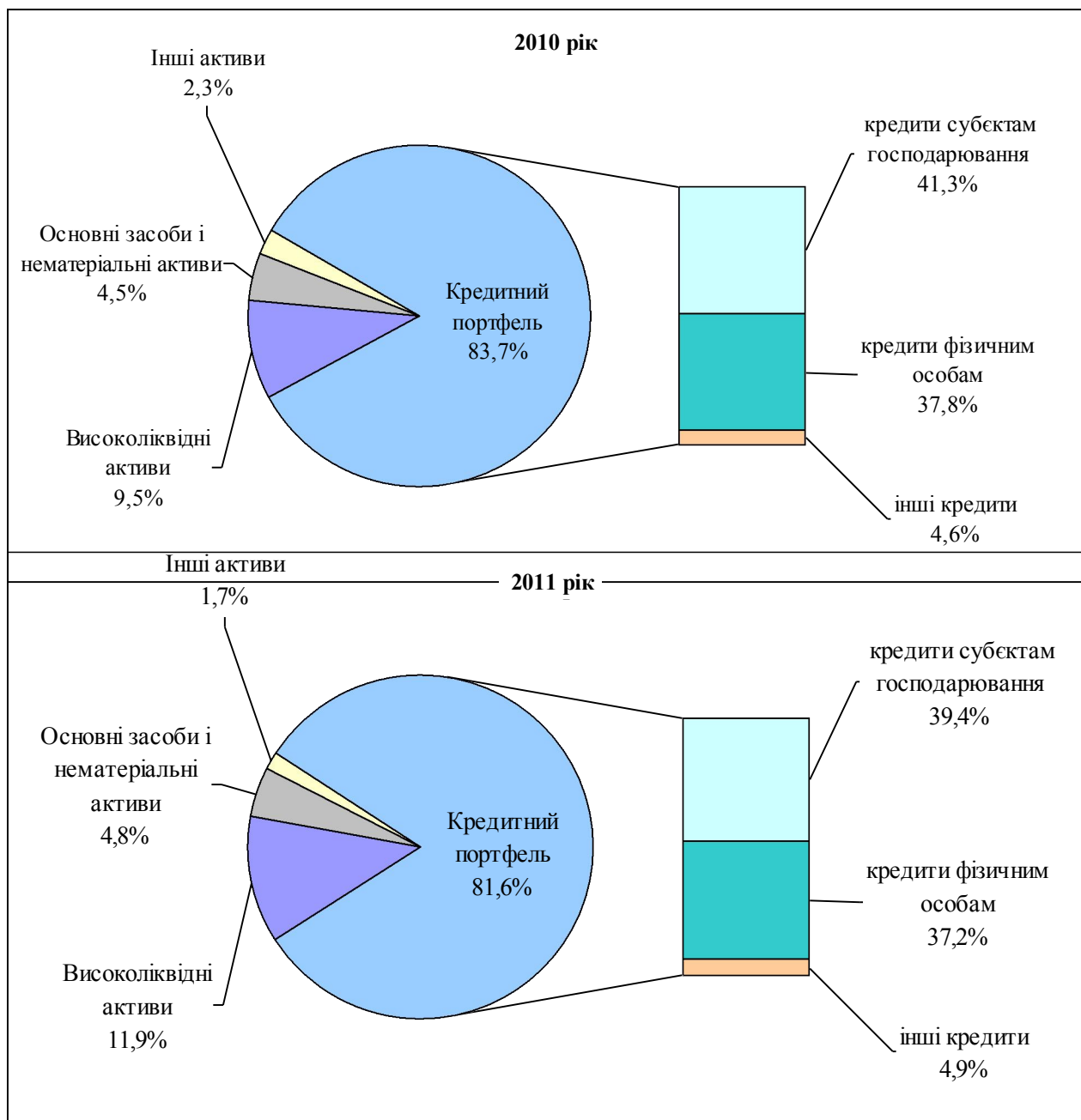

Рисунок 2.10-Структура активів банку ПАТ «Райффайзен Банк Аваль» у 2010-2011 роках

У структурі пасивів найбільшу питому вагу займають зобов'язання банку – 88,6%, що на 0,5% більше ніж у попередньому році (див. рис. 2.4). Це вказує на незначне збільшення фінансової стійкості банку і збільшення його ділової активності.

Питома вага власного капіталу становила у 2010- 2011р.р. становила відповідно 11,9% і 11,3%, тобто частка зменшилася на 0,5%.

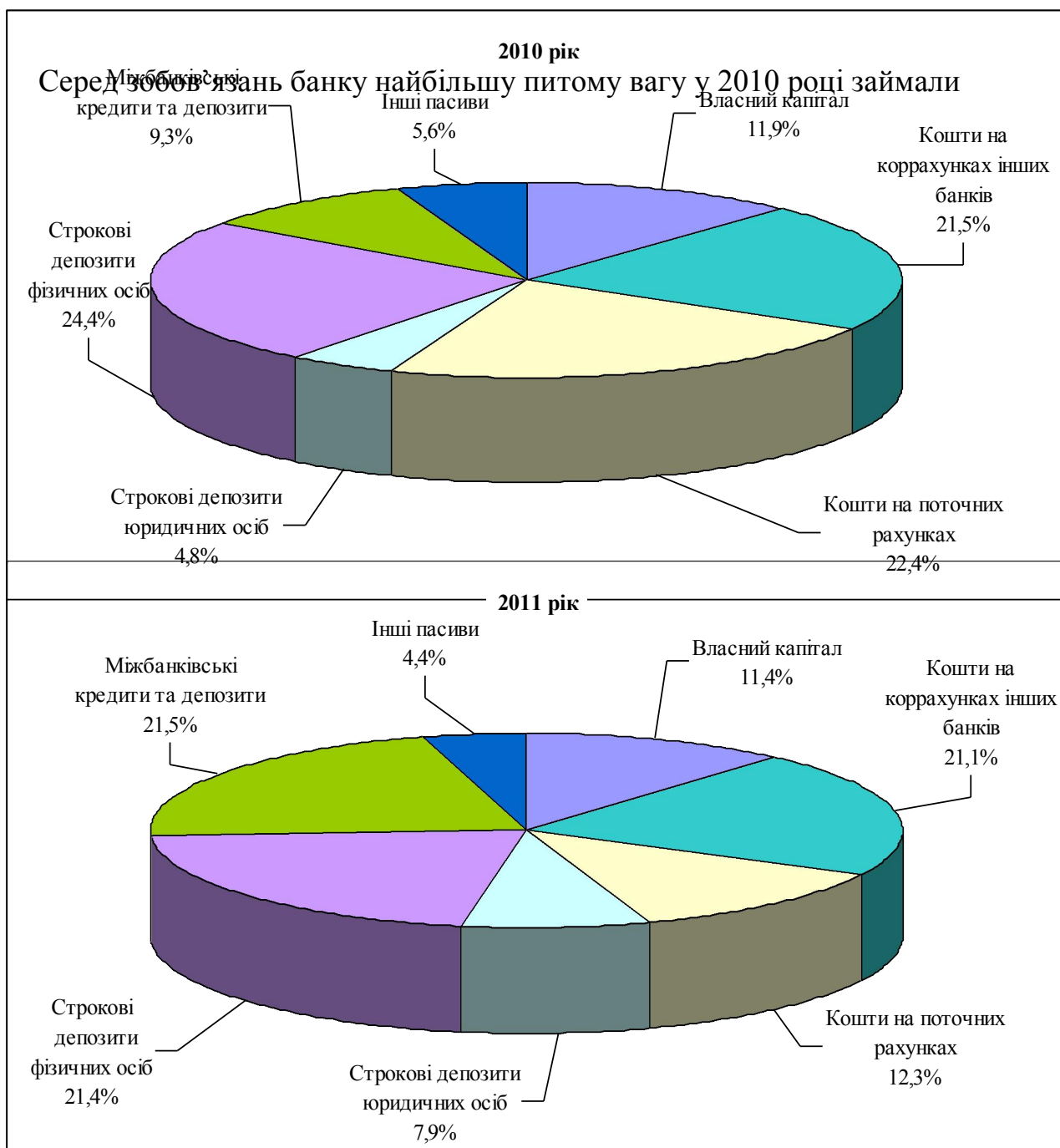

Рис. 2.11 - Структура пасивів банку «Райффайзен Банк Аваль» за 2010- 2011р.

Серед зобов'язань банку найбільшу питому вагу у 2010 році займали кошти клієнтів (51,7%), а саме кошти на поточних рахунках (22,4%) і вклади фізичних осіб (24,5%), кошти інших банків займали 30,8% і були представлені в основному коштами на коррахунках (21,5%). В 2011 році ситуація докорінно змінилася: кошти інших банків стали основним ресурсом банку (42,6%),

причому частка коштів на коррахунках майже не змінилася (вона складала 21,1%), а зростання зобов'язань відбулося за рахунок міжбанківських кредитів, отриманих банком, частка яких зросла з 7,3% до 20,9%, а це вже починає бути загрозовим, оскільки даний ресурс є найбільш нестабільним. Позитивним, на нашу думку, є досить вагома частка коштів на кор. рахунках інших банків (близько 21%), оскільки, банк може користуватися даними ресурсами безкоштовно, лише за рахунок своєї репутації та іміджу на банківському ринку.

Завершальним етапом аналізу балансу банку є коефіцієнтний та порівняльний аналіз, який тісно пов'язаний з попередніми видами досліджень, поглиблює та доповнює їх.

Коефіцієнтний аналіз балансу ПАТ «Райффайзен Банк Аваль» наведений в таблиці 2.2. Скорочення та умовні позначення, що використані в формулах, наведені в додатку Б.

Таблиця 2.2.

Коефіцієнтний аналіз балансу банку ПАТ «Райффайзен Банк Аваль» 2010р.

№	Показник (оптимальне значення)	Формула	На початок року	На кінець року
1	2	3	4	5
1	Аналіз активів			
1.1	Коефіцієнт продуктивного використання ділових активів (0,7 - 0,8)	$K_{па} = An/Aд$	0,854	0,826
1.2	Коефіцієнт інвестицій у кредитний портфель (0,6- 0,75)	$K_{ікп} = КП/Aд$	0,849	0,822
1.3	Коефіцієнт ризикованості кредитної політики (<8,0)	$K_{ркп} = КП/Квб$	7,044	7,171
1.4	Коефіцієнт інвестицій у міжбанківські позички (0,2- 0,25)	$K_{імб} = КРмбн/Aд$	0,028	0,034
1.5	Коефіцієнт міжбанківських операцій (> 1 - банк-позичальник, < 1 — банк-кредитор)	$K_{мбк} = КРмбз/Крмбн$	3,389	6,283
1.6	Коефіцієнт інвестицій у цінні папери та спільну господарську діяльність (0,3-0,35)	$K_{іцп} = ЦПн/Aд$	0,005	0,003
1.7	Коефіцієнт високоліквідних активів (0,15-0,2)	0	0,096	0,120
1.8	Коефіцієнт робочих активів (> 0,8)	$K_{ар} = Ар/Aд$	0,950	0,946
1.9	Коефіцієнт матеріалізованих активів (0,10-0,15)	$K_{ам} = Ак/Aд$	0,046	0,049
2	Аналіз пасивів			
2.1	Коефіцієнт залучення коштів (0,75 - 0,9)	$K_{зк} = Зкн/ВБ$	0,872	0,878
2.2	Коефіцієнт залучення МБК (0,15- 0,2)	$K_{змб} = КРмбз/ВБ$	0,093	0,215
1	2	3	4	5
2.3	Коефіцієнт залучення строкових депозитів (0,4 - 0,5)	$K_{зд} = Дс/ВБ$	0,293	0,294
		$Дс = Дю + Дн$	13041338,00	19211102,00

2.4	Коефіцієнт залучення коштів до запитання (0,2 - 0,3)	$K_{зд} = Дз/ВБ$	0,439	0,334
		$Дз = Дб + Дк$	19546283,00	21819262,00
2.5	Коефіцієнт залучення депозитів юридичних осіб (0,5 - 0,6)	$K_{здю} = Дю/Д$	0,066	0,128
		$Д = Дс + Дз$	32587621,00	41030364,00
2.6	Коефіцієнт залучення вкладів населення (0,35 - 0,4)	$K_{здн} = Дн/Д$	0,335	0,341
2.7	Коефіцієнт використання платних пасивів (> 1)	$K_{впн} = Ап/Д$	1,151	1,305
2.8	Коефіцієнт використання ресурсів ($> 0,8$)	$K_{вр} = Ап/Зкн$	0,966	0,933

Оцінку управління активами банку необхідно доповнити оцінкою продуктивності їх використання, яка характеризується коефіцієнтом продуктивного використання ділових активів ($K_{па} = 0,85$ у 2010р. і $0,83$ у 2011р.). Таке високе значення даного показника свідчить про дуже ризиковану політику, яку проводить банк відносно розміщення фінансових ресурсів, і позитивним є його зниження в динаміці.

Коефіцієнт інвестицій в кредитний портфель для даного банку є набагато вищим $0,75$, що свідчить про агресивну кредитну політику, що в цілому притаманне всій банківській системі України. Позитивним є зменшення даного коефіцієнта в динаміці. Оскільки банк нарощує кредитний портфель більшими темпами, ніж власний капітал ($141,7\%$ проти $140,5\%$), це відображається розрахованим коефіцієнтом ризикованості кредитної політики, який зростає в динаміці: 7.04 до 7.14 . Загалом ж притаманна агресивна політика свідчить про те, що банк понижує відсоткові ставки по кредитах з метою збереження конкурентоспроможності на ринку банківських послуг.

Коефіцієнт міжбанківських операцій становить $3,39$ у 2010р., і $6,28$ у 2011р., що свідчить про те, що даний банк є позичальником. З одного боку це є негативним для банку, адже може свідчити про недостатність вільних коштів на коррахунку банку, а з іншого, що з метою покращення своєї діяльності банк залучає міжбанківські ресурси, що в свою чергу дає змогу збільшити дохід від надання кредитів фізичним та юридичним особам. Проте на нашу думку, в даній ситуації використання міжбанківських ресурсів для кредитування є дуже негативним.

Коефіцієнт інвестицій в цінні папери та спільну господарську діяльність є нижчим норми ($0,005$ в 2010р., і $0,003$ в 2011р.), що говорить про низьку частку

ділових активів інвестованих банком в цінні папери, паї та направлених у спільну діяльність.

Коефіцієнт високоліквідних активів знаходиться менше норми, але спостерігається позитивна динаміка, в 2011 р. у порівнянні з 2010 р він зріс з 0,096 до 0,12, що вже є ближчим до норми.

Коефіцієнт робочих активів значно вище норми, тобто банк в змозі погашати зобов'язання і отримує доходи. Коефіцієнт матеріалізованих активів знаходиться нижче норми і становить 0,046 в 2010р. та 0,049 в 2011р., тобто банк не здійснює достатніх вкладень у матеріально-технічне забезпечення.

Що стосується коефіцієнтного аналізу пасивів, то банк має достатню питому вагу залучених коштів у загальних пасивах, про що свідчить досить високе значення коефіцієнта залучення коштів, який складає 0,872 в 2010р., і 0,878 в 2011 р. Коефіцієнт залучення міжбанківських кредитів у 2010 році був нижче норми (0,093), а в 2011 році вище норми (0,215), тобто банк для регулювання своєї ліквідності активно використовує міжбанківські ресурси.

Коефіцієнт залучення строкових депозитів показує питому вагу строкових депозитів у загальних пасивах, яка є значно нижчою від норми: у 2010 році 0,293, в 2011 році -0,294, хоча і спостерігається незначна позитивна динаміка. Така низька частка строкових депозитів є негативним явищем, оскільки у банку відсутня стабільна ресурсна база, що й ілюструє завищений коефіцієнт залучення коштів до запитання, що перевищує норматив (0,44 у 2010 році, в 2011 році - 0,33). Проте у даному випадку досягається мінімізація витрат на залучення коштів, а вже відсотки по поточних рахунках нараховуються дуже рідко.

Коефіцієнт залучення депозитів юридичних осіб значно нижче від нормативних, проте зростає у динаміці, що є позитивним явищем, проте банку слід вжити заходів для залучення строкових депозитів суб'єктів господарювання.

Коефіцієнт залучення вкладів населення нижче норми, але спостерігається позитивна динаміка даного коефіцієнта, що свідчить про те, що з кожним роком банк поступово нарощує обсяг депозитів, залучених від населення.

Коефіцієнт використання платних пасивів, і коефіцієнт використання ресурсів у межах норми, що свідчить про ефективність використання депозитної бази і сукупних зобов'язань. Але у коефіцієнта використання ресурсів спостерігається негативна динаміка, причиною чому є більш інтенсивне зростання залучених і запозичених коштів, ніж продуктивних активів.

Аналізуючи отримані показники, бачимо, що більшість із них знаходяться в межах оптимальних значень, а решта – хоча і відхиляється від оптимальних, мають тенденцію до покращення. Структуру балансу можна назвати раціональною, хоча і мають місце деякі диспропорції, особливо в частині ресурсів.

Зробимо остаточні висновки та узагальнення щодо раціональності структури активів і пасивів банківського балансу, відмітивши негативні і позитивні ознаки діяльності банку.

Найбільш значними ознаками негативного характеру є низька диверсифікація активів, в яких 81,6% займає кредитний портфель. Проте така тенденція характерна для всієї банківської системи. Проте проблемою, характерною для ПАТ «Райффайзен Банк Аваль», а також для інших банків з іноземним капіталом, є високий рівень валютизації кредитного портфеля, що в ПАТ «Райффайзен Банк Аваль» складає 85%, що після девальвації національної грошової одиниці є серйозною проблемою, як для банку, так і для позичальників цих кредитів.

Через низьку диверсифікацію у банку практично відсутній портфель цінних паперів, проте на сьогоднішній день, при падаючому фондовому ринку інвестувати в цінні папери недоцільно.

ПАТ «Райффайзен Банк Аваль» має низький рівень ліквідності, проте спостерігається позитивна її динаміка.

Темпи зростання вкладень в основні засоби перевищують темпи зростання валюти балансу (156,% і 146,8% відповідно), проте частка основних засобів в активах незначна, тому це можна розглядати як позитивну зміну.

Дебіторська заборгованість має тенденції до зростання і ці темпи перевищують темпи зростання валюти балансу (181,2% і 146,8% відповідно). Дебіторська

заборгованість це вилучені з обороту кошти, тому необхідно її скорочувати, проте ця проблема не є загрозливою, оскільки частка її не значна.

Як вже зазначалося, основні диспропорції спостерігаються в пасивах, тобто в ресурсах. Банк має достатню питому вагу залучених коштів у загальних пасивах, про що свідчить досить високе значення коефіцієнта залучення коштів. Проте банку необхідно підвищити рівень власної капіталізації.

Проблемою є відсутність стабільної ресурсної бази, що ілюструє завищений коефіцієнт залучення коштів до запитання, що перевищує норматив. Проте, з іншого боку, у даному випадку досягається мінімізація витрат на залучення коштів, а вже відсотки по поточних рахунках нараховуються дуже рідко. А високий рівень менеджменту вже засвідчив свій професіоналізм в управлінні поточними зобов'язаннями, здійснюючи їх ефективно розміщення.

Для регулювання своєї ліквідності банк в значних обсягах залучає міжбанківські кредити, що, зважаючи на нестабільність і ціну даного ресурсу, є не дуже позитивним.

Таким чином, банку слід відмовитися від агресивної політики і перейти до більш поміркованої, консервативної, як в плані залучення ресурсів, так і в плані їх розміщення. Також слід звернути увагу на диверсифікацію активів і пасивів.

2.3. Аналіз фінансової стійкості та оцінка ефективності діяльності банку.

Під фінансовою стійкістю в широкому сенсі розуміють сукупність фінансових відносин банку, що забезпечують його стабільне функціонування та розвиток у довгостроковій перспективі. У більш вузькому розумінні фінансова стійкість може розглядатися як наявність збалансованої структури банківських ресурсів, достатнього розміру капіталу та необхідних резервів для покриття ризиків.

Коефіцієнтний аналіз фінансової стійкості банку наведено в таблиці 2.3.

Таблиця 2.3.

Коефіцієнтний аналіз фінансової стійкості банку «Райффайзен Банк Аваль»

Показник (оптимальне значення)	Формула	2010	2011
2	3	4	5
Коефіцієнт надійності (0,08-0,1)	$K_n = K_{вн} / Z_{кн}$	0,10	0,10
Коефіцієнт фінансового важеля (10 — 12)	$K_{фв} = Z_{кн} / K_{вн}$	9,65	9,87
Коефіцієнт залежності від засновників (0,15-0,5)	$K_{зсф} = K_a / K_{вн}$	0,57	0,42
Коефіцієнт мінімального статутного фонду (0,04-0,05)	$K_{мсф} = K_a / A_d$	0,05	0,04
Коефіцієнт мультиплікатора капіталу (12-15)	$K_{мк} = A_d / K_{вн}$	10,91	11,15
Коефіцієнт участі капіталу у формуванні ділових активів банку (достатність капіталу) (0,08-0,1)	$K_{ум} = K_{вн} / A_d = 1 / K_{мк}$	0,09	0,09
Коефіцієнт захищеності власного капіталу (0,3-1)	$K_{зк} = A_k / K_{вн}$	0,50	0,54
Коефіцієнт мобільності власного капіталу (> 0)	$K_{мок} = (K_{вн} - A_k) / K_{вн}$	0,50	0,46
Коефіцієнт іммобілізації власного капіталу (< 1)	$K_{імк} = (A_{нр} + Z_b) / K_{вн}$	0,55	0,60
Коефіцієнт захищеності продуктивних активів (>0)	$K_{зна} = (K_{вн} - A_{нр} - Z_b) / A_n$	0,05	0,04
Коефіцієнт розвитку клієнтської бази (0,15 - 0,3)	$K_{рк} = D_k / Z_{кн}$	0,26	0,14
Коефіцієнт мобільності депозитної бази (> 1)	$K_{стд} = D_c / D_z$	0,67	0,88

Провівши коефіцієнтний аналіз фінансової стійкості банку «Райффайзен Банк Аваль» ми помітили, що половина розрахованих коефіцієнтів знаходиться в межах оптимальних значень, а решта не досягає їх.

Так, значення коефіцієнта надійності вказує на рівень залежності банку від залучених коштів, а відтак і на його стійкість щодо кон'юнктурних змін на ринку. Досліджуємих банк має оптимальне значення цього показника, це свідчить про те, що банк має оптимальний рівень залежності від залучених коштів. У динаміці даний показник не змінився, що свідчить про стійкість банку до кон'юнктурних змін на ринку.

Коефіцієнт фінансового важеля є оберненим показником до коефіцієнта надійності і розкриває здатність банку залучати кошти на фінансовому ринку. У банку коефіцієнт фінансового важеля дещо нижче за нормативний, але зростає в динаміці, наближаючись до норми: з 9,65 до 9,87.

Коефіцієнт залежності від засновників вказує на частку статутного капіталу в балансовому капіталі банку (брутто). В нашому випадку цей коефіцієнт у 2010 році перевищував норму (складав 0,57), у 2011 році він знаходиться в межах норми (0,42), що вказує на те, що банк в своїй діяльності стає менш залежний від засновників.

Коефіцієнт мінімального статутного фонду тісно пов'язаний з попереднім

показником і свідчить про потенційні можливості банку щодо обсягів ліцензійної діяльності з формування активів і пасивів. ВАТ «Райффайзен Банк Аваль» має значення цього показника в межах нормативів.

Коефіцієнт мультиплікатора капіталу, подібно до коефіцієнта фінансового важеля, вимірює банківський важіль, тобто обсяг активів, що спираються на фундамент власного капіталу банку. Він вказує на масштабність діяльності банку та його активність у нарощенні економічного потенціалу. Коефіцієнт мультиплікатора капіталу в 2010 та 2011 роках є нижчим від норми і складає 10,91 і 11,15 відповідно, тобто зростає у динаміці, що сигналізує про підвищення активності банку і масштабності нарощення ним економічного потенціалу.

Коефіцієнт достатності капіталу є оберненим до мультиплікатора капіталу і розкриває значимість сформованого власного капіталу та здатність банку покривати фінансові ризики незалежно від якісного складу портфеля активів. В даному випадку цей коефіцієнт у нормі (0,09 та 0,09), що свідчить про спроможність банку покривати фінансові ризики та в певній мірі нарощувати активи та отримувати прибуток.

Коефіцієнт захищеності власного капіталу показує, яку частину капіталу банк розміщує у нерухомість, обладнання, цінності та нематеріальні активи, наскільки серйозно оновлює матеріально-технічну базу і враховує інфляційні процеси. На практиці кожний банк сам вирішує питання стосовно складу і розміру основних засобів, керуючись виробничою необхідністю і пам'ятаючи про те, що такі капіталовкладення не приносять прямих доходів, адже це неробочі активи. Крім цього, сума нематеріальних активів зменшує вартість регулятивного капіталу банку. У даному випадку цей показник (0,50 та 0,54) позитивно характеризує наш банк в 2010 та 2011 роках.

Коефіцієнт мобільності власного капіталу показує, якою частиною власних довгострокових ресурсів володіє банк, щоб приймати участь у формуванні робочих активів. Цей показник безпосередньо залежить від попереднього і свідчить про необхідність проводити виважену політику щодо капіталовкладень в основні засоби. «Райффайзен Банк Аваль» володіє 0,5 частиною мобільного чистого власного капіталу в 2010р., і 0,46 – в 2011 р., тобто мобільність власного

капіталу знижується, що є негативною тенденцією.

Коефіцієнт імобілізації власного капіталу сповіщає про достатність коштів власного капіталу для покриття неробочих активів і вказує на необхідність постійно стежити за частиною власного капіталу, що непродуктивно вилучається з обороту. Наш банк має достатньо коштів власного капіталу для покриття неробочих активів.

Коефіцієнт захищеності продуктивних активів вказує на рівень покриття продуктивних активів банку його мобільним власним капіталом банку (нетто) за мінусом неробочих активів і збитків. Він свідчить про необхідність скорочення обсягів неробочих активів, зокрема дебіторської заборгованості, та недопущення збитків у діяльності банку. Більш того, щоб не послаблювати захист продуктивних активів від імовірних втрат внаслідок банківських ризиків та підвищувати фінансову стійкість, банк повинен утримувати цей показник у часі на стабільному або зростаючому рівні. В нашому випадку продуктивні активи та їх складові, що чутливі до зміни процентних ставок, захищені (0,05 – 2010р. та 0,04 – 2011 р), тобто спостерігається погіршення захищеності, що є наслідком погіршення мобільності власного капіталу.

Коефіцієнт розвитку клієнтської бази вказує на частку коштів клієнтів у зобов'язаннях та на здатність банку формувати клієнтську базу. З метою підвищення прибутковості роботи банку бажано, щоб зазначений коефіцієнт мав максимально можливе значення. У нашому випадку він становить 0,26 в 2010 і 0,14 в 2011 рр. відповідно, що говорить про те, що наш банк має не значну частку коштів клієнтів у зобов'язаннях банку, яка схильна до зниження.

Коефіцієнт мобільності депозитної бази визначається як співвідношення строкових депозитів і депозитів до запитання. «Райффайзен Банк Аваль» має дуже мобільну депозитну базу, оскільки коефіцієнти нижче від нормативних, і це є негативним фактором, оскільки це вказує на нестабільність ресурсної бази і неможливість розширення строків кредитування та належного управління ліквідністю і платоспроможністю.

Отже, фінансову стійкість. «Райффайзен Банк Аваль» можна оцінити як задовільну, адже хоча і майже всі показники відповідають нормативному

значенню, але у банку є проблеми з стабільністю ресурсної бази банку, зростанням іммобілізації власного капіталу.

Ділова активність банку характеризується його спроможністю залучати кошти й ефективно їх розміщувати.

Ділову активність визначає рівень залучення пасивів і рівень їх використання в активах, тому, в першу чергу, доцільно скористатися результатами аналізу балансу банку та співставити взаємопов'язані статті активів і пасивів, звернувши увагу на тенденції їх зміни в досліджуваному періоді. Найбільшим вимірником рівня ділової активності банку на фінансовому ринку слугує група показників, які знаходяться за допомогою коефіцієнтного аналізу, результати якого зведено в таблицю 2.4.

Таблиця 2.4.

Коефіцієнтний аналіз ділової активності «Райффайзен Банк Аваль»

№	Показник (оптимальне значення)	Формула	На початок року	На кінець року
1	2	3	4	5
1	Коефіцієнт активності залучення і запозичення коштів (0,7 - 0,85)	$K_{зк} = Z_{кн} / ВБ$	0,87	0,88
2	Коефіцієнт активності залучення депозитів (0,6 - 0,7)	$K_{зд} = Д / ВБ$	0,73	0,63
3	Коефіцієнт активності залучення строкових депозитів (0,4 - 0,5)	$K_{здс} = Дс / ВБ$	0,29	0,29
4	Коефіцієнт активності залучення коштів до запитання (0,2 - 0,3)	$K_{здз} = Дз / ВБ$	0,44	0,33
5	Коефіцієнт активності залучення МБК (0,15-0,2)	$K_{змбк} = КР_{мбз} / ВБ$	0,09	0,21
6	Коефіцієнт активності використання ресурсів (0,8-1)	$K_{вр} = A_n / Z_{кн}$	0,97	0,93
7	Коефіцієнт активності використання депозитної бази (> 1)	$K_{впд} = A_n / Д$	1,15	1,30
8	Коефіцієнт активності вкладення ресурсів у кредитний портфель (> 0,8)	$K_{вкп} = КП / Z_{кн}$	0,96	0,93
9	Коефіцієнт активності вкладення строкових депозитів у кредитний портфель (2 - 2,2)	$K_{вкп} = КП / Дс$	2,86	2,78
10	Коефіцієнт продуктивного використання ділових активів (0,7 - 0,8)	$K_{па} = A_n / A_д$	0,85	0,83
11	Коефіцієнт інвестицій у кредитний портфель (0,6-0,75)	$K_{ікп} = КП / A_д$	0,85	0,82
12	Коефіцієнт інвестицій у цінні папери та спільну господарську діяльність (0,3-0,35)	$K_{іцп} = ЦП_n / A_д$	0,005	0,003

Розрахувавши показники, що наведені в таблиці 2.3 можна помітити, що більшість коефіцієнтів знаходяться в межах оптимальних значень.

Коефіцієнт активності залучення і запозичення коштів показує питому вагу залучених коштів у загальних пасивах. У нашому випадку його значення знаходиться вище встановлених норм, тобто у банку занижена частка власного капіталу, який необхідно збільшувати.

Що ж стосується коефіцієнта активності залучення депозитів, то він в межах нормативів, але негативним є його зменшення в динаміці, що вказує на переважно недепозитне походження ресурсів банку.

Коефіцієнт активності залучення строкових депозитів показує питому вагу строкових депозитів у загальних пасивах. Протягом 2010-2011 року даний показник знаходиться на стабільному рівні – 0,29, який знаходиться на стабільному рівні, який не дотягує до норми, тобто банку необхідно більш активно залучати строкових депозитів.

Коефіцієнт активності залучення коштів до запитання показує питому вагу депозитів до запитання у загальних пасивах. Даний показник зменшується у динаміці: з 0,44 до 0,33, що все-рівно перевищує норму.

Коефіцієнт активності залучення міжбанківських кредитів знаходиться в нормі (0,09 та 0,21) та має тенденцію до зростання, тобто показує, що банк має високу питому вагу одержаних міжбанківських кредитів, тобто банк не має достатньо власних коштів, і має потребу в залученні міжбанківських кредитів.

За допомогою відповідних коефіцієнтів був проведений аналіз ефективності використання ресурсів і встановлено, що банк ефективно використовує сукупні зобов'язання та депозитну базу, про що свідчить коефіцієнт використання ресурсів, який дорівнював 0,97 на початок періоду, і 0,93 так на кінець періоду, але слід звернути увагу на зниження ефективності. Коефіцієнт активності використання депозитної бази знаходиться в нормі 1,15 у 2010 р, у 2011 р. значно поліпшився – 1,3, що свідчить про підвищення ефективності використання залучених ресурсів.

Коефіцієнт активності вкладення ресурсів у кредитний портфель знаходиться в межах норми, але спостерігається його зниження: з 0,97 до 0,93, що

є причиною більш інтенсивного залучення і запозичення коштів.

Коефіцієнт активності вкладення строкових депозитів у кредитний портфель показує співвідношення між кредитним портфелем і строковими депозитами. Значення цього коефіцієнту є вищими за оптимальні, що є наслідком низької активності залучення строкових депозитів.

Оцінюючи продуктивність використання активів банку, яка характеризується коефіцієнтом продуктивного використання ділових активів ($K_{па} = 0,85$ у 2010р. і $0,83$ у 2011р.). Таке високе значення даного показника свідчить про дуже ризиковану політику, яку проводить банк відносно розміщення фінансових ресурсів, і позитивним є його зниження в динаміці.

Коефіцієнт інвестицій в кредитний портфель для даного банку є набагато вищим $0,75$, що свідчить про агресивну кредитну політику, що в цілому притаманне всій банківській системі України. Позитивним є зменшення даного коефіцієнта в динаміці.

Коефіцієнт інвестицій в цінні папери та спільну господарську діяльність є нижчим норми ($0,005$ в 2010р., і $0,003$ в 2011р.), що говорить про низьку частку ділових активів інвестованих банком в цінні папери, паї та направлених у спільну діяльність.

Отже, робимо висновок: виходячи з того, що значна частина знаходиться в межах нормативів, а деякі перевищують її, то банк має високу ділову активність, та його політика наближається до агресивної, про що свідчить перевищення коефіцієнтів лівої межі оптимальних значень, що може загрожувати фінансовій стійкості банку. Проблеми в діловій активності ВАТ «Райффайзен Банк Аваль» спостерігаються лише в напрямку розміщення коштів в цінні папери та залучення строкових депозитів.

Ліквідність комерційного банку - це можливість і здатність банку виконувати свої зобов'язання перед клієнтами, кредиторами, інвесторами, акціонерами та іншими контрагентами в аналізованих періодах.

Ліквідність балансу як ступінь покриття зобов'язань активами і ліквідність самих активів забезпечується дотриманням обов'язкових економічних нормативів НБУ. За відсутності необхідної інформації для визначення всіх

нормативних показників, оцінку ліквідності банку на предмет його здатності перетворювати активи в готівкові кошти для погашення своїх зобов'язань (негайно або в найближчий період) проводимо за наступним блоком показників (таблиця 2.5).

Таблиця 2.5 .

Коефіцієнтний аналіз ліквідності банку «Райффайзен Банк Аваль»

№	Показник (оптимальне значення)	Формула	2010	2011
1	2	3	4	5
1	Коефіцієнт миттєвої ліквідності (> 0,2)	$K_{мл} = Авл/Дз$	0,22	0,36
2	Коефіцієнт високоліквідних активів (0,15-0,2)	$K_{ва} = Авл/Ад$	0,10	0,12
3	Коефіцієнт мобільності високоліквідних активів (0,6 - 0,7)	$K_{мва} = Аал/Авл$	0,61	0,47
4	Коефіцієнт ліквідності робочих активів (0,2 - 0,25)	$K_{лра} = Авл/Ар$	0,10	0,13
5	Коефіцієнт загальної ліквідності зобов'язань банку (>1)	$K_{зл} = Ад/Зкн$	1,05	1,06
6	Коефіцієнт ресурсної ліквідності зобов'язань (0,7 - 0,8)	$K_{рл} = Ап/Зкн$	0,97	0,93
7	Коефіцієнт генеральної ліквідності зобов'язань (0,3 - 0,4)	$K_{гзл} = (Авл + Ак)/Зкн$	0,16	0,19
8	Коефіцієнт ліквідного співвідношення виданих кредитів і залучених депозитів (1,3 - 1,5)	$K_{лпд} = КП/Д$	1,14	1,30

Першим етапом роботи буде дослідження того, на скільки банк дотримується нормативних вимог НБУ. Це дозволяє здійснити контроль за ліквідністю банків та підтримувати необхідний рівень ліквідності банківської системи в цілому.

Коефіцієнт миттєвої ліквідності набагато більше норми, це свідчить про високий рівень ліквідності, а отже й платоспроможності банку, про дотримання банком нормативних вимог НБУ.

При розрахунку частки високоліквідних активів в робочих активах спостерігається незначне підвищення на кінець року (з 0,1 до 0,12), тобто позитивна динаміка в перспективі дає змогу сподіватися на дотримання нормативних вимог. Причиною цього є значне (приблизно в 5 разів) збільшення коштів, що знаходились на коррахунках в інших банках.

Коефіцієнт мобільності високоліквідних активів розкриває, якою часткою грошової наявності можна скористатися для негайного виконання чи погашення зобов'язань і боргів безпосередньо в установах одного банку. Розрахунок показав, що така частка на початок періоду була в межах оптимальних значень(0,61), але на кінець року вона зменшується до 0,47., що є набагато нищим від нормативного значення, тобто банк має недостатньо грошових коштів, якими можна скористатися для негайного виконання чи погашення зобов'язань і боргів. Коефіцієнт ліквідності робочих активів характеризує вірогідність використання наявних коштів для кредитно-інвестиційної діяльності банку. Значення даного коефіцієнта є низькими (0,10 у 2010 р. та 0,13 у 2011 р), тобто існує мала вірогідність використання коштів для кредитно-інвестиційної діяльності банку.

Коефіцієнт загальної ліквідності зобов'язань банку має оптимальне значення, що вказує на максимальну можливість банку в погашенні зобов'язань наявним майном.

За умов виникнення ситуації коли необхідно буде частково погасити зобов'язання банку поверненням продуктивних активів (кредитним портфелем та портфелем цінних паперів) банк, відповідно до коефіцієнта ресурсної ліквідності зобов'язань зможе виконати покладені на нього зобов'язання, оскільки даний показник вище від нормативного значення, хоча і зменшується в динаміці: 0,0,97 у 2010 р. та 0,0,93 у 2011 р., що є позитивним в роботі банку.

Коефіцієнт генеральної ліквідності зобов'язань розкриває здатність банку погасити зобов'язання наявними коштами та шляхом продажу нерухомості і обладнання тощо. Даний показник свідчить про те, що банк має малу здатність погасити зобов'язання наявними коштами та шляхом продажу нерухомості і обладнання (0,16 на початок періоду і 0,19 на кінець періоду), проте, з іншого боку, розміщення коштів в високоліквідні активи та основні засоби є неприбутковим, тому такі показники вказують на достатньо ефективне розміщення ресурсів, високу ризикованість і спроможність банку максимізувати прибуток.

Коефіцієнт ліквідного співвідношення виданих кредитів і залучених депозитів на початок періоду був менше норми і становив 1,14, що на 0,16 менше, ніж у 2011р, це говорить про те, що даний банк більше видає кредитів ніж

залучає депозитів, що є позитивним для банку.

В цілому помітна така ситуація. За коефіцієнтом ресурсної ліквідності зобов'язань бачимо що розраховані значення перевищують праву межу оптимальних значень, це свідчить про високий рівень ліквідності, а отже і платоспроможності банку. Такі коефіцієнти як коефіцієнт миттєвої ліквідності, коефіцієнт загальної ліквідності зобов'язань банку є в нормі. А решта показників отримали значення менші від лівої межі оптимальних значень, проте присутні тенденції до їх покращення (в динаміці вони збільшуються). Така ситуація ймовірно свідчить про високу ділову активність банку й бажання підвищувати рівень прибутковості, але може призвести до втрати можливості виконувати свої функції з обслуговування клієнтів.

Найбільш суттєвими показниками, що відображають рівень ефективності діяльності банку, досконалість його фінансової політики, професіоналізм та злагодженість у роботі менеджерів є показники прибутковості і рентабельності банку, що розраховані в таблиці 2.6.

Таблиця 2.6.

Коефіцієнтний аналіз прибутковості і рентабельності банку

№	Показник (оптимальне значення)	Формула	На початок року	На кінець року
1	2	3	4	5
1	Загальний рівень зентабельності (> 10%)	$K_{p\delta} = \Pi / Дх$	0,16	0,09
2	Рентабельність діяльності за витратами (> 20%)	$K_{pв} = ЧД / Вт$	0,14	0,07
3	Рентабельність капіталу (> 15%)	$ROE = ЧП / Квб$	0,12	0,07
4	Рентабельність активів (> 1%)	$ROA = ЧП / Ад$	0,01	0,01
5	Чиста процентна маржа (> 10%)	$K_{чпм} = (Дх\% - Вт\%) / Ад$	0,05	0,06
6	Спред (розрив відсоткового прибутку) (> 5%)	$K_c = Дх\% / An - Вт\% / Д$	0,05	0,05
7	Чиста непроцентна маржа («тягар» банку) (> 0)	$K_m = (Дхн - Втн) / Ад$	-0,08	-0,09
8	«Мертва точка» прибутковості банку (чим ближча до 0, тим краще)	$K_{мпн} = (Втн - Дхн) / (Ад - Anp)$	0,09	0,09
9	Окупність витрат доходами (> 1)	$K_{овд} = Дх / Вт$	1,14	1,07

10	Мультиплікативний ефект капіталу	$Mek = ((ЧП + Vm\%) / A\partial - Vm\% / Zкн) * Kмк$	0,10	0,03
11	Додана вартість, грн. (> 0)	$ДВ = (ROE - Vm\% / Zкн) * Kвб$	387349,17	179147,87

Найбільш узагальнюючими показниками, що свідчать про ефективність діяльності банку, є загальний рівень рентабельності (рентабельність за доходами), який становив у 2010 р. 16%, що є вищим від нормативного значення, а у 2011р. значно погіршився – 9% та рентабельність діяльності за витратами, значення цього показника також значно нижче нормативного, особливо є негативною тенденція до зниження у 2011 році на 7% з 14% у 2010 році до 7%, причиною чому є кризові явища в банківській системі в останньому кварталі 2011 року.

Отримані значення вище названих показників говорять про те, що дана структура активів і пасивів, доходів і витрат не забезпечують отримання необхідного рівня прибутку. Особливо, у 2011 р., де показники мають тенденцію до зниження, що підтверджується зменшенням прибутку на 19,6% у порівнянні з 2010 роком.

Показник ROE відображає фундаментальну залежність між прибутковістю і ризиковістю, він найчутливіший до джерел формування ресурсів банку і залежить від того, яких засобів банк використовує в обороті більше – власних чи позичкових. Рентабельність власного капіталу банку показує, скільки чистого прибутку припадає на 1 гривню капіталу, тобто характеризує економічну віддачу капіталу. У світовій практиці ROE є важливим показником ефективності діяльності банку, особливо з точки зору акціонерів, адже він приблизно вимірює рівень прибутковості інвестованого ними капіталу. Даний банк має низький рівень рентабельності власного капіталу, який складає 12% та 7% відповідно в 2010 та 2011 роках, тобто на 1 гривню власного капіталу припадало 12 копійок прибутку, а у 2011 році тільки 7 копійки.

Показник прибутковості активів (ROA) свідчить про ефективність роботи менеджерів банку та їх спроможність забезпечувати прибуткову діяльність банківської установи. Рентабельність активів нашого банку також на мінімальному нормативному рівні, тобто менеджери банку забезпечують

прибуткову діяльність банківської установи.

Чиста процентна маржа показує, що в даному банку не дуже ефективно здійснюється контроль за дохідними активами і дешевими ресурсами, адже цей показник є нижчим нормативного, проте має тенденцію до збільшення. (5% і 6% відповідно у 2010-2011 роках).

Спред і чиста непроцентна маржа є показниками як прибутковості, так і ефективності контролю банку за дохідними активами і залученими ресурсами. Вони показують, наскільки успішно менеджери і співробітники банку забезпечують випереджаючі темпи зростання доходів, перш за все процентів за банківськими кредитами та інвестиціями, а також комісії за послуги, відносно темпів зростання витрат, в основному виплат за депозитами та зовнішніми кредитами, довгостроковими залученнями та іншими зобов'язаннями. В нашому випадку показник спреду знаходиться на стабільному нормативному рівні в 5%.

Показник чистої непроцентної маржі значно нижче норми у 2010 р., що вказує на те, що в банку значна непокрита різниця, яка складає «тягар» банку, який він постійно несе, але негативною є тенденція до зменшення даного показника у 2011 р до -0,09. Це свідчить про збільшення ефективності від розміщення ресурсів в дохідні активи, тобто у 2011 р банк отримав позитивну різницю між процентними доходами і витратами. Свідченням цього є покращення деяких показників ліквідності у 2011 році, а саме, миттєвої ліквідності та ресурсної ліквідності зобов'язань.

«Мертва точка» прибутковості показує, якою повинна бути мінімальна дохідна маржа для покриття всіх витрат, після якої можна заробляти прибуток. В нашому випадку цей коефіцієнт становить 0,09 у 2010 р. та у 2011 р., тобто у динаміці даний показник не змінюється.

Показник окупності витрат доходами свідчить про реальні можливості банку створювати прибуток. В нашому випадку цей показник знаходиться в нормі, тобто банк за даної структури активів і пасивів має реальні можливості отримувати прибутки. Але негативним є зменшення даного показника в динаміці.

Значення мультиплікативного ефекту капіталу дає змогу визначити якість

вхідних та вихідних фінансових процентних потоків, а також ефективність структури власного і залученого капіталу банку. Для даного банку мультиплікативний ефект капіталу є негативним, і складає 0,10 і 0,03 в відповідно в попередньому і звітному періодах, що свідчить проте, що банк «проводить не дуже ефективну політику управління спредом і структурою ресурсів.

Додана вартість є загальним оцінним показником рентабельності банку що служить критерієм оцінки рівня і якості управління його активами і пасивами. В нашому банку цей показник досить високий, проте протягом досліджуваного періоду спостерігається його зменшення більш ніж вдвічі, що є негативним сигналом.

Негативно на ефективність діяльності впливає значна сума виплачених банком штрафних санкцій і компенсацій за порушення законодавства. Так, протягом 2011 року за порушення чинного законодавства Банком сплачено штрафів, пені на суму 1632058 гривень, які були накладені контролюючими органами та іншими організаціями, в тому числі:

- Національним банком України - 415437 грн.;
- Пенсійним фондом та фондом соціального страхування - 30751 грн.;
- Державною податковою адміністрацією - 1102035 грн.;
- Іншими організаціями - 83835 грн.

Також, у 2011 році в провадженні судів знаходилися за позовами до Банку 156 справ на суму 114,3 млн. грн., з яких розглянуто судами та залишено без задоволення 39 позовів на суму 32,0 млн. грн. Розглянуто судами та задоволено 12 позовів, на суму 14 млн. грн. Провадження припинено за 28 справами на суму 17 млн. грн.

За результатами судових рішень, які прийняті судами на користь позивачів, Банком фактично сплачено 845 тис. грн.

Станом на 01.01.2012 року в судах перебуває 77 справ на суму 51,9 млн. грн., за якими не було прийнято остаточного рішення.

Тобто банку необхідно підвищувати якість юридичного супроводу своєї діяльності.

Отже, провівши аналіз оцінку ефективності діяльності банку ми дійшли висновку, що до кризових умов банк функціонував ефективно, і зниження прибутковості діяльності банку не пов'язане з погіршенням рівня менеджменту, а з проблемами у всій банківській системі України.

Висновки до розділу 2

В другому розділі здійснюється аналіз фінансового стану банку ПАТ «Райффайзен Банк Аваль». Було здійснено аналіз балансу комерційного банку, фінансової стійкості, ділової активності, ліквідності, ефективності діяльності банку.

Незважаючи на світову фінансову кризу, що вплинула також і на банківську систему України, активи її у 2011 році продовжували зростати, хоч темпи приросту їх знизилися порівняно з попереднім роком. Темпи нарощування обсягів основних банківських операцій ПАТ "Райффайзен Банк Аваль" у 2011 році були на рівні темпів розвитку вітчизняної банківської системи. Банк залишається одним з лідерів ринку на загальнодержавному та регіональних рівнях і посідає гідне місце у вітчизняному банківському рейтингу. Незважаючи на загострення кризових явищ, Банк зберіг свою лідируючу позицію в основних сегментах банківської діяльності. Зокрема на кінець 2011 року Банк мав другу позицію у сегментах активів, кредитування і коштів населення.

У результаті аналізу балансу комерційного банку його фінансовий стан можна охарактеризувати як добрий, проте в його діяльності було виявлено деякі проблеми, що пов'язані з низькою диверсифікацією активів, агресивною стратегією на ринку, нестабільністю ресурсної бази.

Висока ділова активність щодо залучення міжбанківських кредитів, і низка – щодо строкових депозитів, агресивна політика щодо розміщення ресурсів у кредитний портфель негативно позначилася на фінансовій стійкості банку, спровокувавши нестабільність ресурсної бази, проблеми з ліквідністю. В цілому за два роки відбулися різкі зміни в рівнях показників рентабельності, що характеризують зниження окупності доходами і чистим прибутком активів, витрат, загального капіталу і статутного капіталу, а також зниження прибутковості діяльності банку, проте це є результатом не поганого менеджменту, а фінансової кризи, а професіоналізм управління засвідчує ефективне управління нестабільними ресурсами.

Таким чином, фінансовий стан ПАТ "Райффайзен Банк Аваль" можна на основі здійсненого аналізу можна назвати добрим.

РОЗДІЛ 3

ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ РІВНЯ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ БАНКІВ УКРАЇНИ

3.1 Вплив мінімізації банківських ризиків на забезпечення фінансової стійкості банківських установ

Будь-яка діяльність пов'язана з ризиком, а тим більше банківська діяльність. Банківський ризик поєднаний із загрозою втрати банком частини своїх ресурсів, недоотриманням прибутків, додатковими витратами у результаті проведення певних фінансових операцій. Тож управління банківськими ризиками - важливе завдання керівників банку.

Банк стикається з різними видами ризиків: невизнанням ринком продуктів банку, збитками, спричиненими зміною законодавства тощо. Саме тому першочерговим завданням банківського менеджменту є пошук у межах виробничо-господарської діяльності оптимального співвідношення між прибутком, ризиком та ліквідністю. На цьому базуються процеси, пов'язані з управлінням прибутками, ліквідністю та ризиками.

Йдеться про виявлення ризиків, аналіз їх потенційної безпеки та контроль. Останнє передбачає усунення ризику шляхом відмови від будь-якої банківської операції, якій притаманний високий коефіцієнт ризику, зменшення ризику за допомогою того чи іншого методу, перенесення його на інших учасників операції тощо.

Важливо розробити таку стратегію управління, яка могла б забезпечити виконання банківських операцій, що мінімізували ризик і гарантували певний фінансовий результат.

Стратегія управління банківськими ризиками спирається на певні принципи. До них належать:

- встановлення і оцінка зон деякого ризику з передбаченням можливих джерел збитків чи тих ринкових ситуацій, які їх зумовлюють, а також прогнозування обсягів майбутніх збитків;

- здійснення контролю за операціями ризикового характеру шляхом координації дій підрозділів банку, причетних до їх виконання;
- виділення коштів, передбачених для фінансування заходів з попередження ризику, в усіх банківських підрозділах та службах;
- визначення зобов'язань банківських спеціалістів і відповідальності за дотримання ними прийнятої політики управління ризиками.

Для врахування ризиків у банківській стратегії важливо правильно оцінити їх і вибрати форми управління. Вони залежать, насамперед, від законодавчих обмежень врахування ризиків, рішень правління банку, строку проведення операції, фінансового стану партнера тощо.

Отже, у процесі банківської діяльності слід не уникати ризику взагалі, а передбачати та зменшувати його до мінімального рівня.[8]

У здійсненні кредитних операцій банк стикається з кредитним ризиком, тобто з ризиком несплати позикодавцем основного боргу і процентів (рис. 3.1 і табл. 3.1).

Внутрішньобанківський нагляд за якістю кредитного портфелю та чинниками ризику є одним з найважливіших механізмів роботи банку. Цю роботу необхідно розглядати не тільки з точки зору економічної безпеки банку у зв'язку з виконанням якихось зловживань його робітниками або клієнтами, але й як засіб визначення стану ліквідності банківських операцій, міри концентрації їх ризикованості, ефективності розміщення власних та залучених грошових коштів. Інакше мовити, механізм внутрішньобанківського нагляду необхідно розглядати як систему управління чинниками ризиків, і також як інструмент прогнозування та здійснювання ефективної грошово-кредитної політики банку.

Як перший, так і другий аспекти внутрішньобанківської системи нагляду спрямовані на підтримку стабільної роботи комерційного банку. Важливість цих питань зводиться до того, що у процесі активних операцій формується елемент кредитного портфелю банку, а за правильно розміщені кредитні ресурси вони отримують проценти, що є основним джерелом доходу.

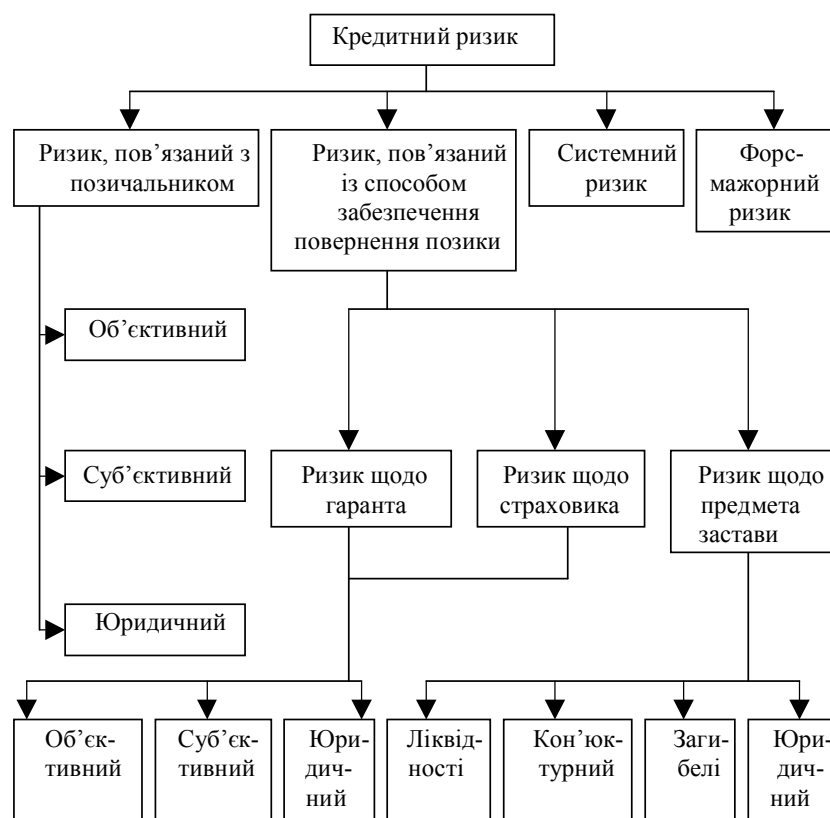

Рис 3.1. Структура кредитного ризику

Таблиця 3.1

Характеристика джерел кредитного ризику

Найменування ризику	Характеристика джерел
1 Ризик, пов'язаний із позичальником, гарантом, страховиком	
1.1 Об'єктивний (фінансових можливостей)	1.1 Нездатність позичальника (гаранта, страховика) виконати свої зобов'язання за рахунок поточних грошових надходжень чи від продажу активів
1.2 Суб'єктивний (репутації)	1.2 Репутація позичальника (гаранта, страховика) в діловому світі, його відповідальність і готовність взяти зобов'язання
1.3 Юридичний	1.3 Недоліки в складанні і

	оформленні кредитного договору, гарантійного листа, договору страхування
2 Ризик, пов'язаний з предметом застави	
2.1 Ліквідності	2.1 Неможливість реалізації предмета застави
2.2 Кон'юктурний	2.2 Можливе знецінення предмета застави за період дії кредитної угоди
2.3 Загибелі	2.3 Загибель предмета застави
2.4 Юридичний	2.4 Недоліки в складанні і оформленні договору застави
3 Системний ризик	Зміни в економічній системі, які можуть здійснити вплив на фінансовий стан позичальника (наприклад, зміна податкового законодавства)
4 Форс-мажорний ризик	Землетруси, повені, катастрофи, смерчі, страйки, військові дії

Формування якісного кредитного портфелю банку має вирішальне значення для його рентабельної роботи та надійності як партнера у фінансовій діяльності. Отже, аналіз кредитної діяльності банку - це основа для ефективного управління ризиками. Він вміщує:

1) оцінку ефективності банківських аналітичних систем управління кредитними ризиками (розробляється з урахуванням структури та видів кредитних ризиків кредитного портфелю комерційного банку);

2) оцінку якості можливого ризику, його правильну класифікацію щодо покриття та достатності існуючих резервів для покриття фактичних та потенційних втрат;

3) прогноз рентабельності кредитних операцій та обґрунтування відповідності доходу до рівня кредитних ризиків;

4) визначення рівня, особливостей та типу концентрації ризиків кредитного портфелю.

Оскільки визначені втрати від кредитів будуть, цей аналіз дає можливість мінімізувати ризик цих втрат. Прогнозування ризиків кредитних операцій повинен базуватись на захисті банківських резервів та капіталу, їх обмеженню до контролюємих рівнів.[15,с.324]

Кредитний ризик виникає щоразу, коли банк надає грошові кошти у кредит, повернення яких залежить від платоспроможності не тільки позичальника, але й третьої сторони. Аналогічна ситуація виникає при наданні банком гарантій, за якими у майбутньому може виникнути необхідність оплати по зобов'язанням.

Аналіз кредитних ризиків - це оцінка якісних та кількісних факторів платоспроможності окремих позичальників та їх сукупності. На основі цього будується прогноз перспектив та методів підтримки ліквідності операцій, утворюючих кредитний портфель та при необхідності і санації кредитної діяльності банку. Внутрібанківський процес управління кредитними ризиками має чотири стадії:

1) робота банку по організації видачі кредиту.

На цій стадії оцінюється, утверджується та документально відображається кредитний ризик, визначається його категорія.

2) розглядання кредитного ризику.

Ця стадія передбачає розробку прогнозу з врахуванням міри ризику від моменту видачі кредиту до його повного повернення.

3) нагляд за боржниками у справах з ризиковими кредитами та рівнем їх концентрації щодо ризиків.

4) контроль за процесом погашення заборгованості.

Кризові явища в банківській сфері України, які загострилися останнім часом, в значній мірі зумовлені підвищенням ризику кредитних операцій, що негативно впливають на їх доходність. Ця проблема стала об'єктом

спостережень органів державного регулювання після прийняття Положення “Про порядок формування і використання резерву для відшкодування можливих втрат за кредитними операціями комерційних банків”, затвердженого Постановою Правління Національного банку України №279 від 06.07.2001р. Згідно з цим положенням позики поділяються на п’ять умовних груп: стандартні, нестандартні, під контролем, субстандартні, сумнівні, безнадійні. До проблемних позик віднесені сумнівні та безнадійні, питома вага яких у I кв. 2011р. порівняно з 2010 р. зменшилась з 1,7% до 1,2%.

Для розуміння меж ризику важливо правильно встановити ступінь ризику кожної конкретної операції. В цілому ризик кредитного портфеля доцільно визначати в певних відсотках: 2 % для відмінних кредитів; 10 % для добрих; 40 % для задовільних; 75 % для сумнівних; 100 % для безнадійно втрачених.

Для попередження кредитних ризиків важливо постійно вести роботу з клієнтами. В практиці вітчизняних банків ще не виключені випадки, коли управління кредитним ризиком зводиться лише до видачі банком позики, одержання процентів і очікування погашення основної суми боргу. Однак ефективність банківської стратегії може забезпечуватися лише тоді, коли після видачі кредитних ресурсів буде постійно контролюватись виробничий процес клієнта і аналізуватимуться перебої в ньому, перевірятимуться правильність і обґрунтованість використання ресурсів, складання бухгалтерської звітності тощо. Постійно аналізуючи виробничу діяльність та фінансову результативність клієнта, банк має можливість приймати негайні рішення щодо попередження або ліквідації негативної ситуації з погляду посилення банківського ризику. Саме такою є стратегія, обрана ПАТ “Райффайзен банк Аваль” щодо побудови взаємовідносин з клієнтами.

Здійснення всіх можливих заходів щодо попередження кредитних ризиків не означає, що є повна гарантія від втрат. Коли вони все-таки виникають, постає проблема їх відшкодування. Вирішальне значення в її розв’язанні має процес формування загальних та спеціальних резервів.

Деякі автори необґрунтовано обмежують значення банківських резервів, вважаючи, що “... необхідність резервів з погляду банків визначається тим, що

вони забезпечують задоволення потреби вкладників і клієнтів у ліквідних засобах... Гарантуючи надійність повернення готівкових засобів, банківські резерви підвищують конкурентоздатність окремого банку...".[17,с.678]

Але я згодна з тими авторами, які вважають, що однією з основних функцій банківських резервів є забезпечення ліквідності банку у випадку, коли він зазнає втрат внаслідок проведення ризикових операцій.

Розглянемо більш детально механізм формування та використання резервного фонду на прикладі ПАТ “Райффайзен банк Аваль”.

Формування та використання резервного фонду ПАТ “Райффайзен банк Аваль” регламентується внутрішньобанківським Положенням “Про порядок формування та використання резерву для відшкодування можливих втрат за кредитними операціями”, затвердженим Правлінням ПАТ “Райффайзен банк Аваль” 02.10.2003 року. Цей документ розроблений на підставі Положення “Про порядок формування та використання резерву для відшкодування можливих втрат за кредитними операціями комерційних банків”, затвердженого Постановою Правління НБУ №279 від 06.07.2001р. року, а також Законом України “Про внесення змін в Закон України “Про оподаткування прибутку підприємства” №283/97-ВР від 22.05.98 року.

Згідно з внутрішньобанківським Положенням резерв формується для покриття можливих збитків по таким операціям: кредити юридичним особам; кредити фізичним особам; міжбанківські кредити; гарантії та поручительства; векселі, обліковані банком.

Резерв ПАТ “Райффайзен банк Аваль” поділяється на загальний та спеціальний.

Розмір загального резерву розраховується шляхом помноження сукупної заборгованості по операціям, що відносяться до групи “стандартні” на коефіцієнт 0,02. Загальний резерв формується за рахунок чистого прибутку банку.

Розмір спеціального резерву розраховується шляхом помноження сукупної заборгованості по операціям, що відносяться до групи “під контролем”, “субстандартні”, “сумнівні” та “безнадійні” на коефіцієнти у залежності від

групи (табл. 3.2).

Таблиця 3.2

Класифікація активів та визначення відрахувань до резерву

Група активів	Коефіцієнт резервування (за ступенем ризику)
Стандартні	2%
Підконтролем	5%
Субстандартні	20%
Сумнівні	50%
Безнадійні	100%

Про розрахунковий та фактично сформований розмір резерву ПАТ “Райффайзен банк Аваль” звітує перед НБУ один раз у місяць. Кредитному комітету надається звіт один раз у місяць.

Спеціальний резерв формується за рахунок збільшення валових витрат банку.

У разі, коли розмір спеціального резерву більш ніж 40% (з 1.01.2010 р. - 30%; з 1.01.2011 р. - 20%) від заборгованості перед банком по всім вищезгаданим операціям, сума перевищення повинна формуватися за рахунок чистого прибутку.

Резерв використовується ПАТ “Райффайзен банк Аваль” тільки на покриття безнадійної дебіторської заборгованості по основному боргу.[38]

Слід зазначити, що проблема списання безнадійних позик не має однозначного обґрунтування і в кожному банку розв’язується з огляду на його фінансовий стан та відповідну стратегію. Якщо банком не практикується списання безнадійних позик, що для нього є фактично збитком, то їх величина продовжує фіксуватися в балансі. В результаті підвищуються кредитні та процентні ризики, що вимагає збільшення резервів і, таким чином, обмежує зростання прибутковості.

Отже, існує безліч різних ризиків, так чи інакше зв’язаних з кредитними

ризиками. У банківській практиці їх нараховують більш ніж п'ятдесяти видів, починаючи з ризику простого шахрайства, лжебанкрутства, банкрутства позичальника, відмовлення його партнерів від платежів і до політичних факторів, як воєнні конфлікти, зміна законодавчої політики і т.д.

Слід підкреслити, що завдяки правильній організації роботи та взаємодії відповідних служб банку ризику можна звести до мінімуму, але жоден з ризиків не може бути усунутий повністю. Разом з тим надмірна обережність може позбавити банк прибуткових можливостей, що є основним джерелом його доходу. З іншого боку непродумана та надмірна ризикованість створює для банку загрозу втратити не тільки дохід у вигляді процентів по виданим кредитам, але й запозичені кошти.

Визначимо оптимальні внутрішньобанківські методи захисту активних кредитних операцій, тобто зниження кредитних ризиків:

1. Вибір найменш небезпечних видів режиму здійснення активних кредитних операцій в залежності від рівня надійності позичальника та ряду інших факторів.

2. Лімітування витрачання позичальником запозичених йому коштів. Такі обмежування застосовуються при лімітованих видах кредиту (кредитна лінія). Суть кредитної лінії полягає у тому, що позичальнику в межах встановленого йому ліміту на певний термін відкривається кредитна лінія, тобто такий позичковий рахунок банку - кредитору, у зв'язку з чим витрачання коштів відбувається під контролем кредитора. З іншого боку, останній має можливість зменшити втрати часу, у зв'язку з веденням переговорів про кожен окрему короткострокову позику.

3. Диверсифікація позик - це розділ коштів, які запозичують у різних суб'єктів економіки. При цьому допускається, що чим ширше спектр розміщення кредитних ресурсів банку серед різноманітних клієнтів, тим менше рівень ризику неповернення кредитів, оскільки ймовірність одночасного їх банкрутства або концентрація інших видів ризику знижується.

З метою захисту капіталу банку, а також коштів їх клієнтів НБУ встановив економічний норматив - максимально можливий ризик на одного позичальника

(Н8). Величина такого ризику не повинна перевищувати 25% (у ПАТ “Райффайзен банк Аваль” цей норматив теж дотримується). Базельський банківський комітет величину такого ризику встановив 15-20% від власних коштів банку.

Отже, методи зниження кредитних ризиків взаємопов’язані та дуже часто витікають один з другого, тим самим доповнюють друг друга. Тому найефективніший результат вони можуть дати при їх комплексному використанні. В їх основі повинна лежати продумана політика банку, побудована на аналізі кон’юнктури кредитного ринку в той чи інший момент та вибору найменш небезпечних видів кредитних операцій, які дають змогу застосувати нескладну та не дуже кошовну процедуру контролю за рухом коштів на протязі банківського робочого дня з врахуванням самої технології кредитних операцій.

3.2. Роль грошово-кредитної політики НБУ в фінансовій стійкості банківської системи

НБУ здійснює нагляд за діяльністю комерційних банків, їх відділень, філій, представництв на території України. Він спрямований на забезпечення стабільності банківської системи, захист інтересів вкладників шляхом зменшення ризиків в діяльності комерційних банків. Зміст нагляду визначається повноваженнями, встановленими законом України "Про банки і банківську діяльність". Система нагляду спрямована на скорочення внутрішніх і зовнішніх ризиків. [37]

В кожній країні діє система правових актів, які регламентують різні аспекти банківської діяльності, роботу небанківських кредитно-фінансових установ, фондових бірж і т.д. Особливості історичного розвитку і дія різних політико-економічних факторів обумовили специфіку національного банківського і фінансового законодавства, форми і методи контролю за роботою банків. Стійкість комерційного банку залежить від багатьох аспектів його діяльності і має складну структуру.

Збереження сталого профіциту ліквідності в банківській системі в умовах певного прискорення цінової динаміки спонукало Національний банк активно проводити мобілізаційні операції.

Загальний обсяг мобілізаційних операцій Національного банку України протягом першого півріччя 2011 року становив 127,5 млрд. грн., у тому числі через проведення продажу депозитних сертифікатів – 125,9 млрд. грн. і проведення операцій зворотного репо – 1,6 млрд. грн. У другій половині червня

Національний банк підвищив ставки за депозитними сертифікатами на 0,8 – 1,8 в. п. залежно від терміну.

Обсяг операцій з рефінансування банків у 2011 році становив 28,8 млрд. грн., з них обсяг операцій прямого репо становив 23,6 млрд. грн.

Значна частка операцій репо в структурі операцій з рефінансування банків була зумовлене потребами розвитку ринку державних цінних паперів. Капітал банків за 2011 рік зріс на 16,9% і за станом на 01.01.2012 становив 161,0 млрд. грн., або 15,2% пасивів банків.

Упродовж року зменшення ліквідності відбувалось і внаслідок переведення частини коштів у готівкову форму. Обсяг готівкової гривні в обігу (з урахуванням зміни коштів у касах банків) збільшився на 9,5 млрд. грн.

Також чинниками зміни ліквідності банківської системи виступали операції банків з перерахування відсотків за використання кредитів рефінансування Національного банку, а також зворотне перерахування Національним банком плати за мобілізаційними інструментами.[38]

Сплачений зареєстрований статутний капітал банків збільшився на 17,8% – до 171,9 млрд. грн.

Зобов'язання банків зросли на 11,6% – до 897,6 млрд. грн.

За допомогою таких заходів Національному банку вдалося зв'язати значну частку вільної ліквідності банківської системи, що сприяло стабілізації ситуації на валютному ринку, збільшенню внутрішньої вартості гривні та покращенню ринкових очікувань та в результаті – зменшенню інфляції.

По мірі зниження інфляційного тиску та з метою запобігання невчасному здійсненню банками платежів Національний банк ужив певних пом'якшуючих

заходів.

Зокрема, починаючи з грудня Національний банк разом із оптимізацією нормативів обов'язкового резервування надав банкам змогу формувати частину обов'язкових резервів (30 %) на кореспондентському рахунку в Національному банку, що сприяло розширенню можливостей банків з управління власною ліквідністю.

Одночасно для банків було встановлено вимогу стосовно щоденного зберігання на початок операційного дня коштів обов'язкових резервів на кореспондентському рахунку в Національному банку в розмірі 25 % від суми обов'язкових резервів, сформованих за попередній звітний період резервування.

На думку Ерленда Вальтера Нір, найважливішим напрямком діяльності центрального банку для забезпечення фінансової стабільності є підтримка стабільності цін. Стабільність цін є необхідною умовою фінансової стабільності. Водночас фінансова стабільність через забезпечення упорядкованого функціонування трансмісійного механізму грошово-кредитної політики створює необхідні умови для стабільності цін. Таким чином, у довготривалій перспективі фінансова стабільність і стабільність цін є взаємодоповнюючими політичними (економічними) цілями НБУ.

В основі капітальної стійкості банку є її обсяг власного капіталу, що забезпечує достатню суму грошових коштів, яку при необхідності можна використати для повернення депозитів, сформувати резерв для погашення непередбачених збитків чи боргів. Власний капітал банку є також джерелом фінансування розвитку банку, подолання негативних ситуацій, зумовлених форс-мажорними обставинами, запорукою необхідного реагування на кон'юнктуру кредитного ринку. [13, С.18]

Комерційна стійкість банку фінансової установи виражає:

- рівень зв'язків банку з іншими суб'єктами ринкової інфраструктури;
- розвинутість і міцність взаємовідносин із державою;
- інтегрованість у систему міжбанківських відносин із державою;
- якість співробітництва з кредиторами, дебіторами, клієнтами і вкладниками;

- залежність банківської сфери від стану економіки в цілому;
- міцність зв'язку між обсягом грошового капіталу банку і його реальним капіталом;
- концентрацію частки активів і приватних вкладів у розпорядженні одного фінансово-кредитного закладу;
- контроль значного обсягу фінансових потоків у країні.

У підтримці фінансової стійкості комерційного банку зацікавлений не лише він сам, а й банківська система країни в цілому. Регулювання цього процесу перебуває у центрі управлінської діяльності центральних банків фактично всіх розвинутих країн.

Для забезпечення стабільності, необхідність державного регулювання з боку Національного банку України зумовлена такими чинниками:

- забезпечення фінансової стабільності вітчизняних та іноземних банківських установ, що діють на території України; мінімізація ризиків банківської діяльності;
- недопущення витіснення з банківського ринку України вітчизняних банків іноземними фінансовими установами; забезпечення конкурентоспроможності вітчизняних банків;
- дотримання рівних умов для всіх банків щодо проведення банківської діяльності в Україні;
- контроль за дотриманням банківського законодавства України; співпраця з міжнародними фінансовими установами; створення умов для підвищення ефективності розвитку банківської системи України тощо.

Національний банк України є основним органом державного управління й регулювання у сфері банківської діяльності. Під час здійснення нагляду за установами, що проводять банківську діяльність в інших країнах, НБУ співпрацює з відповідними органами цих держав.

Серед методів державного регулювання, що застосовуються Національним банком, виділимо правові методи державного регулювання (спрямовані на розроблення та контроль за дотриманням юридичних правил поведінки банківських установ в Україні, зокрема нормативних актів НБУ, інструкцій, положень, правил, затверджених постановами НБУ, а також листів, рішень,

роз'яснень тощо); адміністративні методи державного регулювання (полягають у прямому втручанні в діяльність банків шляхом ліцензування, квотування, встановлення нормативів, норм і стандартів щодо здійснення банківської діяльності); економічні методи державного регулювання (пов'язані зі створенням сприятливих умов, фінансових та матеріальних стимулів впливу на економічні інтереси суб'єктів банківництва).

Національним банком України постійно проводиться робота стосовно прискорення повернення кредитів рефінансування. Обсяг повернення заборгованості за кредитами рефінансування протягом зазначеного періоду становив 7,5 млрд. грн., із них достроково банки повернули 4,0 млрд. грн.

За 2011 рік залишки коштів на кореспондентських рахунках банків зросли на 5,2 млрд. грн. – до 22,0 млрд. грн.

У той же час, монетарні умови у 2011 році були більш жорсткими, ніж у попередньому році.

Середньоденні залишки коштів на кореспондентських рахунках банків у Національному банку за 2011 рік становили 17,5 млрд. грн., що на 19 % менше порівняно з 2010 роком (21,5 млрд. грн. у 2010 році).

Монетарні умови підсилювалися також і упродовж 2011 року. Так, якщо протягом першого півріччя 2011 року середньомісячний обсяг вільної ліквідності банківської системи коливався в межах від 17,1 млрд. грн. до 22,1 млрд. грн., то протягом другого півріччя – в діапазоні від 14,3 млрд. грн. до 17,4 млрд. грн.

Незважаючи на регулярне проведення Національним банком операцій з мобілізації коштів банків, залишок акумульованих з їх допомогою коштів зменшився на кінець 2011 року до 5,5 млрд. грн. порівняно з 9,4 млрд. грн. на початок року.

Основним каналом вилучення коштів з обігу у 2011 році був валютний. З огляду на те, що у 2011 році обсяги попиту на іноземну валюту переважили обсяги її пропозиції, сальдо валютних інтервенцій Національного банку в 2011 році було від'ємним і становило (без урахування операцій з урядом) 3,7 млрд. дол. США в еквіваленті. Відповідно було вилучено з обігу в

еквіваленті близько 29 млрд. грн.

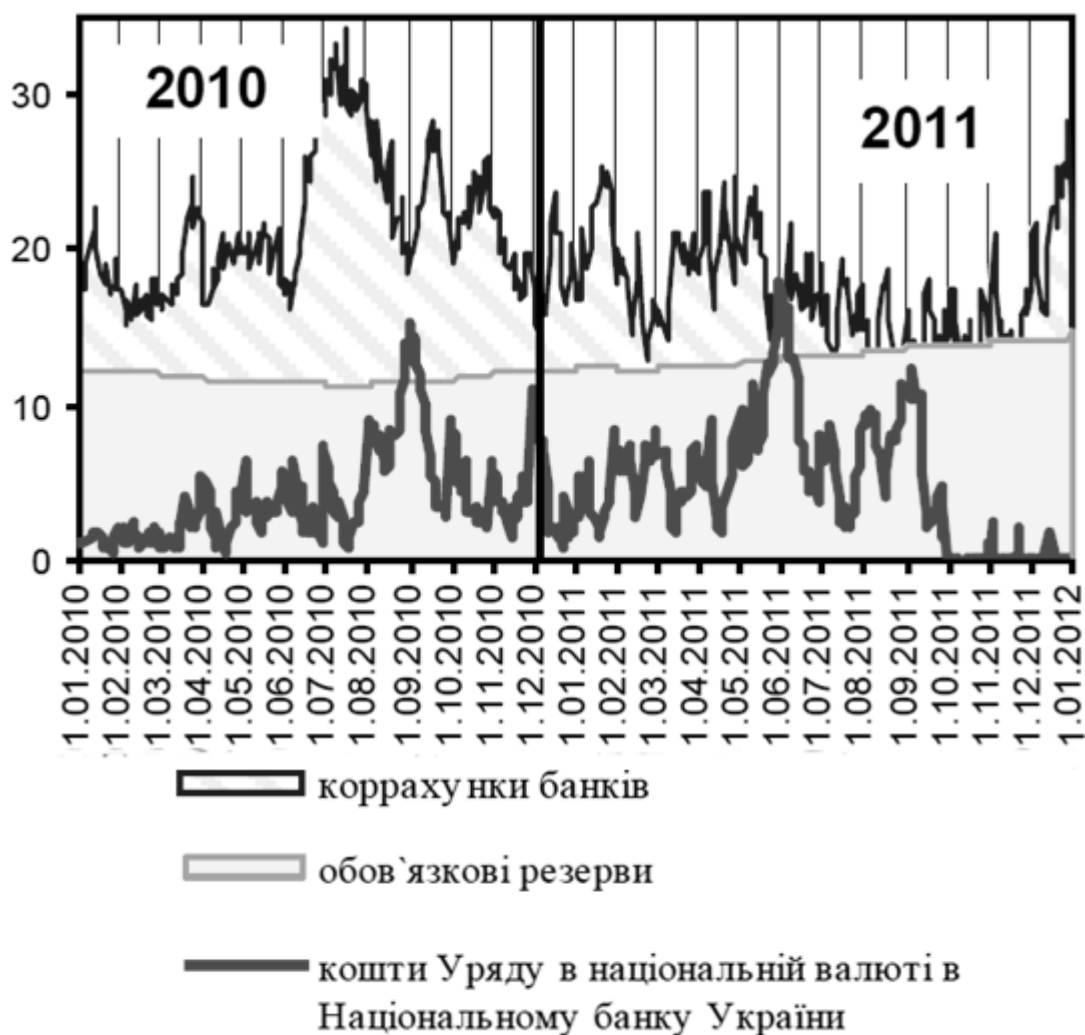

Рис. 3.1. Динаміка окремих показників ліквідності банківської системи в 2010-2011 роках(млрд.грн).

Також вилучення коштів ліквідності відбувалося через кредитний канал.

Обсяг повернення банками заборгованості за раніше наданими Національним банком кредитами становив 29,5 млрд. грн., із них достроково банки повернули 8,6 млрд. грн. Такому результату сприяла регулярна робота Національного банку щодо прискорення повернення заборгованості за кредитами рефінансування, основна частка яких була надана під час загострення економічної та фінансової кризи.

Рівень коррахунків банків перебував на рівні, достатньому для належного виконання ними функцій з кредитної підтримки процесів економічного розвитку, про що свідчить подальше зниження відсоткових ставок за депозитами: у національній валюті – з 8,1 % у грудні 2010 року до 6,4 % у червні 2011 року; в іноземній валюті – з 6,0% до 5,0 % відповідно;

кредитами: у національній валюті – з 15,0 % у грудні 2010 року до 14,0 % у червні 2011 року; в іноземній валюті – з 10,6 % до 9,9 % відповідно; угодами на міжбанківському кредитному ринку – з 6,6 % річних (у т. ч. за кредитами овернайт – 5,1 %) – до 4,3 % (за кредитами овернайт 3,6 %).

Рис. 3.2. Динаміка окремих показників ліквідності банківської системи. В 2010-2011рр

В умовах покращення макроекономічної ситуації на фоні зростання ресурсної бази та достатньої ліквідності банків продовжувалася активізація їх кредитної діяльності.

Загальний залишок за кредитами, наданими в реальний сектор економіки протягом першого півріччя 2011 року, збільшився на 5,7 % – до 764,9 млрд. грн. Таке збільшення відбулося переважно за рахунок збільшення кредитних вкладень у національній валюті (на 8,9 %), у той час як кредитні вкладення в іноземній валюті зросли на 1,9 %.

У річному вимірі зростання загального обсягу кредитних вкладень у червні поточного року становило 9,8 % порівняно з 0,9 % у грудні 2010 року. У результаті покращення фінансового стану суб'єктів господарювання вони сприймаються банками як більш надійні позичальники, що сприяє продовженню активізації корпоративного кредитування. Загальний обсяг залишків кредитів, наданих суб'єктам господарювання протягом першого

півріччя 2011 року, збільшився на 8,1 %. Кредитні вкладення зросли як у національній (8,5 %), так і в іноземній валютах (7,5 %).

Обсяги кредитування цілком відновилися після кризи. За станом на 01.01.2012 вони дорівнювали 793,3 млрд. грн. порівняно з 565,9 млрд. грн. напередодні останньої кризи (за станом на 01.10.2008). У цілому протягом минулого року динаміка кредитних вкладень характеризувалася стабільним зростанням. Як результат, за підсумками 2011 року загальний обсяг кредитних вкладень банків в економіку збільшився на 9,6 % порівняно зі збільшенням лише на 0,9 % в 2010 році.

Такого приросту кредитних вкладень вдалося досягти виключно за рахунок збільшення обсягів кредитування в національній валюті. Загальний обсяг кредитних вкладень у національній валюті за 2011 рік збільшився на 21,6 %. Натомість кредитні вкладення в іноземній валюті – зменшилися на 4,2 %.

Водночас попри відновлення кредитної активності протягом 2011 року зменшилася питома вага довгострокових кредитів (без нарахованих доходів) у загальному їх обсязі до 57,33 % з 58,11 % за станом на початок року.

Причиною повільного відновлення довгострокового сегмента кредитування є недостатність якісних зрушень у структурі ресурсної бази банків.

Слід зазначити, що хоча частка довгострокових депозитів і має тенденцію до зростання (за 6 місяців 2011 року – з 31,4 % до 33,4 %), проте все ще є значно нижчою за її докризовий рівень (47,3 % за станом на 01.10.2010).

Ураховуючи необхідність ужиття заходів щодо стимулювання збільшення довгострокових ресурсів банків, а також з огляду на структурний профіцит ліквідності банківської системи, Національний банк України оптимізував вимоги до формування банками обов'язкових резервів (постанова Правління Національного банку України від 16.06.2011 № 195). Головним мотивом коригування резервних вимог було стимулювання позитивних структурних зрушень у ресурсній базі банків через створення більш преференційних умов залучення довгострокових коштів. Це було досягнуто за рахунок відповідної диференціації нормативів обов'язкового резервування.

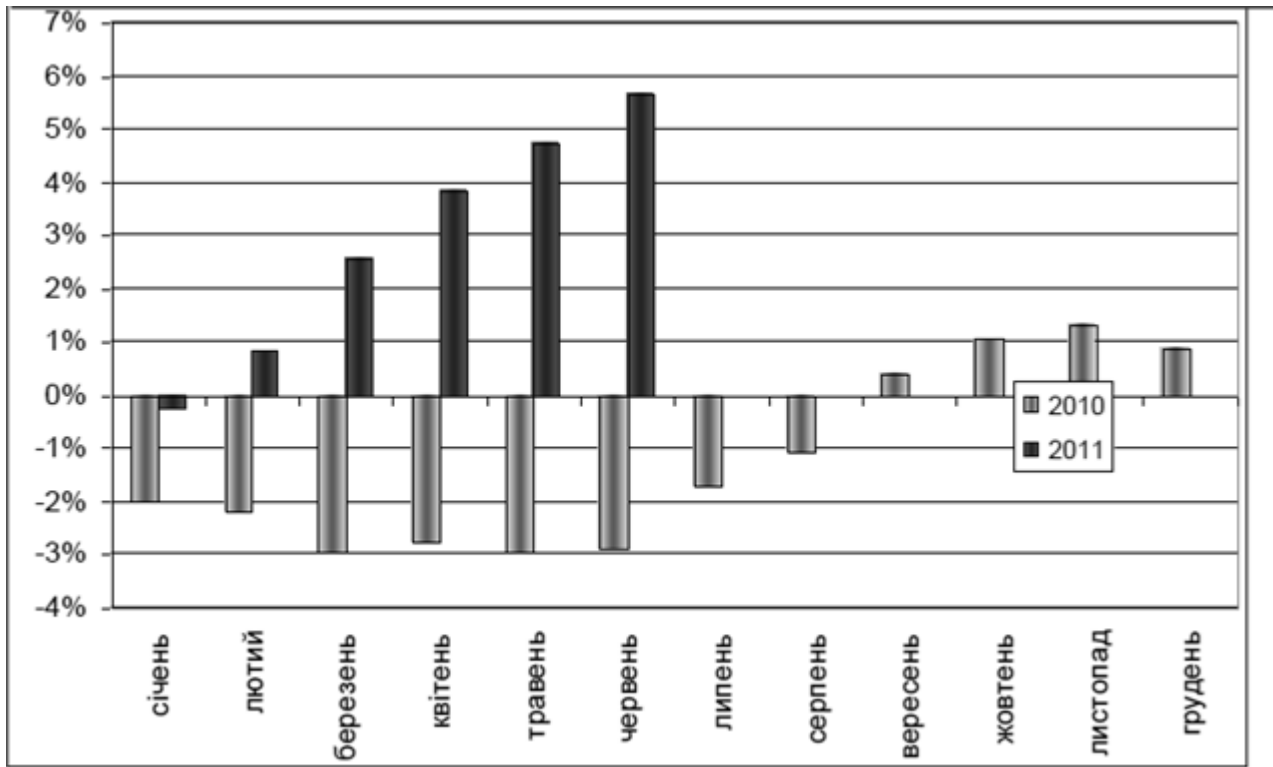

Рис. 3.3. Динаміка приросту кредитів в 2010-2011 роках (наростаючим підсумком до початку року)

Рис. 3.4. Динаміка приросту кредитів в 2010-2011 роках .

Водночас була збережена нульова ставка обов'язкового резервування за коштами в національній валюті.

Заходи, що вживаються державними органами з метою запобігання ризикам окремих фінансових інституцій, становлять «другу лінію оборони» фінансової стабільності. Ці заходи включають розроблення пруденційних нормативів, яких повинні дотримуватися фінансові установи для забезпечення ефективного управління ризиками та збереження грошових коштів вкладників, а також оприлюднення інформації, з тим щоб сприяти ринковій дисципліні.

Національний банк має тісно співпрацювати із банками щодо пруденційного нагляду, що означає контроль за дотриманням правил фінансовими інститутами, а також фінансовий моніторинг та оцінка стабільності, щоб визначити уразливі точки та вчасно запобігти ризикам для фінансової системи в цілому. У проблемних питаннях НБУ має допомогти фінансовим установам вийти з кризової ситуації; налагодити постійні консультації з банками з метою роз'яснення можливих позитивних чи негативних наслідків від запровадження нових інструкцій та встановлення нормативів.

НБУ може переводити комерційні банки на режим фінансового оздоровлення, підставою для чого може бути невиконання протягом трьох місяців загальновстановлених пруденцентних норм та нормативів ведення банківської справи, в обов'язковому порядку визначених НБУ. Невиконанням норм і нормативів слід вважати:

- неякісну оцінку капіталу;
- збиткову діяльність, яка характеризується наявністю збитків минулого та поточного років і неможливістю їх реального погашення протягом трьох місяців;
- порушення встановлених НБУ економічних нормативів та оціночних показників діяльності банку; - неякісну структуру активів, в тому числі кредитного портфеля.

Тоді приймається рішення про надання стабілізаційної позики - це позика, яка надається Нацбанком комерційному банку для оперативного забезпечення його платоспроможності і ліквідності та підтримки виконання заходів фінансового оздоровлення. НБУ здійснює нагляд за діяльністю комерційних банків, їх

відділень, філій, представництв на території України. Він спрямований на забезпечення стабільності банківської системи, захист інтересів вкладників шляхом зменшення ризиків в діяльності комерційних банків. Зміст нагляду визначається повноваженнями, встановленими законом України "Про банки і банківську діяльність". Система нагляду спрямована на скорочення внутрішніх і зовнішніх ризиків. [24]

За допомогою таких заходів Національному банку вдалося зв'язати значну частку вільної ліквідності банківської системи, що сприяло стабілізації ситуації на валютному ринку, збільшенню внутрішньої вартості гривні та покращенню ринкових очікувань та в результаті – зменшенню інфляції.

По мірі зниження інфляційного тиску та з метою запобігання невчасному здійсненню банками платежів Національний банк ужив певних пом'якшуючих заходів.

Зокрема, починаючи з грудня Національний банк разом із оптимізацією нормативів обов'язкового резервування надав банкам змогу формувати частину обов'язкових резервів (30 %) на кореспондентському рахунку в Національному банку, що сприяло розширенню можливостей банків з управління власною ліквідністю.

Одночасно для банків було встановлено вимогу стосовно щоденного зберігання на початок операційного дня коштів обов'язкових резервів на кореспондентському рахунку в Національному банку в розмірі 25 % від суми обов'язкових резервів, сформованих за попередній звітний період резервування.

Також Національний банк в останні місяці року інтенсифікував проведення операцій з підтримки ліквідності банківської системи. Зокрема, починаючи з листопада був збільшений обсяг пропозиції банкам кредитів рефінансування, а також здійснювалися операції на відкритому ринку з купівлі державних цінних паперів та прямого репо. Близько 80 % річного обсягу операцій з рефінансування було здійснено в останньому кварталі 2011 року.

3.3. Напрями фінансової стабілізації банків

Специфіка розвитку вітчизняної банківської системи, зокрема досить короткий період існування українських банків, необхідність працювати в умовах підвищеного ризику, що пов'язано з економічною та політичною нестабільністю в країні, порівняно незначні, з банками провідних ринкових країн обсяги власного капіталу вказують на підвищену необхідність здійснювати банками ефективне управління фінансовою стійкістю. [35, с.167-168]

Зазначимо, що проблема зміцнення фінансової стійкості комерційних банків є досить складною та до кінця не розв'язаною, котра лише загострюється внаслідок підвищення конкурентоспроможності на фінансовому ринку, випадків банкрутства банків, високо ризикового характеру банківської діяльності. Вищезазначене обумовлює важливість і актуальність дослідження фінансової стійкості комерційних банків як необхідної умови забезпечення надійності та стабільного розвитку всієї банківської системи.

Основними засадами функціонування комерційних банків та проблемами забезпечення їх фінансової стійкості займалися як зарубіжні, так і російські та вітчизняні науковці. Зарубіжними вченими, зокрема П.С. Роузом, Дж.К. Ван Хорном, Р.Л. Міллером обґрунтовано місце фінансової стійкості у фінансовому менеджменті банків, визначено її показники та критерії. Окрім цього, існують значні напрацювання російських науковців: О.Б. Ширінської, Л.П. Бєлих, Ю.С. Маслєнченкова та інших, якими визначено основні методи оцінки та аналізу фінансової стійкості, виявлено фактори впливу на неї. Вітчизняними науковцями, такими як О.В. Дзяблюк, Р.В. Михайлюк, С.П. Халява, Н.М. Шелудько, Р.І. Шіллер, Л.А. Ключко досліджувалися теоретичні аспекти, проблеми оцінки та регулювання фінансової стійкості комерційних банків. Разом з тим, не розроблено рекомендацій щодо основних напрямів зміцнення та забезпечення фінансової стійкості комерційних банків на сучасному етапі, визначенню та обґрунтуванню яких і присвячена дана стаття. Варто зазначити, що досі нема єдиного загальноприйнятого тлумачення поняття “фінансова стійкість” комерційного банку та чітких, цілісних напрямів управління,

зміцнення останньої. Зазначене обумовлює необхідність в обґрунтуванні напрямів зміцнення фінансової стійкості комерційних банків [35,с.170]].

Відомо, що пріоритетне значення у забезпеченні стабільного розвитку та фінансової стійкості має власний капітал, тому необхідно визначити основні шляхи вдосконалення методів управління власним капіталом для підвищення рівня капіталізації комерційних банків. Вдосконалення управління власним капіталом має виключно важливе значення для забезпечення стійкості активів і зобов'язань комерційного банку, підвищення рівня капіталізації банківської діяльності та фінансової стійкості, як комерційного банку, так і банківської системи в цілому.

Термін “достатність капіталу” відображає реальний розмір банку, який відповідає реальним економічним умовам і рівню концентрації реального сектора, а також характеризує загальний рівень надійності комерційного банку та його здатність уникати ризиків. Розмір достатнього капіталу залежить від ступеня ризику і, чим більшим є ризик, що приймається банком, тим вищим повинен бути рівень капіталізації банку.

На сучасному етапі в Україні рівень капіталізації комерційних банків досить низький. Низький рівень капіталізації посилює ризики у діяльності банків, зменшує їхню здатність до перерозподілу коштів у масштабах економіки. За кожним комерційним банком стоїть велика кількість клієнтів, для яких неспроможність комерційного банку надавати їм певні види послуг означає нестабільність їхньої діяльності. Тому вилучення ліцензій у банків зумовлює вплив клієнтів з банків, що у кінцевому підсумку за принципом «доміно» може призвести до загально банківської кризи. Тобто низький рівень капіталізації комерційних банків вносить елемент нестабільності в економіку держави в цілому.[33,с.26-29]

Тому потреба у подальшому зростанні капіталу банків посилюється. Цьому сприяють:

- нестійкий характер економіки, що спонукає банки до значних ризиків, пов'язаних із прагненням мати стабільні прибутки;
- конкуренція між українськими банками (за надання широкого спектра послуг);

- конкуренція між українськими банками і банками-нерезидентами;
- збільшення обсягів угод з цінними паперами (зростання угод за такими операціями потребує наявності в банку значного капіталу);
- залучення коштів зовнішніх інвесторів (на ринку капіталів вони вважають банки найризикованішими установами).

З метою підвищення рівня капіталізації, як одного із пріоритетних чинників забезпечення фінансової стійкості, комерційні банки повинні прагнути до збільшення власного капіталу перш за все за рахунок зовнішніх джерел, зокрема шляхом наступних способів:

- 1) емісія акцій;
- 2) емісія боргових зобов'язань (субординований борг).

Кожен з даних способів має свої переваги та недоліки, тому обираючи один із шляхів банк повинен раціонально проаналізувати ефективність їхнього застосування (табл. 3.3.).

Таблиця 3.3.

Переваги та недоліки зовнішніх джерел поповнення капіталу

№	Способи поповнення капіталу	Переваги	Недоліки
1	2	3	4
1.	Емісія акцій	- досить швидкий спосіб поповнення капіталу; - кошти отримані даним способом повністю використовуються для вико-	- труднощі пов'язані із розміщенням акцій на ринку; - зниження ступеня контролю над банком; - вища вартість порівняно із борговими зобов'язаннями, тобто

		<p>нання вимог щодо достатності капіталу;</p> <p>- відсоткові платежі за акціями не є фіксованими витратами.</p>	<p>висока вартість на-рощування капіталу.</p>
2.	<p>Емісія боргових зобов'язань (кошти залучені на умовах субординованого боргу)</p>	<p>-більш дешевше джерело поповнення капіталу порівняно із емісією акцій;</p> <p>- менший ступінь ризиковості;</p> <p>- пов'язані із даним способом відсоткові виплати знижують податкове навантаження банку;</p> <p>- не знижує показники прибутку на одну акцію, за тієї умови, що отримані таким чином ресурси приносять вищий дохід, аніж відсоткові платежі за ними;</p> <p>- не знижує ступінь контролю над банком.</p>	<p>- капіталізація відсотків за субординованим боргом не допускається;</p> <p>- для відповідності вимогам щодо достатності капіталу може бути використана лише частина боргового капіталу.</p>

Потрібно зробити акцент на тому, що найбільш поширеним зовнішнім джерелом поповнення капіталу для вітчизняних банків залишається емісія акцій, а інструменти, що дозволяють залучати кошти на умовах субординованого боргу не набули значного розвитку. Вибір способу збільшення капіталу банку залежить від:

- суми зростання капіталу;
- допустимих витрат на придбання додаткового капіталу;
- часу, на який банк розраховує.

У тих випадках, коли припускається повільне зростання капіталу банку з урахуванням росту активів, його збільшення може бути забезпечене за рахунок внутрішніх джерел (дохід від операцій, продаж частки активів, переоцінка основних засобів). Якщо ж планується швидке зростання активів або необхідне несподіване суттєве збільшення капіталу відповідно до зміни вимог Національного банку України, то потребується залучення капіталів зовнішніх інвесторів за рахунок значної емісії акцій.

Але такий спосіб має свої переваги, так і недоліки. З одного боку, в цьому випадку капітал банку зростає на значну суму, з іншого боку акціонери банку можуть незадовільно поставитися до випуску додаткових акцій, тому що це приведе до зменшення прибутку на одну акцію і падіння курсової вартості акцій на ринку. Крім того, у цьому випадку виникає ризик придбання інвесторами великої кількості акцій, які потім можуть суттєво вплинути на політику банку та керівництво ним.[32,с.45-47]

Важливим чинником підвищення рівня банківського капіталу є генерування чистого прибутку, розмір якого залежить від інвестиційної, дивідендної політики банку. В даному випадку, інструментом управління капіталу виступає внутрішня ставка генерування капіталу (g), яка приблизно дорівнює значенню ROE банку та його коефіцієнту утримання прибутку (RR):

Інструментом управління капіталом у випадку капіталізації банку шляхом реінвестування прибутку виступає внутрішня ставка генерування капіталу (g),

яка приблизно дорівнює добутку значення ROE (рентабельність капіталу) банку та його коефіцієнта утримання прибутку (RR):

$$g \approx ROE \times R \quad (3.1)$$

Більш точне обчислення значення «g» обчислюється:

$$g = (ROE \times RR) / (1 - ROE \times RR) \quad (3.2)$$

Коефіцієнт утримання прибутку обчислюється наступним чином:

$$RR = (1 - PR), \quad (3.3)$$

де PR – коефіцієнт сплати дивідендів.

Зважаючи на те, що:

$$ROE = ROA \times EM, \quad (3.4)$$

а

$$ROA = PM \times AU, \quad (3.5)$$

де EM – мультиплікатор капіталу; PM – коефіцієнт прибутку (чистий прибуток/валовий дохід);

AU – використання активів (валовий дохід/сукупні активи).

$$PR = \frac{\text{Дивіденди}}{\text{Чистий прибуток}}; \quad (3.6)$$

$$EM = \frac{\text{Загальні активи}}{\text{Власний капітал банку}}; \quad (3.7)$$

$$PM = \frac{\text{Чистий прибуток}}{\text{Валовий дохід}}; \quad (3.8)$$

$$AU = \frac{\text{Валовий дохід}}{\text{Активи}}; \quad (3.9)$$

Відповідно,

$$g \approx PM \times AU \times EM \times RR \quad (3.10)$$

Апробація запропонованої методики була здійснена на підставі даних фінансової звітності ПАТ “Райффайзен банк Аваль” .

$$EM2010 = \frac{80165465 \text{ (Баланс, р.17)}}{5684882 \text{ (Баланс, р.30)}} = 14,1\% \quad (3.11)$$

$$EM2011 = \frac{80165465 \text{ (Баланс, р.17)}}{7810866 \text{ (Баланс, р.30)}} = 11,0\% \quad (3.12)$$

$$PR2010 = \frac{1456632 \text{ (Звіт про рух грошових коштів, р.50)}}{1456632 + 1291776 \text{ (Звіт про фінансові результати, р.25)}} = 0,529 \approx 0,53 \quad (3.13)$$

$$PR2011 = \frac{1125983 \text{ (Звіт про рух грошових коштів, р.50)}}{1125983 + 1050489 \text{ (Звіт про фінансові результати, р.25)}} = 0,517 \approx 0,52 \quad (3.14)$$

$$RR2010 = 1 - 0,53 = 0,47 \quad (3.15)$$

$$RR2009 = 1 - 0,52 = 0,48 \quad (3.16)$$

$$\text{Валовий дохід } 2010 = 159900 + 4488022 = 4647922 \quad (3.17)$$

(Звіт про фінансові результати, р.17+19)

$$\text{Валовий дохід } 2011 = 414668 + 4258501 = 4673169 \quad (3.18)$$

$$PM2010 = \frac{4647922}{1291776} = 0,27 \quad (3.19)$$

$$PM2011 = \frac{4673169}{1050489} = 0,22 \quad (3.20)$$

$$AU2010 = \frac{4647922}{80165465} = 0,0579 \approx 0,06 \quad (3.21)$$

$$AU2011 = \frac{4673169}{86066131} = 0,0542 \approx 0,05 \quad (3.22)$$

$$ROA_{2010}=0,27 \times 0,06 = 0,0162 \times 100\% = 1,62\% \quad (3.23)$$

$$ROA_{2011}=0,22 \times 0,05 = 0,011 \times 100\% = 1,1\% \quad (3.24)$$

$$ROE_{2010}=1,62 \times 14,1 = 22,84\% \quad (3.25)$$

$$ROE_{2011}=1,1 \times 11,0 = 12,1\% \quad (3.26)$$

Відповідно,

$$g_{2010}=0,27 \times 0,06 \times 14,1 \times 0,47 = 0,1073 \text{ або } 10,73 \quad (3.27)$$

$$g_{2011}=0,22 \times 0,05 \times 11,0 \times 0,48 = 0,058 \text{ або } 5,80 \quad (3.28)$$

Отже, ставка внутрішнього генерування капіталу залежить від прибутковості банку, здатності активів генерувати прибуток, мультиплікатора капіталу та коефіцієнту утримання прибутку. Збільшення значення кожного із компонентів сприятиме внутрішньому генеруванню банківського капіталу, тому банк повинен здійснювати ефективне управління спредом, підвищувати операційну ефективність, здійснювати контроль за витратами, прагнути оптимального фінансування та розробляти ефективну дивідендну політику.

Розглядаючи питання капіталізації банків, потрібно особливу увагу приділити новій угоді Базель II (Basel Committee Capital Accord II)[3], оскільки стандарти достатності капіталу відіграють важливу роль у забезпеченні фінансової стійкості. Принциповою різницею між Базелем II і попередньою угодою є підхід на основі трьох «стовпів» (компонентів): мінімальні вимоги до капіталу, контроль з боку нагляду, ринкову дисципліну. Принципове значення має те, що три компоненти-опори є взаємодоповнюючими, жодну з них не можна розглядати чи використовувати окремо від інших. Компоненти Базеля II відображені на рисунку 3.5. Зосередивши увагу на першому компоненті, варто відзначити, що основними цілями є необхідність зробити мінімальні вимоги до капіталу більш чутливими до ризику, забезпечити повне покриття ризику капіталом, надати більше повноважень органам нагляду, підтримати загальний рівень забезпеченості банків капіталом, що буде позитивно відобразитися на

забезпеченні їх фінансової стійкості.

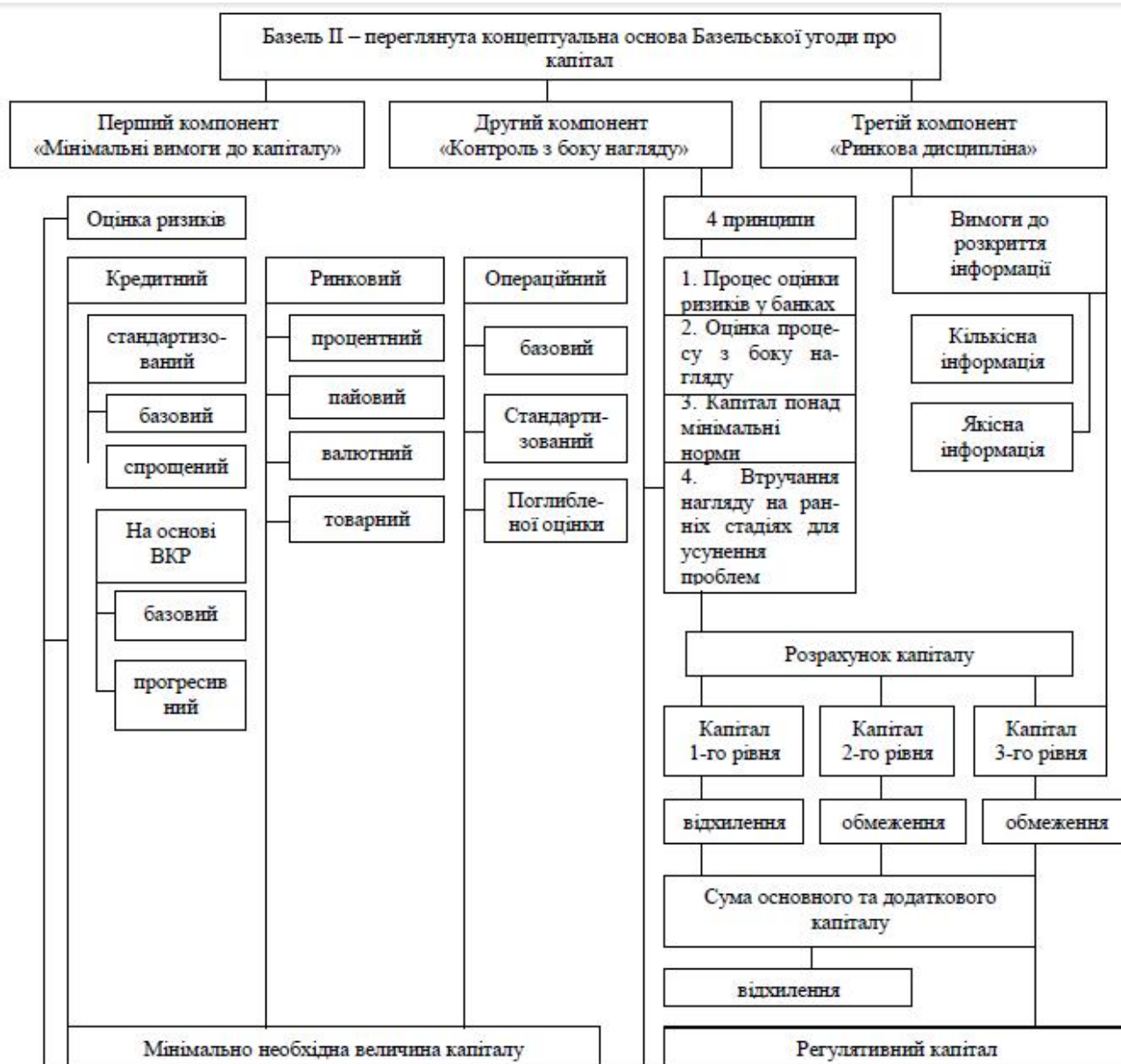

Рис. 3.5. Компоненти Базеля II [19,45]

Потрібно відзначити, що в процесі роботи над новою редакцією угоди Базельським комітетом було суттєво вдосконалено підходи до оцінки операційного та кредитного ризиків. Для оцінки кредитного ризику банкам дозволено використовувати методи, в кожному з яких застосовується більш докладний перелік оцінки активів у порівнянні з Базелем I. За новою угодою пропонується використовувати два підходи до оцінки кредитного ризику: стандартизований, який поділяється на спрощений та базовий, та підхід, що базується на визначенні внутрішніх рейтингів, який в свою чергу, складається з базового і прогресивного (рис. 3.6).

Рис. 3.6. Підходи до визначення кредитного ризику [4]

Стандартизований підхід передбачає розподіл усіх потенційних кредитних ризиків на категорії, встановлені наглядовими органами, з присвоєнням кожній категорії зовнішнього рейтингу. Метод внутрішніх рейтингів відрізняється від стандартизованого тим, що внутрішні оцінки ключових факторів ризику, які здійснюються самими банками, є основою для розрахунку регулятивного капіталу. На основі власних кількісних розрахунків банки визначають рівні ризику та відповідний розмір покриття капіталу.

Підхід внутрішніх рейтингів є новою методикою, раніше не використовуваною у банківській практиці, який дозволяє провести більш якісну оцінку ризику шляхом диференціації контрагентів, а також запровадити єдиний системний підхід по всіх портфелях банківської установи, що має важливе практичне значення для функціонування вітчизняної банківської системи, зокрема для банків, що мають розгалужену філіальну мережу, та банків, які здійснюють агресивну політику щодо нарощування своїх активів.

Отже, із необхідністю виконання вимог Базель II, банки ставляться у більш жорсткі умови, проте, таке «прогресивне» регулювання орієнтує їх на розвиток. Банки з метою адаптації до нових вимог Базельського комітету, виконання яких у перспективі позитивно впливатиме на рівень фінансової стійкості, повинні оптимізувати процес управління власним капіталом.

Висновки до розділу 3

В Україні рівень капіталізації комерційних банків досить низький. Низький рівень капіталізації посилює ризики у діяльності банків, зменшує їхню здатність до перерозподілу коштів у масштабах економіки.

Фінансовій стійкості комерційних банків України на сучасному етапі найчастіше загрожують такі негативні чинники:

- триваючий цілеспрямований підрив їхньої ділової репутації;
- недосконала система набору кадрів для комерційних банків;
- надання клієнтам недостовірної інформації;
- використання фальшивих векселів, цінних паперів і гарантійних листів;
- неповернення виданих кредитів, правова неврегульованість цієї проблеми у сфері банківської діяльності;
- недосконала оцінка кредитних ризиків;
- відсутність систематизованих даних про несумлінних позичальників;
- маніпулювання кредитними картками, банкоматами;
- шахрайське вторгнення до банківських комп'ютерних мереж;
- витік конфіденційної інформації;
- недосконалість структур, що забезпечують внутрішню та зовнішню безпеку банківських установ.

З метою підвищення рівня капіталізації, як одного із пріоритетних чинників забезпечення фінансової стійкості, комерційні банки повинні прагнути до збільшення власного капіталу перш за все за рахунок зовнішніх джерел, зокрема шляхом наступних способів:

- 1) емісія акцій;
- 2) емісія боргових зобов'язань (субординований борг).

Кожен з даних способів має свої переваги та недоліки, тому обираючи один із шляхів банк повинен раціонально проаналізувати ефективність їхнього застосування

ВИСНОВКИ

Проведений аналіз фінансової стійкості комерційного банку та шляхів її зміцнення дає підстави зробити наступні висновки й пропозиції.

Фінансова стійкість комерційного банку ще не стала об'єктом комплексного наукового дослідження у вітчизняній літературі, хоча потреба в таких дослідженнях є значною.

У процесі аналізу структури банківських ресурсів і задля виявлення значення їх основних складових для забезпечення фінансової стійкості банку необхідно "невласні" ресурси розмежовувати на залучені й запозичені. Це дозволяє враховувати специфіку власності й джерел походження різних елементів ресурсів, що використовуються банком, але йому не належать, застосовувати до них конкретні прийоми

Для зміцнення фінансової стійкості комерційного банку істотне значення має зростання його доходів, насамперед прибутку як джерела збільшення власного капіталу.

Валовий операційний дохід комерційних банків залежить від норми прибутку по активних операціях, розміру плати, що береться за надані послуги, величини й структури активів. Кожен з цих факторів вимагає застосування специфічних прийомів дослідження.

Для забезпечення зростання дохідності комерційного банку та підвищення його фінансової стійкості важливе значення має кількісний та якісний аналіз кожного джерела доходів з метою встановлення вигідних для банку напрямів здійснення операцій.

Збільшенню дохідності комерційних банків, крім підвищення прибутку від здійснюваних операцій та послуг, що надаються, сприяє й скорочення витрат на їх обслуговування. Це вимагає проведення постійного аналізу витратності банківських операцій та послуг і визначення можливостей їх зменшення, що позитивно впливає на фінансову стійкість банку.

Узагальнюючими показниками оцінки фінансової стійкості банку є його платоспроможність і ліквідність. Ці показники тісно взаємопов'язані. Основою

платоспроможності банку є його ліквідність. Однак платоспроможність залежить не лише від ліквідності, а й від ряду інших факторів політичної й економічної ситуації в країні чи регіоні, стану грошово-кредитного ринку, можливості рефінансування в НБУ, розвинутості ринку цінних паперів, наявності й досконалості заставного законодавства, забезпеченості банку власним капіталом, надійності клієнтів й банків-партнерів, спеціалізації й різноманітності банківських послуг даного фінансово-кредитного закладу та інших факторів. Потрібний аналіз впливу кожного з них на платоспроможність банку і його фінансову стійкість.

Для створення умов, які б сприяли встановленню й зміцненню фінансової стійкості комерційних банків, держава повинна вжити заходів законодавчого й нормативного характеру

- створити спеціальне незалежне відомство, яке б займалося визначенням рейтингу комерційних банків і знайомило з ним усіх зацікавлених осіб;

- створити при Асоціації українських банків банк даних про позичальників вітчизняних комерційних банків, в якому зберігалась би інформація про фінансовий стан суб'єктів господарювання, їх спроможність виплачувати проценти і погашати борги, а також реєстр гарантій і застав;

- сприяти усуненню законодавчих обмежень щодо участі банків у створенні інших фінансово-кредитних інститутів та промислово-фінансових груп шляхом злиття банківського, фінансового та промислового капіталу, утворення дочірніх банків. Це зумовить кардинальні зміни у банківському секторі України, прискорений розвиток ринку цінних паперів та виникнення зацікавленості у банків щодо участі в оздоровленні інших комерційних банків, санації як їх, так й інших суб'єктів господарювання;

- ввести у законодавчому порядку більш повну відповідальність акціонерів (учасників) банку за використання залучених банками коштів, тому що на сьогодні вони несуть відповідальність лише в межах свого внеску, як це передбачено законом України "Про господарські товариства";

- внести зміни в нормативну базу щодо можливості відкриття кожним банком окремого субкореспондентського розрахункового рахунку, на якому

були б сконцентровані лише власні кошти банку Це унеможливить випадки блокування коштів клієнтів, що знаходяться на кореспондентському рахунку банку, і проведення розрахунково-касових операцій при виконанні рішень арбітражних судів про стягнення з власних коштів банку певних сум на користь позивачів

Звичайно, й самі банки для забезпечення власної фінансової стійкості повинні організаційно перебудувувати свою організаційну, діяльність. Для цього їм необхідно:

- організувати підрозділи (якщо вони ще не організовані) управління кредитними ризиками (кредитні комітети чи інші підрозділи);

- провести заходи щодо подальшого всебічного розвитку внутрішнього аудиту і використовувати його висновки в поточному й стратегічному управлінні фінансовою стійкістю,

- запровадити планування і прогнозування роботи по залученню й розміщенню ресурсів, забезпечити вчасне доведення планів і лімітів до установ банків (філій, представництв тощо);

- посилити політику диверсифікації активів і пасивів, виходячи з того, що розмір максимального ризику на одного позичальника не повинен реально перевищувати 10 % власних коштів банку,

- розгорнути роботу по розширенню кола вкладників і не допускати концентрації залишків коштів на депозитних і вкладних рахунках обмеженої кількості вкладників,

- намагатись переорієнтувати діяльність банку на розширення асортименту банківських послуг Проводити політику збільшення доходів банку за рахунок розширення банківських послуг та операцій, в тому числі за рахунок здійснення розрахунків як найменш ризикових операцій.

Важливою умовою забезпечення фінансової стійкості комерційних банків є надійність джерел і гарантій погашення виданих кредитів. Цю проблему слід опрацювати законодавчо за участю Фонду державного майна. Зокрема, потребують вирішення питання про надання в заставу видачі кредиту виробничих та інших споруд підприємств, про механізм реалізації цієї застави,

про надання в заставу контрольних пакетів акцій корпоративних підприємств. Гарантіями повернення кредитів щодо державних підприємств можуть бути і спеціально випущені казначейські зобов'язання (векселі) з наданням їм чинності вільно оборотних платіжних коштів

З метою спонукання комерційних банків надання кредитів на стабілізацію і розвиток виробництва пропонується:

- дозволити видавати довгострокові кредити під розроблені стабілізаційні програми за рахунок скорочення на 50 % обов'язкових резервів,

- встановити процентну ставку за кредити, що видаються за рахунок пільги щодо резервів, на рівні 10 % річних,

- звільнити від оподаткування доходи, одержані комерційними банками від надання довгострокових кредитів,

- встановити, що на погашення довгострокових кредитів першочергово (щодо оподаткування) використовується прибуток, одержаний від заходу, на який було видано кредит.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про банки і банківську діяльність» N 2121-III від 07.12.2000 р. зі змінами та доповненнями.
2. Постанова НБУ № 518 від 03.12.2003 р. «Про затвердження Інструкції про порядок складання річного фінансового звіту в банках України».
3. Постанова Правління Національного банку України від 18 червня 2003 року N 255 «Про затвердження Правил бухгалтерського обліку доходів і витрат банків України».
4. Постанова Національного банку України № 368 від 28.08.2001 р. «Про затвердження Інструкції про порядок регулювання діяльності банків в Україні».
5. Постанова Національного банку України від 10.09.2009 №10 Основні засади грошово-кредитної політики на 2010 рік.
6. Постанова Правління Національного банку України № 489 від 28.08.2001. Методика розрахунку економічних нормативів регулювання діяльності банків в Україні:
Ін-т регіон. дослідж. - Л., 2006. - 19 с.
7. Положення про планування та порядок проведення інспекційних перевірок: Затверджено постановою № 276 Правління НБУ від 17.07.2001 р. // www.rada.gov.ua.
8. Автореф. дис... канд. екон. наук: 08.04.01 / І.М. Васькович; НАН України. Ін-т регіон. дослідж. — Л., 2006. — 19 с. — укр
9. Васькович І.М. Забезпечення фінансової стійкості банків України в умовах ринку 2006 года // Автореф. дис. канд. екон. наук: 08.04.01/І.М. Васькович; НАН України.
10. Кочетков В. М. Організація управління фінансовою стійкістю банку в ринкових умовах: Монографія. – К.: Вид-во Європ. ун-ту, 2003. – 300 с.
11. Магас, А. Дії банків в умовах кризи: крайня необхідність чи самоправство [Електронний ресурс] / А. Магас, О. Гончар // Іпотека в Україні. — 2008. — <http://www.ipoteka.net.ua/>. — 29.12.2008.
12. Довгань Ж. Фінансова стійкість банківських установ у період економічної

кризи//Вісник НБУ, 2009.-№10.-С.20-26.

13. Васюренко О.В. Банківські операції: Навчальний посібник. - 4-те вид., перероблене і доповнене - Київ: Знання, 2004. - 324 с. - (Вища освіта ХХІ століття)

14. Кочетков В.М. Забезпечення фінансової стійкості сучасного комерційного банку: теоретико-методологічні аспекти: Монографія. - К.: КНЕУ, 2002. - 256 с.

15. Лазепка В. Інвестиційні банки // Банківська справа. – 2006р. -№6 – с. 47-49.

16. Мороз А.М. Банківські операції: Підручник / За ред. А.М. Мороз. - К.: КНЕУ, друге видання. - 2002. - 476 с.

17. Щибиволок З.І. Аналіз банківської діяльності: Навчальний посібник/ З.І. Щибиволок; Відп. за вип. С.І. Шкарабан. - К.: Знання, 2006. - 312 с

18. Шелудько В.М. Фінансовий менеджмент: Підручник/ В.М. Шелудько. - К.: Знання, 2006. - 439 с. - (Вища освіта ХХІ століття)]

19. Шиян Д.В. Фінансовий аналіз: Навчальний посібник/ Д.В. Шиян, Н.І. Строченко. - К.: А.С.К., 2005. - 240 с. - (Університетська б-ка)

20. Яковец Ю. В. Цыклы, кризисы, прогнозы [Текст] / Ю. В. Яковец. –М. : Наука, 1999. – С. 113–115.

21. Коваленко, В. В. Антикризове управління в забезпеченні фінансової стійкості банківської системи [Текст] : монографія / В. В. Коваленко, О. В. Крухмаль. – Суми : УАБС НБУ, 2007. – 198 с.

22. Примостка Л.О. Аналіз банківської діяльності: сучасні концепції, методи та моделі: Монографія. - КНЕУ, 2002. - 316 с.

23. Раєвський К. Є., Конопатська Л.В., Домрачев В.М. Банківський нагляд: Навчально-методичний посібник / Мін-во освіти і науки України; КНЕУ/ Раєвський К. Є., Конопатська Л.В., Домрачев В.М. - К.: КНЕУ, 2003. - 174 с.

24. А. М. Герасимович, М.Д. Алексеєнко та ін. /Аналіз банківської діяльності: підручник; За ред. А. М. Герасимовича. – К.: КНЕУ, 2004. – 599с

25. Пернарівський О. Аналіз та оцінка ризику ліквідності банку// Вісник НБУ. - №10 . – 2006 . – с . 26-29.

26. Коваленко, В. В. Методичні підходи до діагностики і моніторингу фінансової стійкості банківської системи [Текст] / В. В. Коваленко // Актуальні

проблеми економіки. – 2006. – № 11(65). – С. 193–200.

27. Гладких Д. Основні показники фінансової стабільності банківської установи // Вісник НБУ. – 2001. – № 9. – С. 40–42; № 10. – С. 29–33.

28. Гумен І. Складові банківських рейтингів: науково-практичний аспект // Вісник НБУ – 2007р. -№1 – с. 57-59

29. Тичина В., Задніпровська О. Проблеми та практика управління банківськими ризиками у світі Базеля II // Вісник Національного банку України, №1/141, 2008. - с.45-47

30. Салтинський В.В. Проблеми забезпечення фінансової стабільності комерційних банків // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України: Зб. наук. праць. Т. 6. – Суми: ВВП “Мрія-1” ЛТД: Ініціатива, 2001. – С. 167-170, 0,3 друк. Арк.

31. Барановський О.І. Стійкість банківської системи України // Фінанси України. – 2007. – № 9. – С. 75–87.

32. Заруцька О.П. Управління ризиками – провідний чинник фінансової стійкості вітчизняних банків // Фінанси України. – 2006. – № 3. – С. 94–106.

33. Макеєва І.В. Сутнісна характеристика поняття “фінансова стійкість” та основні її параметри // www.rusnauka.com.

34. Кушнір К.О. Поняття стійкості комерційних банків та її динамічні характеристики // Інвестиції: практика та досвід. – 2008. – № 20. – С. 38–41.

35. Коваленко В.В. Методичні підходи до діагностики і моніторингу фінансової стійкості банківської системи// Актуальні проблеми економіки. – 2006. – № 11. – С. 15–17.

36. Крухмаль О.В. Оцінка фінансової стійкості на підставі визначення критеріїв динамічної стабільності діяльності банку // Актуальні проблеми економіки. – 2006. – № 9. – С. 45–46.

37. Козьмук Н. І. Основні чинники впливу на фінансову стійкість банку в умовах фінансової нестабільності.

37.Набок Р. Аспекти, що можуть призвести до виникнення проблемного банку //

Вісник НБУ. – 2007. – № 8. – С. 46–50.

39. Васькович І.М. Деякі аспекти фінансової стійкості комерційного банку // Формування ринкових відносин в Україні. - 2004. - № 2. - С.40-43

40. Петриченко Л.Ю. Аналіз методів оцінювання фінансової стійкості комерційних банків // Финансовая консультация . - 2002. - № 1. - С.75-80

41. Склеповий Є.В. Складові стійкості комерційного банку // Фінанси України. - 2002. - № 5. - С.138-143

42. Коваленко В.В., Черкашина К.Ф. Стратегічне управління системою твердими складовими фінансової стійкості банківської системи // Банківська справа. - 2010. - №6. - С.65-72.

43. Обґрунтування методичних підходів до оцінки стійкості фінансової системи: Інформаційно-аналітичні матеріали. – Вип.6 / С.В.Науменкова, Р.С.Лисенко, – К.: Національний банк України. – 2011. – 162 с.

44. Лаврушин О.И. Управління діяльністю комерційного банку (банківський менеджмент) / Під ред. доктора екон. наук, професор О.І. Лаврушина. - М: Юристь, 2003 - 688 с..

45. Коваленко В.В., Крухмаль О.В. Антикризове управління в забезпеченні фінансової стійкості банківської системи Монографія. Суми: УАБС НБУ, 2007. - 198 с.

46. Ветлінський В., Пернарівський О. Фінансова стійкість як системна характеристика комерційного банку // Банківська справа. – 2000. – № 6. – С. 48–51.

47. Річний звіт Публічного акціонерного товариства «Райффайзен Банк Аваль» 2010

48. Річний звіт Публічного акціонерного товариства «Райффайзен Банк Аваль» 2011.

49. Динаміка дотримання банками України економічних нормативів 2010-2011 рр. // офіційний сайт НБУ [Електронний ресурс]. - http://www.bank.gov.ua/Bank_supervision.

50. Офіційний сайт Національного банку України // [Електронний ресурс]. –

Режим

доступ: www.bank.gov.ua

51. Банківський нагляд. Фінансовий стан банків України [електронний ресурс]/Національний банк України. – Режим доступу: www.bank.gov.ua.
52. Внутрішній сайт ПАТ Райффайзен Банк Аваль, <http://www.aval.ua/>.
53. Національне рейтингове агентство «Рюрік» Аналітичний огляд банківської системи України за 2011 рік.
54. Показники діяльності банків [Електронний ресурс] / Асоціація українських банків. — К., 2009. — http://aub.org.ua/index.php?option=com_arhive_docs&show=1&menu=104&Itemid=112/. — 19.10.2009.
55. Бюлетень НБУ, вересень 2011 .- <http://www.bank.gov.ua/Publication/Ofvydan/Buleten/2011/pdf>
56. Організаційно-методичні підходи до запровадження в НБУ системи оцінки стійкості фінансової системи. – К.: Центр наукових досліджень НБУ, 2005. – 97 с.
57. «Економічні науки». – Серія «Облік і фінанси». – Випуск 7 (25). – Ч. 4. – 2010.

Додаток А

Баланс за 4 квартал 2011 року

Рядок	Назва статті	На звітну дату	На кінець
-------	--------------	----------------	-----------

		поточного кварталу	попереднього фінансового року
АКТИВИ			
1	Кошти в Національному банку України та готівкові кошти банку	3679408	2547415
2	Цінні папери, що рефінансуються Національним банком України	1237602	1054119
2.1	Резерви під знецінення боргових цінних паперів, що рефінансуються Національним банком України	0	0
2.2	Резерви у відсотках до активу	0	0
3	Кошти в інших банках	5139295	1853800
3.1	Резерви під заборгованість інших банків	26891	23786
3.2	Резерви у відсотках до активу	1	1
4	Цінні папери в торговому портфелі банку	91185	158983
5	Цінні папери в портфелі банку на продаж	86472	65704
5.1	Резерви під знецінення цінних паперів у портфелі банку на продаж	17925	19156
5.2	Резерви у відсотках до активу	21	29
6	Кредити, що надані:	54727539	37253383
6.1	Юридичним особам	29191897	19525590
6.2	Фізичним особам	25535642	17727793
6.3	Резерви під заборгованість за кредитами	3639559	1200428
6.4	Резерви у відсотках до активу	7	3
7	Цінні папери, що утримуються до погашення	6551	4038
7.1	Резерви під знецінення цінних паперів, що утримуються до погашення	0	1
7.2	Резерви у відсотках до активу	0	0
8	Інвестиції в асоційовані й дочірні компанії	44833	14437
9	Основні засоби	3053868	2008055
10	Нематеріальні активи	99821	13405
11	Нараховані доходи до отримання	636574	263917
11.1	У тому числі прострочені нараховані доходи	258431	53087
11.2	У тому числі сумнівні нараховані доходи	112870	34792
11.3	Резерви під заборгованість за нарахованими доходами	288284	71707
11.4	Резерви у відсотках до активу	78	82
12	Відстрочений податковий актив	85159	85159
13	Інші активи	475054	535996
13.1	Резерви під інші активи	29148	16793
13.2	Резерви у відсотках до активу	17	12
14	Довгострокові активи, призначені для продажу	0	0
14.1	Резерви під зменшення корисності інвестицій в асоційовані й дочірні компанії, що утримуються з метою продажу	0	0
14.2	Резерви у відсотках до активу	0	0
15	Усього активів	65361554	44526540
ЗОБОВ'ЯЗАННЯ			
16	Кошти банків	27825794	13719681
17	Кошти юридичних осіб	9137142	7018180
18	Кошти фізичних осіб	18103598	15993282

19	Ощадні (депозитні) сертифікати, емітовані банком	0	0
20	Боргові цінні папери, емітовані банком	680434	1304939
21	Нараховані витрати, що мають бути сплачені	523856	446191
22	Відстрочені податкові зобов'язання	365471	194699
23	Інші зобов'язання	1289353	557776
24	Усього зобов'язань	57925648	39234748
ВЛАСНИЙ КАПІТАЛ			
25	Статутний капітал	2419935	2279935
26	Власні акції (частки, паї), що викуплені в акціонерів (учасників)	0	0
27	Емісійні різниці	2683602	1423602
28	Резерви, капіталізовані дивіденди та інші фонди банку	755789	299213
29	Резерви переоцінки основних засобів, у тому числі	1096411	611863
29.1	Резерви переоцінки нерухомості	1093233	607814
29.2	Резерви переоцінки нематеріальних активів	0	0
30	Резерви переоцінки цінних паперів	80707	481
31	Прибуток/Збиток минулих років	33481	20819
32	Прибуток/Збиток поточного року	527395	655878
33	Усього власного капіталу	7435906	5291792
34	Усього пасивів	65361554	44526540

Примітки

Керівник

В.М. Лавренчук

Головний бухгалтер

Л.О. Макаренко

Звіт про фінансові результати за 4 квартал 2011 року

Рядок	Найменування статті	На звітну дату кварталу	
		поточного року	попереднього фінансового року
1	Чистий процентний дохід	3568085	2252049
1.1	Процентний дохід	6255516	4222806
1.2	Процентні витрати	2687431	1970757
2	Чистий комісійний дохід	1174016	897844
2.1	Комісійний дохід	1325268	1055395
2.2	Комісійні витрати	151252	157551
3	Торговельний дохід	282627	156824
4	Дохід у вигляді дивідендів	22	27
5	Дохід від участі в капіталі	224	231
6	Інший дохід	78079	48077
7	Усього доходів	5103053	3355052
8	Загальні адміністративні витрати	786807	588005
9	Витрати на персонал	1323649	999600
10	Втрати від участі в капіталі	0	21976
11	Інші витрати	452257	298383
12	Прибуток від операцій	2540340	1447088
13	Чисті витрати на формування резервів	1820463	572637
14	Дохід/Збиток від довгострокових активів, призначених для продажу	0	0
15	Прибуток до оподаткування	719877	874451
16	Витрати на податок на прибуток	192593	218573
17	Прибуток після оподаткування	527284	655878
18	Чистий прибуток/збиток від продажу довгострокових активів, призначених для продажу	111	0
19	Чистий прибуток/збиток банку	527395	655878

Примітки

Керівник

В.М. Лавренчук

Головний бухгалтер

Л.О. Макаренко

Додаток Б

Умовні позначення, що використані в розрахунках

№ ряд	Умовне познач.	Назва статті (групи статей)	Дані для розрахунку	На початок року	На кінець року
1	<i>Аал</i>	Абсолютно ліквідні активи	Ф-1,р.1	2547415,00	3679408,00
2	<i>Авл</i>	Високоліквідні активи	Ф-1, р.1 +р.2 + р.3.1	4208990,00	7795466,00
3	<i>КП</i>	Кредитний портфель	Ф-1, р.3.2 + р.3.3+р.5	37275513,00	53321928,00
4	<i>КРмбн</i>	Міжбанківські кредити та депозити, надані іншим банкам	Ф-1,р.3.2 + р.3.3	1222558,00	2233948,00
5	<i>ЦПп</i>	Портфель цінних паперів	Ф-1,р.4+р.6+р.7	224006,00	211116,00
6	<i>Ап</i>	Продуктивні активи	Р.3 +р.5	37499519,00	53533044,00
7	<i>Ар</i>	Робочі активи	Р.2 + р.6	41708509,00	61328510,00
8	<i>Ак</i>	Основні засоби і нематеріальні активи	Ф-1, р.8	2021460,00	3153689,00
9	<i>Адз</i>	Дебіторська заборгованість	Ф-1,р.9	192210,00	348290,00
10	<i>Анр</i>	Неробочі активи	Р.8 + р.9	2213670,00	3501979,00
11	<i>Зб</i>	Збитки	Ф-2, (р.18)	0,00	0,00
12	<i>Ад</i>	Ділові активи	Р.7 + р.10-р.11	43922179,00	64830489,00
13	<i>Аін</i>	Інші активи	Ф-1,р.10	604362,00	531065,00
14	<i>ВБ</i>	Валюта балансу	Р.12 + р.13 = Ф.1,р.11	44526541,00	65361554,00
15	<i>Ка</i>	Статутний фонд	Ф-1,р.12	2279935,00	2419935,00
16	<i>Квн</i>	Основний капітал банку (нетто)	Ф-1,р.12 + р.13+р.14 + р.15 +р.16	4024050,00	5812100,00
17	<i>Квб</i>	Власний капітал банку (брутто)	Р.16 + Ф.1,р.17 + р.18	5291791,00	7435906,00
18	<i>Дб</i>	Кошти на коррахунках інших банків	Ф-1,р.19.1	9576159,00	13789624,00
19	<i>Дк</i>	Кошти на поточних рахунках клієнтів	Ф-1, р.20.1	9970124,00	8029638,00
20	<i>Дю</i>	Строкові депозити юридичних осіб	Ф-1,р.20.2 + р.20.4	2140575,00	5235574,00
21	<i>Дн</i>	Строкові депозити фізичних осіб	Ф-1,р.20.3	10900763,00	13975528,00
22	<i>КРмбз</i>	Міжбанківські кредити та депозити, отримані від інших банків	Ф-1, р.19.2 + р.19.3	4143522,00	14036170,00
23	<i>Зпз</i>	Запозичені кошти	Ф-1,р.21	1304939,00	680434,00
24	<i>Зсб</i>	Субординований борг	Ф-1,р.22	354653,00	1112231,00
25	<i>Зкз</i>	Кредиторська заборгованість	Ф-1,р.23	446191,00	523856,00
26	<i>Зкн</i>	Залучені і запозичені кошти	Р.18 + ...+р.25	38836926,00	57383055,00
27	<i>Пін</i>	Інші пасиви	Ф-1,р.24	397824,00	542593,00
28	<i>РП</i>	Ресурсний потенціал (баланс-нетто)	Р.16 + р.26	42860976,00	63195155,00
29	<i>ВБ</i>	Валюта балансу (баланс-брутто)	Р.17 + р.26 + р.27 = Ф.1,р.25	44526541,00	65361554,00
30	<i>Дх</i>	Доходи банку	Ф-2, р.1.1 + р.2.1 +р.3 + р.4 + р.5 + + р.6 + р.16	5483360,00	7941847,00
31	<i>Дх%</i>	Процентні доходи	Ф-2, р. 1.1	4222806,00	6255516,00
32	<i>Дхн</i>	Непроцентні доходи	Р.30-р.31	1260554,00	1686331,00
33	<i>Вт</i>	Витрати банку	Ф-2, р.1.2 + р.2.2 + р.8 + р.9 + р. 10 + + р.12 + р.14 + р.17	4827482,00	7414452,00
34	<i>Вт%</i>	Процентні витрати	Ф-2, р.1.2	1970757,00	2687431,00
35	<i>Втн</i>	Непроцентні витрати	Р.33 - р.34	2856725,00	4727021,00
36	<i>П</i>	Прибуток (до	Ф-2, р.13	874451,00	719877,00

		оподаткування)			
37	ЧП	Чистий прибуток	Ф-2, р.18	655878,00	527395,00

Додаток В

Значення нормативних показників що характеризують достатність капіталу банків

	Розмір регулятивного капіталу (Н1)	Співвідношення регулятивного капіталу банку до його сумарних активів (Н2)	Співвідношення основного капіталу до загальних активів банку (Н3)
Добре капіталізовані банки	відповідає встановленим мінімальним вимогам	не менше ніж 17%	8% та більше
Достатньо капіталізовані банки	відповідає встановленим мінімальним вимогам	не менше ніж 8% або наближається до 17 %	не менше ніж 4% або наближається до 8 %
Недокапіталізовані банки	відповідає встановленим мінімальним вимогам	менше ніж його нормативне значення, але становить не менше ніж 6 %	менше нормативного значення, становить не менше ніж 3 %, або наближається до 4 %
Значно недокапіталізовані банки	менше встановленого мінімального розміру, але не більше ніж 20 %	менше ніж його нормативне значення і перебуває в межах від 6 до 2	менше нормативного значення і перебуває в межах від 3 до 1,3 відсотка

		%	
Критично недокапіталізовані банки	менше встановленого мінімального розміру на суму, що становить понад 20%	менше ніж 2 %	менше ніж 1,3 відсотка;